

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

आ.व. २०७६/०७७

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय

पशु सेवा विभाग

हरिहरभवन, ललितपुर

फोन नं.: ०१-५५२२०५६

फ्याक्स नं.: ०१-५५४२९१५

Website: www.dls.gov.np

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय

पशु सेवा विभाग

हरिहरभवन, ललितपुर

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

आ.व. २०७६/०७७

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय

पशु सेवा विभाग

हरिहरमवन, ललितपुर

प्रकाशक:

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

पशु सेवा विभाग

हरिहरभवन, ललितपुर

फोन नं.: ०१-५५२२०५६

फ्यास नं.: ०१-५५४२९१५

Website: www.dls.gov.np

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्क्षी विकास मन्त्रालय
पशु सेवा विभाग

५५४४७२६
५५२५७३३
५५२२०५६
५५४४७२७
५५२५४७९

फ्याक्स - ५५४२९१५
ईमेल: dgdl@ntc.net.np

हरिहरभवन, पुल्चोक
ललितपुर ।

पत्र संख्या :-

चलानी नं. :-

नेपालमा ६०.४ प्रतिशत जनता कृषि पेशामा आधारित रहेका छन्। नेपालको कृषि प्रणालीको अभिन्न अंगको रूपमा रहेको पशुपन्क्षी तथा मत्स्य क्षेत्रले देशको कुल ग्राह्यस्थ उत्पादनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएको छ। राष्ट्रिय समस्याको रूपमा देखिएको मातृ तथा बालबालिका कुपोषणको समस्या न्यूनीकरणमा दूध, अण्डा, मासु र माछाको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ। बढ्दो जनसंख्या र शहरीकरणका साथै खानपिनको शैली तथा व्यवहारमा भएको परिवर्तनले गर्दा पशुपन्क्षी तथा मत्स्यजन्य पदार्थहरूको माग बढ्दै गएको छ। पशुपन्क्षी तथा मत्स्यजन्य पदार्थको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, व्यवसायीकरण तथा प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्दै आन्तरिक तथा बाह्य बजारको पहुँच विस्तार गर्न आवश्यक रहेको छ। यसै सन्दर्भमा पशुपन्क्षी तथा मत्स्य क्षेत्रको दीगो विकासद्वारा खाद्य सम्प्रभुता र समृद्ध गर्ने सोचका साथ दीगो पशुपन्क्षी तथा मत्स्यजन्य उत्पादनका माध्यमले मुलुकलाई खाद्य तथा पोषणमा आत्मनिर्भर बनाई उच्च आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्ने लक्ष्यमा यस विभाग क्रियाशिल रहेको छ।

कृषि विकास रणनीति तथा दीगो विकास लक्ष्यमा जनाईएका प्रतिबद्धताहरू पूरा गर्न तथा पन्ध्रौं योजनाले परिलक्षित गरेको दूध, फुल, मासु र माछा जस्ता पशुपन्क्षी तथा मत्स्यजन्य पदार्थको उत्पादकत्व वृद्धि हासिल गर्न यस विभागले विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ। आ.व. ०७६।७७ मा सञ्चालित कार्यक्रमका प्रगति प्रतिवेदन, कार्यक्रम सञ्चालनमा देखिएका समस्या र चुनौती हासिल भएका उपलब्धिहरूको विषयमा यस पुस्तिका मार्फत जानकारी दिने प्रयास गरिएको छ।

पशु सेवामा संलग्न अनुसन्धानकर्ता, कृषक, उद्यमी लगायत विभिन्न सरोकारवालाहरूलाई यो पुस्तिका उपयोगी हुने विश्वास लिएको छु। यस प्रकाशनमा भएका त्रुटीहरू औँल्याई सकारात्मक पृष्ठपोषणको अपेक्षा गरेको छु जसले आगामी प्रकाशनलाई थप परिस्कृत बनाउन सहयोग पुग्नेछ। अन्तमा यस पुस्तिकालाई यस रूपमा ल्याउनका लागि मेहनत गर्नु हुने वरिष्ठ पशु विकास अधिकृत, डा.चन्द्र ढकाल, पशु विकास अधिकृतद्वय, श्याम सुन्दर यादव तथा डा.विश्वेश्वर प्रसाद खनाललाई धन्यवाद दिन चाहन्छु।

डा. दमयन्ती श्रेष्ठ
महानिर्देशक

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्क्षी विकास मन्त्रालय
पशु सेवा विभाग

५५४४७२६
५५२५७३३
५५२२०५६
५५४४७२७
५५२५४७९

फ्याक्स - ५५४२९१५
ईमेल: dgdl@ntc.net.np

हरिहरभवन, पुलचोक
ललितपुर ।

पत्र संख्या :-

चलानी नं. :-

देशको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा रहेको कृषि क्षेत्रको अभिन्न अंगको रूपमा रहेको पशुपालन तथा मत्स्य व्यवसायलाई व्यावसायीकरण गरी पशुपन्क्षी तथा मत्स्यजन्य पदार्थबाट प्राप्त हुने गुणस्तरयुक्त स्वस्थकर खाद्य पदार्थको उत्पादन तथा खपतमा वृद्धि ल्याई मुलुकमा रहेको कुपोषणलाई कम गर्दै आय आर्जन तथा रोजगारीको अवसरमा वृद्धि गरी गरिवी न्यूनीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन पशु सेवा विभागले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दै आएको छ। यस क्षेत्रको दीगो विकासद्वारा खाद्य सम्प्रभुता र समृद्ध गर्ने सोचका साथ दीगो पशुपन्क्षी तथा मत्स्यजन्य उत्पादनका माध्यमले मुलुकलाई खाद्य तथा पोषणमा आत्मनिर्भर बनाई उच्च आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्ने लक्ष्यमा यो विभाग प्रतिबद्ध रहेको छ। कृषि विकास रणनीति, दीगो विकास लक्ष्यमा जनाईएका प्रतिबद्धताहरु तथा आवधिक योजनाले परिलक्षित गरेको दूध, फुल, मासु माछा जस्ता पशुजन्य पदार्थको वृद्धिदर हासिल गर्न यस विभागले विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ।

आ.व. ०७६।७७ मा सञ्चालित कार्यक्रमका प्रगति प्रतिवेदन, कार्यक्रम सञ्चालनमा देखिएका चुनौती, हासिल भएका उपलब्धिहरुको विषयमा यस पुस्तिका मार्फत जानकारी दिने प्रयास गरिएको छ। पशु सेवामा संलग्न योजनाकार, अनुसन्धानकर्ता, कृषक तथा सबै सरोकारवालाहरुलाई यो पुस्तिका उपयोगी हुने विश्वास लिएका छौं। यसमा भएका कमी कमजोरी औंल्याई दिनु भएमा आगामी प्रकाशनलाई परिमार्जन गर्न थप महत्त पुग्नेछ। अन्तमा यस पुस्तिकालाई यस रूपमा ल्याउनका लागि अथक मेहनत गर्नु हुने वरिष्ठ पशु विकास अधिकृत, डा.चन्द्र ढकाल, पशु विकास अधिकृतद्वय, श्याम सुन्दर यादव तथा डा. विश्वेश्वर प्रसाद खनाललाई धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

नम्रता सिंह

डा. नम्रता सिंह
उप-महानिर्देशक

डा. राम नन्दन तिवारी
उप-महानिर्देशक

विषय सूचि

परिच्छेद - १	१
१.१ परिचय	१
१.२ पशु सेवा विभाग अन्तर्गतका कार्यक्रम तथा निकायहरू	७
१.२.१ पशु सेवा विभाग अन्तर्गतका महाशाखा तथा निकायहरू	७
१.३ राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम तथा निकायहरू	२७
१.३.१ राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२७
१.४ पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम तथा निकाय	५५
१.४.१ राष्ट्रिय पशुपन्छी आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला	५५
१.५ मत्स्य विकास कार्यक्रम तथा निकाय	५८
१.५.१ केन्द्रीय मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण केन्द्र	५८
१.६ पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम र निकायहरू	६७
१.६.१ पशु क्वारेन्टाइन सेवा	६७
१.७ प्रयोगशाला सेवा	७४
१.७.१ केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला	७४
१.७.२ राष्ट्रिय पन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, चितवन	८५
१.८ खोप उत्पादन तथा अन्य सेवा	८७
१.८.१ राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला	८७
१.८.२ भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि नियमन प्रयोगशाला	९२
१.८.३ केन्द्रीय रिफरल पशु चिकित्सालय	९६
१.८.४ खोरेत तथा सीमाविहिन पशुरोग अन्वेषण प्रयोगशालाको कार्यविवरण	९७
परिच्छेद - २	१०२
२.१ पशु सेवासँग सम्बन्धित निती, ऐन, नियमावली, निर्देशिका, मापदण्ड तथा कार्यविधीहरू	१०२
परिच्छेद - ३	१०७
३.१ वार्षिक कार्यक्रम तथा विनियोजित बजेट	१०७

परिच्छेद - ४	१५०
४.१ सम्पादित कार्यक्रमका उपलब्धीहरू	१५०
४.१.१ नीतिगत व्यवस्था	१५०
४.१.२ संस्थागत एवं संरचनागत सुधारबाट हासिल भएको उपलब्धि	१५०
परिच्छेद - ५	१६०
५.१ नीति तथा कार्यक्रमम र बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएका कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण	१६०
परिच्छेद - ६	१७९
६.१ पशु सेवाक्षेत्रका मुख्य मुख्य समस्याहरू	१७९
परिच्छेद - ७ विविध	१८२
७.१ पशुपन्छीजन्य पदार्थको उत्पादनको अवस्था	१८२
७.२ पशुपन्छी तथा मत्स्य बीमा	१८३

तालिका सूची

तालिका १: पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय र अन्तर्गतका चेकपोष्टहरू	७३
तालिका २: पशु सेवा विभाग र अन्तर्गतका कार्यक्रमहरूको स्रोतगत बाँडफाँड	१०७
तालिका ३: पहिलो प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरू	१०८
तालिका ४: आ.व. २०७६।७७ को वार्षिक बजेट, निकाशा र खर्च	१४१
तालिका ५: बजेट शिर्षक अनुसार आ.व. २०७६।७७ को वार्षिक बजेट, निकाशा र खर्च	१४६
तालिका ६: विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरूबाट संकलित गैरकर राजश्व विवरण	१४७
तालिका ७: विगत ५ वर्षको पशुजन्य उत्पादन विवरण	१८२
तालिका ८: विगत ५ वर्षको कृत्रिम गर्भाधान, पशुपन्छी खोष उत्पादन तथा सेवा विवरण	१८२

परिच्छेद - १

१.१ परिचय

(क) ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

नेपालको पशुपन्छी विकास सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको थालनी संस्थागत रूपमा विक्रम सम्बत् १९७८ मा चारखालमा स्थापित कृषि अड्डाबाट शुरू भएको हो। १९८२ सालमा सिंहदरबार परिसरमा कृषि प्रदर्शन फार्म खुल्यो। यसपछि कृषिको समग्र विकास गर्ने उद्देश्यले वि.सं. १९९४ मा कृषि परिषद्को गठन भयो। परिषद्बाट कृषि विकासको लागि कृषि फार्महरू खोल्ने, सर्वेक्षण कार्यहरू गर्ने जस्ता कार्यहरू भए। विक्रम सम्बत् १९९८ सालमा त्रिपुरेश्वरमा भेटेरीनरी हस्पिटलको स्थापना भयो। वि.सं.२००० मा मकवानपुरको चितलाङ्गमा भेडा फार्म खुल्यो। वि.सं. २००४ मा परवानीपुर सेन्ट्रल एक्सपेरिमेन्टल एण्ड रिसर्च फार्म खडा गरी कृषि अनुसन्धानलाई जोड दिन थालियो। वि.सं.२००७ को परिवर्तनपछि कृषि परिषद्बाट भएका विभिन्न कार्यहरूको लेखाजोखा भयो। त्यसैको आधारमा वि.सं.२००८ मा कृषि परिषद्लाई विघटन गरी त्यसबेलाको सबैभन्दा माथिल्लो निकायको रूपमा रहने गरी कृषि विभाग खडा भयो। तत्कालिन कृषि परिषद्को सेक्रेटरीलाई नै कृषि विभागको डाइरेक्टरमा नियुक्ति गरियो। वि.सं. २०१० मा कृषि विभागमा एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, लाईभस्टक एण्ड डेरी, एग्री-ईन्जिनियरिङ्ग र फिसरिज (भेटेरेनरी बाहेक) गरी ५ सेक्सनहरू खडा भए। ती सेक्सनका मातहतमा कृषि विकासका विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुन थाले। वि.सं. २०१४ साल सम्ममा १० जिल्लाहरूमा पशु अस्पतालहरूको स्थापना भयो। पशु स्वास्थ्य सेवाको आवश्यकता बढ्दै गएकोले भारत, संयुक्त राष्ट्र संघीय खाद्य तथा कृषि संगठन र अक्सफामको सहायतामा देशव्यापी रूपमा सेवा पुऱ्याउन ३३ वटा अस्पताल, २१ डिस्पेन्सरी र १८ वटा चेकपोष्ट वि.सं. २०२१ सम्ममा स्थापना भए। यसै समयमा छवटा पशु विकास फार्महरू पनि खोलिए। वि.सं. २०२३ सालमा पशु विकास तथा पशु स्वास्थ्य विभागको स्थापना गरी पाँचौं पञ्चवर्षीय योजनादेखि पशु स्वास्थ्य, पशु आहारा, पशु प्रजनन तथा पशुपालन व्यवस्थापन सेवालाई एकीकृत रूपमा कृषकहरूको घर दैलोमा पुऱ्याउन उद्देश्यले

समन्वयात्मक पशु सेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरियो । वि.सं. २०२९ सालमा कृषिका सम्पूर्ण कार्यहरू समन्वयात्मक रूपमा लैजानको लागि पशु विकास तथा पशु स्वास्थ्य विभागलाई पुनः कृषि विभागमा गाभिएको थियो ।

पशुपालन व्यवसाय बढ्दो माग पूरा गर्न पशु सेवामा आएको कमीलाई महसुस गरी वि.सं. २०३६ मा पुनः पशु विकास तथा पशु स्वास्थ्य विभाग (पछि पशु सेवा विभागको नाममा) पुनर्गठन गरियो । त्यसपछि क्रमिक रूपमा ७५ वटै जिल्लाहरूमा पशु सेवा कार्यलयहरू, ग्रामीणस्तरमा सेवा केन्द्रहरू, प्रयोगशाला तथा फार्महरूको सुदृढीकरण र केही नयाँ फार्महरू स्थापना भए । वि.सं. २०४९ सालमा पुनः कृषि क्षेत्रका सबै सेवात्मक निकायहरूलाई समेटि कृषि विकास विभागको गठन भयो । तत्पश्चात् व्यवस्थापन पक्षमा जटिलता र सेवामा शिथिलता आएको महसुस गरी पुनः २०५२ साल श्रावण १ गते पशु सेवा विभागको गठन भयो । नेपाल सरकारको मिति २०७५/३/३२ को निर्णय बमोजिम कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत संघीय संरचना अनुसार पशु सेवा विभागको पुनर्संरचना भई पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्रको विकास तथा विस्तार एवं नियमक कार्यहरू गर्दै आएको छ ।

(ख) दीर्घकालिन सोच

पशुपालन व्यवसायलाई व्यवसायीक, आयमूलक तथा आकर्षक पेशाको रूपमा विकास गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, गरिवी न्यूनिकरण र रोजगारी सृजनाका साथै राष्ट्रिय उत्पादनमा योगदान पुऱ्याउने पशु सेवा विभागको दीर्घकालिन सोच रहेको छ ।

(ग) उद्देश्य

- पशुपन्छीको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी गरिवी निवारण तथा खाद्य सुरक्षामा सहयोग पुऱ्याउने ।
- पशुजन्य पदार्थको प्रशोधन र बजार प्रवर्द्धन गरी व्यावसायिकरणका आधारहरू सुदृढ गर्ने ।
- आर्थिक तथा जनस्वास्थ्यको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण पशुरोगहरूको नियन्त्रण र उन्मूलन गर्ने ।

- जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन र उपयोग गरी वातावरणीय मैत्री पशुपालन व्यवसाय पद्धतीको विकास गर्ने ।

(घ) रणनीति

- विश्व व्यापार संगठन तथा विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनको मापदण्ड अनुसार पशु स्वास्थ्य सेवालाई भरपर्दो, विश्वासिलो र आधुनिकिकरण गर्ने ।
- पशु तथा पशुजन्य पदार्थको उत्पादन वृद्धिका लागि आवश्यक पर्ने उत्पादन सामग्रीहरूमा कृषकको पहुँच बढाई उत्पादन लागत कम गरी पशुपालन व्यवसायलाई प्रतिस्पर्धी बनाउने ।
- स्थानीय निकाय तथा सरोकारवालाहरूको सहकार्यमा पशुपन्छी बजार सञ्जाल विकास तथा विस्तारद्वारा कृषक, व्यवसायी तथा उपभोक्ताको लागि प्रतिस्पर्धात्मक तथा गुणस्तरीय पशुवस्तुको बजार पहुँचमा सहज बनाउने ।
- स्थान विशेषको सम्भाव्यताको आधारमा पशुवस्तु विशेषको पकेटहरूलाई केन्द्र बिन्दु मानी व्यवसायीक पशुपालन प्रणालीको विकास गर्ने ।
- वातावरण संरक्षण एवं जैविक विविधताको सम्बद्धन र उपयोग गर्दै पशुपन्छीहरूमा आधारित आयआर्जन गर्ने खालका पशुजन्य उद्यमको अभिवृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा स्थिति सुदृढ गर्ने ।
- पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक पर्ने प्राविधिक दक्षता एवं क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- राज्यले अपनाएको समावेशीकरण र सामाजिक न्यायको आधारमा पशु विकास कार्यक्रममा लक्षित समुदायलाई मूलधारमा ल्याउने ।

(ङ) कार्यक्षेत्र

पशुपालन व्यवसायलाई विविधिकरण, व्यवसायीकरण, आयमूलक तथा सम्मानित पेशाको रूपमा विकास गरी राष्ट्रिय उत्पादनमा योगदान पुऱ्याउने पशु सेवा विभागको प्रमुख उद्देश्य हो । यसको लागि पशुजन्य पदार्थहरूको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने मात्र नभई यस व्यवसायलाई बढी नाफामूलक र प्रतिस्पर्धी बनाउनुपर्ने आवश्यकता समेत छ । विभिन्न देशहरूले पशुपालनका तरीका, प्रविधिको उपयोग

तथा विकासको नयाँ रणनीति तथा मोडेल अपनाई पशु सेवाको क्षेत्रमा निकै ठूलो फड्को मारिसकेका छन्। विद्यमान पशुपालन क्षेत्रको समस्या तथा चुनौतिहरूसँग लड्न तथा समयक्रममा विकसित भएका सेवाको मागको स्तर बमोजिमको सेवा प्रवाह गर्न सक्षम बनाउन यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्न देहाय बमोजिमका कार्य क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ ।

- पशु क्वारेन्टाइन सम्बन्धी कानून, नीति, मापदण्ड, निर्देशिका कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य अन्तर्राष्ट्रिय महामारी रोग नियन्त्रण कार्यमा सहभागिता जनाउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य महामारी अन्वेषण, निदान, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।
- जनस्वास्थ्य संरक्षण, जुनोटिक रोग नियन्त्रण एवं एक स्वास्थ्य अवधारणाको कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य जैविक विविधता र जैविक प्रविधि सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा मापदण्ड निर्धारण नियमन गर्ने गराउने ।
- खाद्य सुरक्षा, खाद्य अधिकार र खाद्य सम्प्रभुता हासिल गर्न पशुपन्छी सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, मापदण्ड, सूचक, अन्तरप्रदेश समन्वय, नियमन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी स्रोत, आनुवंशिकी संरक्षण विकास एवं दीगो उपभोगको लागि नियमन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरको तथ्याङ्क प्रणाली, अध्ययन, अनुसन्धान, स्रोत संरक्षण, विकास र विस्तार गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य औषधि, सुक्ष्म पोषण तत्व र विषादीको उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने र नियमन गर्ने गराउने ।
- भेटेरिनरी औषधी र विषादीको आयात अनुमति र नियमन गर्ने गराउने ।

- पशुपन्छीजन्य औषधि, जैविक पदार्थ, दानाको गुणस्तर निर्धारण तथा नियमन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार सहजीकरण र नियमन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रत्यायनयुक्त (Accreditation) प्रयोगशाला विकास र व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य उद्योग व्यवसायको अन्तर प्रादेशिक विकास तथा प्रवर्द्धनमा समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य नश्व सम्बन्धी राष्ट्रिय गुणस्तर तथा मापदण्ड निर्धारण, व्यवस्थापन, समन्वय र नियमन गर्ने गराउने ।
- अन्तरदेशीय चरन तथा खर्क सम्बन्धी तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने र नियमन गर्ने गराउने ।
- अन्तरदेशीय र अन्तर प्रादेशिक चरन र खर्क प्रवर्द्धनमा समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी पालन सेवा, सीप विकास, निरन्तर शिक्षा, तालीम, नीति, मापदण्ड, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, तालीममा छनौट सञ्चालन एवं व्यवस्थापन गर्ने गराउने र मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्ने ।
- अन्तर प्रादेशिक विपद व्यवस्थापन, रोग नियन्त्रण टोली परिचालनका लागि आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- अन्तरप्रादेशिक पशु सेवा प्रसार समन्वय तथा प्रविधि विस्तार, मापदण्ड एवं समन्वय गर्ने ।
- विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन (World Organization for Animal Health), Animal Production and Health Commission for Asia and Pacific (APHCA) लगायत अन्य संस्थाहरूसँग प्राविधिक सहकार्य एवं समन्वय गर्ने ।
- पशु चिकित्सा सेवा प्रवर्द्धन गर्न चिकित्सालय एवं विशेषज्ञ सेवा व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।
- ड्रग-रेसिड्यु (Drug Residue), एन्टीमाइक्रोबियल रेसिस्टेन्स (Antimicrobial Resistance) लगायत जनस्वास्थ्यको विषयमा स्तरीकरण, सूचना संकलन, वर्गीकरण एवं सूचना प्रवाह तथा नियमन गर्ने गराउने ।

- पशु सेवा सम्बन्धी प्रयोगशाला सम्बद्धता एवं स्तरोन्नति व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छीजन्य व्यवसाय तथा उद्योग प्रवर्द्धन, आयात, निर्यात सिफारिस, नियमन, कार्यविधि निर्धारण तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छीजन्य खाद्य पदार्थको स्वच्छता प्रवर्द्धन एवं अन्वेषण अनुगमन तथा सूचना प्रवाह गर्ने गराउने ।
- जैविक मल उत्पादनको लागि गोठ व्यवस्थापन प्रवर्द्धन एवं नियमन गर्ने गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य बीमा प्रवर्द्धन कार्यक्रमको व्यवस्थापन तथा नियमन गर्ने गराउने ।
- पशुकल्याण सम्बन्धी नियमन व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।
- मत्स्य विकास, नियमन रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण, समन्वय व्यवस्थापन गर्ने गराउने ।

(च) मुख्य कार्यक्रमहरू

- पशु सेवा विभाग
- मत्स्य विकास कार्यक्रम
- पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम
- पशु पन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम

(छ) सँगठनात्मक संरचना

नेपाल सरकार, कार्य विभाजन नियमावली, २०७४ (संशोधन सहित) मा उल्लेख भएका कार्यहरू एवं माथि उल्लेखित उद्देश्यको प्रभावकारी कार्यान्वयन र व्यवस्थापनको लागि यस विभागको कार्यक्षेत्र र सँगठनात्मक संरचनामा बेला बखत फेरवदल हुँदै आएको छ । पशु सेवा विभागको उद्देश्यहरू हासिल गर्न नेपाल सरकारको मिति २०७५/३/३२ को निर्णय अनुसार कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत पशु सेवा विभागको पुनःसंरचना भएको छ । हाल यस विभाग अन्तर्गत तीन वटा महाशाखा (पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, पशु क्वारेन्टाइन महाशाखा र पशुपन्छी आनुवंशिक स्रोत तथा आर्थिक विश्लेषण महाशाखा) एक इकाई

(आयोजना समन्वय इकाई), दुई शाखा (योजना तथा अनुगमन शाखा र प्रशासन शाखा) र ३५ वटा कार्यालयहरू रहेका छन् ।

१.२ पशु सेवा विभाग अन्तर्गतका कार्यक्रम तथा निकायहरू

१.२.१ पशु सेवा विभाग अन्तर्गतका महाशाखा तथा निकायहरू

(क) पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा

- पशु स्वास्थ्यको क्षेत्रमा आधिकारिक राष्ट्रिय भेटेरिनरी निकाय (National Veterinary Authority) को रूपमा काम गर्ने र तत्सम्बन्धी सम्पूर्ण जिम्मेवारी वहन गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति, निर्देशिका तथा नर्सको प्रारम्भिक तर्जुमा गर्ने ।
- आर्थिक दृष्टिले महत्वपूर्ण सीमाविहिन पशुपन्छीको रोग सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा नियन्त्रण ।
- जनस्वास्थ्यसँग सम्बन्धित तथा जुनोटिक रोगहरूको सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा नियन्त्रण, तथा उन्मूलन गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागू गर्ने ।
- राष्ट्रिय महत्वका रोग नियन्त्रणका लागि राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- रिफरल पशु चिकित्सा सेवा सञ्चालन नियमन ।
- पशुपन्छीका औषधि, जैविक पदार्थ, हर्मोन, विषादी लगायतको गुणस्तर नियमन ।
- पशुपन्छीजन्य महामारी एवं प्रकोप लगायतका विपद् व्यवस्थापन ।
- महामारी, विपद् व्यवस्थापन र राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रमका लागि औषधि, खोप तथा नियन्त्रण उपकरण/सामग्रीको बफर स्टक मौज्जात व्यवस्थापन ।
- पशु स्वास्थ्य क्षेत्रमा आवश्यक ऐन, नियम, मापदण्ड, निर्देशिका लगायतको आवश्यकता पहिचान तथा प्रारम्भिक मस्यौदाहरू तयार गर्ने ।

- पशुपन्छीका रोगहरुको अन्वेषण, नियन्त्रण, रोकथाम तथा उन्मूलनको कार्ययोजना (Contingency Plan) तयार गरी लागू गर्ने।
- एक स्वास्थ्यको लागि पशु स्वास्थ्य तर्फको आधिकारिक राष्ट्रिय प्राविधिक निकायको रूपमा कार्य गर्ने।
- खोप उत्पादन तथा व्यवस्थापनको कार्यको सुपरिवेक्षण तथा आवश्यक समन्वय।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् लगायत अन्य अनुसन्धान संस्थाहरूसँग समन्वय राखी समन्वयात्मक पशु स्वास्थ्य अन्वेषण तथा अनुसन्धानमा सहजीकरण गर्ने।
- भेटेरिनरी निरीक्षण व्यवस्थापन।
- नेपाल पक्ष राष्ट्र रहेको विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय संगठनमा पशु रोग तथा अवस्थाको रिपोर्टिङ।
- पशु रोग तथा अवस्थिति सम्बन्धी सूचना प्रणाली व्यवस्थापन।
- प्रयोगशालाको प्रत्यायन (Accreditation) तथा प्रमाणीकरण।
- नेपालमा कार्यरत पशु स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित निकायहरूलाई प्राविधिक सहयोग तथा समन्वय गरी क्षमता विकास गर्ने।
- पशु तथा पशुजन्य पदार्थ निकासीको लागि आवश्यक अन्तर्राष्ट्रिय भेटेरिनरी प्रमाणपत्र जारी गर्ने।
- पशु स्वास्थ्यको क्षेत्रमा एन्टिमाइक्रोबियल रेजिस्टेन्स (Antimicrobial Resistance) तथा एन्टिमाइक्रोबियल प्रयोग (Antimicrobial Use) को नियमन गर्ने।
- पशु कल्याण सुनिश्चित गर्न आवश्यक कार्य गर्ने।

महामारी तथा रोग नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन शाखा

- आर्थिक दृष्टिले महत्त्वपूर्ण सीमाविहिन पशुपन्छीको रोग सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा नियन्त्रण।
- पशुपन्छीजन्य महामारी एवं प्रकोप लगायतका विपद् व्यवस्थापन।

- महामारी, विपद् व्यवस्थापन र राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रमका लागि औषधि, खोप तथा नियन्त्रण उपकरण/सामग्रीको बफरस्टक मौज्जात व्यवस्थापन गर्ने ।
- आर्थिक दृष्टिले महत्त्वपूर्ण रोग नियन्त्रणका लागि राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- पशुपन्छीका रोगहरूको अन्वेषण, नियन्त्रण, रोकथाम तथा उन्मूलनको कार्ययोजना (कन्टिन्जेन्सी प्लान) तयार गरी लागू गर्ने ।
- महामारी रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि कार्ययोजना तयार पार्ने ।
- महामारी रोग सम्बन्धी सूचना संकलन तथा सम्प्रेषण गर्ने ।

भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा

- नेपाल पक्ष राष्ट्र रहेको विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय संगठनमा पशुपन्छी (वन्यजन्तुसमेत), माछा, मौरी रोग तथा अवस्थाको रिपोर्टिङ गर्ने ।
- पशु रोग तथा अवस्थिति सम्बन्धी सूचना प्रणाली व्यवस्थापन गर्ने ।
- पशु रोग पहिचानको दक्षता अभिवृद्धिको लागि सूचना तथा जानकारी सम्प्रेषण गर्ने र आवश्यक संचारको कार्य गर्ने ।
- महामारी तथा सीमाविहिन रोग नियन्त्रणका लागि Zoning and Compartmentalization गर्ने ।
- Emerging तथा Re-emerging रोगहरूको नियन्त्रण सम्बन्धी रणनीति तयार तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- पशु रोग सम्बन्धी इपिडेमियोलोजीकल सर्भिलेन्स, अध्ययन गर्ने ।
- पशु रोगको जोखिम विश्लेषण गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख अद्यावधिक गरी राख्ने ।

एकिकृत स्वास्थ्य शाखा

- एक स्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रिय नीतिको मस्यौदा तर्जुमा कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने।
- एक स्वास्थ्यको लागि पशु स्वास्थ्यको तर्फबाट आधिकारिक राष्ट्रिय प्राविधिक विन्दुको रूपमा कार्य गर्ने।
- जनस्वास्थ्यसँग सम्बन्धित तथा जुनोटिक रोगहरूको सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा नियन्त्रण तथा उन्मूलन गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागू गर्ने।
- एन्टिमाइक्रोबियल रेजिस्टेन्स तथा एन्टिमाइक्रोबियल प्रयोगको नियमनको कार्यको समन्वय गर्ने।
- खाद्य स्वच्छताको लागि पशु सेवा विभागको फोकल विन्दुको रूपमा कार्य गर्ने र अन्य सम्बन्धित निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने।
- विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन र विश्व स्वास्थ्य संगठनसँग प्राविधिक सहकार्य एवं समन्वय गर्ने।
- एक स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि सरोकारवाला सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरूसँग समन्वय गर्ने।
- एक स्वास्थ्य सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानका लागि आवश्यक कार्य गर्ने।
- एक स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचना प्रणाली व्यवस्थापन।
- एक स्वास्थ्य सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धिको लागि सूचना तथा जानकारी सम्प्रेषण गर्ने र आवश्यक सञ्चारको कार्य गर्ने।

(ख) पशु क्वारेन्टाईन महाशाखा

- पशु क्वारेन्टाइनको क्षेत्रमा कानूनी तथा प्राविधिक राष्ट्रिय निकाय (National Technical Authority) को रूपमा काम गरि तत्सम्बन्धी सम्पूर्ण जिम्मेवारी बहन गर्ने ।
- पशु क्वारेन्टाइनसँग सम्बन्धीत अल्पकालीन, मध्यकालीन तथा दिर्घकालीन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- पशु क्वारेन्टाइनसँग सम्बन्धीत ऐन, नियमावली, मापदण्ड, कार्यविधिको मस्यौदा तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- निर्धारित गुणस्तर अनुसारका पशुपन्छी तथा माछा र पशुजन्य पदार्थको मात्र आयात निर्यात गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्री भित्रिन सक्ने पशु रोगहरूको प्रवेश रोक्न विद्यमान ऐन, नियमको कार्यान्वयनको साथै पशु क्वारेन्टाइनको समुचित व्यवस्थापन गर्ने ।
- विश्व व्यापार संगठन (WTO) को सम्पर्क बिन्दुको रूपमा कार्य गर्ने तथा Sanitary and Phytosanitary (SPS) Measures अनुरूप क्वारेन्टाइन प्रक्रिया वैज्ञानिक तथा सुदृढ गर्दै जाने ।
- WTO को SPS मापदण्ड अनुरूप पशु क्वारेन्टाइन प्रक्रियालाई अध्यावधिक गरि पशुपन्छी र पशुजन्य पदार्थको गुणस्तर नियमन, मापदण्ड निर्धारण, ऐन नियमको प्रस्तावना साथै सो सम्बन्धी नीति तय गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ को दफा १७, १८, र १९ बमोजिमका कार्यहरू गर्ने ।
- पशु, पशु जन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीहरूको आयात निर्यात सिफारिस प्राविधिक समितिको सचिवालयको रूपमा कार्य गर्ने ।
- वैज्ञानिक तथ्यका आधारमा आयात जोखिम विश्लेषण जोखिम व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन गर्ने ।

- पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, चेकपोष्ट, होल्डिङ्ग यार्ड (Holding Yard) र नाकाहरूको समयानुकूल स्थापना तथा स्थानान्तरण गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- रोग नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा सीमावर्ती मुलुकका सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरी आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।
- रोगहरू एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा सर्न नदिन आन्तरिक क्वारेन्टाइनलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने ।

जोखिम विश्लेषण शाखा

- पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीहरूको आयात जोखिम विश्लेषण गर्ने ।
- सीमावर्ती मुलुकका पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयसँग समन्वय गरी कार्य गर्ने ।
- क्वारेन्टाइन कार्यसँग सम्बन्धित कार्यहरूको लागि जोखिम विश्लेषणको खाका तथा प्रोटोकल तयार गर्ने ।
- क्वारेन्टाइनमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई जोखिम विश्लेषण गर्ने विधि सम्बन्धी तालीम तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- नेपालमा पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीहरू निर्यात गर्ने मुलुकहरूको पशु रोगको अवस्था (Disease Status) का आधारमा नेपालको लागि क्वारेन्टाइन Pathogen पहिचान गर्ने ।
- प्रयोगशाला तथा भेटरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा जनस्वास्थ्य, वन्यजन्तु तथा सम्बन्धीत सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरी जोखिम विश्लेषण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- जोखिम सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने निकायहरूसँग समन्वय गरी जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने गराउने ।
- रोग जोखिमका अतिरिक्त अन्य जोखिमका सम्बन्धमा सम्बन्धीत निकायसँग समन्वय गरी जोखिम विश्लेषण गरी आवश्यक परामर्श गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

आन्तरिक तथा सीमा पशु क्वारेन्टाईन शाखा

- पशु क्वारेन्टाइनको क्षेत्रमा आधिकारिक राष्ट्रिय निकाय (National Technical Authority) को रूपमा कार्य गर्ने ।
- पशु सेवा क्षेत्रको लागि विश्व व्यापार संगठनको समन्वय केन्द्रको रूपमा कार्य गर्ने ।
- पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूको कार्यक्रम तर्जुमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।
- क्वारेन्टाइनसँग सम्बन्धीत सरोकार निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीको माध्यमबाट भित्रिन सक्ने पशु रोगहरूको प्रवेश रोक्न विद्यमान ऐन नियमको कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- विश्व व्यापार संगठनको Sanitary and Phyto-sanitary Measures अनुरूप पशु क्वारेन्टाइन प्रक्रियालाई अध्यावधिक गरी पशुपन्छी र पशुजन्यपदार्थको गुणस्तर नियमन, मापदण्ड तर्जुमामा यथोचित सहयोग तथा ऐन नियमको कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- रोगहरू एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा सर्न नदिन ।
- रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन भएका क्षेत्रमा रोग भित्रन नदिन र रोगहरू एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा सर्न नदिन आन्तरिक तथा सीमा क्वारेन्टाइनलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने ।
- पशु क्वारेन्टाइन सूचना व्यवस्थापन (AQMIS) प्रणाली सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, चेकपोष्ट, क्वारेन्टाइन स्थल (Holding Yard) को समयानुकूल सुदृढीकरण गर्ने र आवश्यकता अनुसार स्थाई तथा अस्थायी क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट स्थापना तथा स्थानान्तरण गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।

आयात निर्यात तथा नियमन शाखा

- पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीहरूको आयात निर्यात सिफारिस प्राविधिक उप- समितिको सचिवालयको रूपमा कार्य गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन २०५५ को दफा १७, १८, र १९ वमोजिमका कार्यहरू गर्ने ।
- आयात निर्यात सिफारिस, विक्री वितरण अनुमति, उद्योग स्थापना सिफारिस गर्न विभागमा पेश गर्ने ।
- आयात, विक्री वितरण, निर्यात सिफारिस अनुमति, उद्योग स्थापनाको सिफारिस माग गर्ने ।
- आयात निर्यात सिफारिस गर्दा विशेषज्ञको रायका लागि जोखिम विश्लेषण शाखा तथा अन्य विज्ञ समूहको राय मागी कार्य गर्ने ।
- आयात निर्यात गर्नु पूर्व राष्ट्रिय पशुपन्छी अन्वेषण प्रयोगशाला / भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधी नियमन प्रयोगशाला र राष्ट्रिय पशु आहारा तथा लाईभस्टक गुण नियन्त्रण प्रयोगशालाको प्रतिवेदनको आधारमा कार्य गर्ने ।
- भेटेरिनरी निरीक्षकहरूको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन गर्ने ।
- पशुपन्छीको औषधी, जैविक पदार्थ, हर्मोन, विषादी लगायतको गुणस्तर नियमन ।
- पशुपन्छीजन्य औषधि, जैविकी, दाना, सुक्ष्म पोषकतत्व गुणस्तर निर्धारण व्यवस्थापन गर्ने ।
- निर्धारित गुणस्तर अनुसारका पशुपन्छी तथा पशुजन्य पदार्थको आयात निर्यात सुनिश्चित गर्ने ।
- निर्यात गर्ने राष्ट्रको न्यूनतम पशु स्वास्थ्य क्षेत्रको आवश्यकता सम्बन्धी मापदण्ड तयार गर्ने ।

(ग) पशुपन्छी आनुवंशिक स्रोत तथा आर्थिक विश्लेषण महाशाखा

- पशुपन्छी र मत्स्य आनुवंशिक स्रोतको सर्वेक्षण, पहिचान, अभिलेखीकरण, दर्ता तथा संलग्न जोखिमको स्तर मूल्याङ्कन र अनुगमन, संरक्षण, संवर्द्धन तथा उपयोगको लागि आवश्यक पर्ने नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, नर्मस, मापदण्ड तथा कार्यविधि, मस्यौदा तर्जुमा, परिमार्जन र कार्यान्वयन आदि सम्बन्धी कार्यमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका नीति एवं सन्धी, महासन्धी अनुसार पशुपन्छी, मत्स्य आनुवंशिक स्रोत संरक्षण र उपयोगका कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय, प्रदेश, केन्द्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरूसँग समन्वय गर्नुका साथै सहकार्यको लागि राष्ट्रिय फोकल प्वाइन्टको रूपमा कार्य गर्ने ।
- स्थानीय, प्रदेश तथा केन्द्रीय स्तरमा पशुपन्छी तथा मत्स्य आनुवंशिक स्रोत सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि (प्रचार प्रसार, तालीम, अन्तरक्रिया आदि) का आवश्यक कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- कृषक, व्यवसायी तथा उद्यमीहरूको पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य उत्पादन सम्बन्धी परम्परागत ज्ञान, सीप, प्रविधि र आविष्कारको अभिलेखीकरण र उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने गराउने कार्यक्रमहरूमा समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य स्रोत संरक्षण र प्रवर्द्धनको लागि राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, सरकारी, गैर सरकारी तथा नीजि क्षेत्रका संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य र समन्वय गरी अध्ययन, अनुसन्धान, प्रविधि विस्तार सम्बन्धी कार्यको पहिचान, तर्जुमा र कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउन सहजीकरण गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थहरूको उत्पादन, संकलन, ढुवानी, प्रशोधन, विविधिकरण र वजारीकरणका कार्यक्रमहरूको सरोकार

निकायहरूसँगको संलग्नतामा अनुगमन, मूल्याङ्कन, नियमनको कार्यान्वयन गर्न समन्वय गर्ने ।

- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थको उत्पादन ढुवानी, संकलन प्रशोधन, र वजारीकरण, आदि कार्यमा संलग्न कृषक, ब्यवसायी, उद्यमी र विषयगत प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि (व्यवहारिक सीपमूलक तालीम/अध्ययन/अवलोकन भ्रमण, प्रविधि विस्तारका साथै यान्त्रिकरण तथा सूचना प्रविधि सम्बन्धी ज्ञान र सीप) को लागि संघ, प्रादेशिक र स्थानीय तहहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनमा कृषकहरूबाट अपनाईएका परम्परागत ज्ञान, सीप आविष्कार र बौद्धिक सम्पत्ती तथा रैथाने पशुपन्छी, मत्स्य साथै घाँसेबालीहरूको स्रोत पहिचान, संरक्षण, उपयोग, प्रवर्द्धन र तिनीहरूको मौलिकताको अधिकार (Patent Right) दर्ता गर्न समन्वय गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा आयोजना हुने पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी मेला, महोत्सव, प्रदर्शनी, दिवस, अन्तरक्रिया, कार्यशाला गोष्ठिमा सहभागिता जनाउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य उत्पादन, उद्योग व्यवसाय तथा वजारीकरणसँग सम्बन्धीत वैदेशिक सहायताको लागि आयोजना, अवधारणा पत्र तयार तथा कार्यक्रम सञ्चालन/कार्यान्वयनको लागि मार्गदर्शन तर्जुमामा सहजीकरण गर्ने ।
- यस महाशाखासँग सम्बन्धीत सरकारी, गैर सरकारी, सहकारी र नीजि क्षेत्रका आयोजना, फार्म र उद्योग व्यवसायहरूको नियमित सुपरिवेक्षण, अनुगमन, मूल्यांकन गरी विश्लेषणात्मक प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, संघ, प्रदेश र स्थानीय तह तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँगको सहकार्यमा पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्रका महत्वपूर्ण सूचना तथा तथ्याङ्क (स्रोत केन्द्र, व्यावसायिक

फार्म, उद्योग व्यवसाय, पशुपन्छी र मत्स्य संख्या तथा पशुपन्छी र मत्स्यजन्य पदार्थहरूको उत्पादन, पशु आहारा तथा चरन खर्क, पशु स्वास्थ्य, पशुपन्छी व्यवसाय) संकलन, विश्लेषण, अभिलेखीकरण, व्यवस्थापन र सम्प्रेषण कार्यमा समन्वय र सहकार्य गर्ने ।

- तथ्याङ्क संकलन तथा आर्थिक विश्लेषण प्रणालीलाई वैज्ञानिक ढंगबाट अध्यावधिक गर्न आवश्यक नीति, नर्मस, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड आदि तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थको उत्पादन, प्रशोधन, बजार प्रवर्द्धन तथा विविधीकरणमा सरोकारवाला निकायहरूसँगको साझेदारी तथा सहकार्यमा लाभ लागत अध्ययन, अनुसन्धान तथा विश्लेषण गरी सम्बन्धित निकायहरूलाई सुसूचित गर्ने गराउने ।
- तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषणको आधारमा पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थहरूको माग तथा आपूर्तिको संभाव्यता अध्ययनद्वारा पशुपालन र मत्स्यपालन क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनको लागि व्यावसायिक योजना, परियोजना र कार्यक्रमहरूको पहिचान, तर्जुमा र कार्यान्वयनमा प्रादेशिक तथा स्थानीय तहहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने ।
- पशुपालन र मत्स्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित स्रोत केन्द्रहरू तथा यसमा आधारित उद्योग व्यवसायहरूको सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूको संलग्नतामा प्रभावकारी अनुगमन सुपरीवेक्षण तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।
- पशुपन्छी र मत्स्य सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरको तथ्याङ्क प्रणाली सम्बन्धी बिषयगत अध्ययन, अनुसन्धान, विकास र विस्तारसँग सम्बन्धित क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा समन्वय गरी सूचना प्रणाली स्थापना र व्यवस्थापनमा नवीनतम प्रविधिहरूको उच्चतम प्रयोगमा सहजीकरण गर्ने ।
- मत्स्य तथा अन्य जलचर सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय संघ/संस्थासँग समन्वयमा सञ्चालित कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने ।

- योजना तथा विकासका नीतिका लागि आवश्यक पर्ने पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य तथ्याङ्क उपलब्ध गराउन सहजीकरण गर्ने ।
- सञ्चालित कार्यक्रमहरूको सहभागीतामूलक, नतिजामुखी अनुगमन, मूल्याङ्कन प्रणालीको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न समन्वय गर्ने ।
- कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट भएका निर्देशन एवं परिपत्र बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

पशुपन्छी उद्योग व्यवसाय विकास प्रवर्द्धन शाखा

- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य उत्पादन, ढुवानी, संकलन, प्रशोधन र वजारीकरण सम्बन्धी नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, नर्मस, कार्यविधि, मापदण्ड आदिको मस्यौदा तयार, परीमार्जन, कार्यान्वयन लगायतका कार्यमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- पशुपन्छी र मत्स्यजन्य फार्म, स्रोत केन्द्र र यसमा आधारित उद्योग, व्यवसाय बजार विकास र प्रवर्द्धनको लागि व्यावसायिक प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू तर्जुमा र कार्यान्वयन सम्बन्धी सरोकार निकायहरूलाई सहयोग गर्ने ।
- भौगोलिक विशेषता र संभाव्यताको आधारमा प्रतिस्पर्धात्मक तुलनात्मक लाभका पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य उत्पादनहरूको संभाव्यता अध्ययन, मूल्य श्रृंखला पहिचान र बजार प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्रादेशिक र स्थानीय तहका सरकारी, गैरसरकारी सहकारी, निजी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- सरकारी, निजी र सहकारी एवं स्थानीय तहको साझेदारीमा बजार सञ्जाल विकास र यससँग सम्बन्धीत सूचना प्रणाली (Mobile apps, websites, e-marketing system आदि) को व्यवस्थापनमा समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- संघन उत्पादन क्षेत्रमा सार्वजनिक निजी सहकारी साझेदारी अवधारणा (PPP) अनुसार संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहहरूको सहकार्यमा संकलन केन्द्र, थोकबजार, वधस्थल/वध शाला, दूध,

फुल तथा माछा मासुसँग सम्बन्धीत उद्योग, मार्ट, पसल, प्रशोधन केन्द्र, संकलन केन्द्र, भण्डारण केन्द्र तथा हाटबजारको पूर्वाधार विकास, स्थापना र सुदृढीकरणमा सहयोग गर्ने ।

- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थ (दूध, फुल, माछा, मासु, ऊन, पशिमना, हाड, छाला आदि) को मूल्य श्रृंखला पहिचान, अध्ययन प्रवर्द्धनका साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारीकरणमा सहजीकरण गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य उत्पादन/वस्तुहरूको उद्योग, व्यवसाय, संकलन केन्द्र, हाट बजारहरूको तथ्याङ्क अध्यावधिकको साथै माग, आपूर्ति र बजार मूल्य सम्बन्धी सूचना संकलन तथा लाभ लागत अध्ययन विश्लेषण कार्यमा सहजीकरण गर्ने ।
- स्वच्छ, स्वस्थ र गुणस्तरीय पशुपन्छी तथा मत्स्य उत्पादनको लागि असल उत्पादन व्यवस्थापन, बजारीकरण पद्धतिको कार्यान्वयन, नियमन र सुदृढीकरण सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा समन्वय गर्ने ।
- ऊन, पशिमना, छाला संकलन तथा प्रशोधनको लागि आवश्यक प्रविधि उत्पादन, पूर्वाधार विकास र बजार प्रवर्द्धनमा सरोकार निकायहरूसँग सहयोग र सहजीकरण गर्ने ।
- युवा, महिला, जनजाती, दलित, अति गरीब, पिछडिएका क्षेत्र तथा समुदायलाई पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन क्षेत्र सम्बन्धी उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरणमा आकर्षित गर्न क्षमता अभिवृद्धि, उद्यमशिलता एवं बजार व्यवसाय प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालनमा सहजीकरण गर्ने ।
- निर्यातजन्य उच्च मूल्यका पशुजन्य उत्पादन (ऊन/राडी पाखी, पशिमना, चीज, छुर्पी, छाला आदि) को गुणस्तरीय उत्पादन, प्रशोधन र बजार प्रवर्द्धनका लागि मूल्य श्रृंखलाको विकास र विस्तारद्वारा राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय बजारीकरणमा सहजीकरण गर्ने ।

- पशुपन्छीपालन तथा मत्स्यपालन क्षेत्रसँग सम्बन्धीत मूल्य श्रृंखलामा आधारित उद्योग व्यवसायको विकास र प्रवर्द्धनका लागि अध्ययन अनुसन्धान गर्न सरकारी, सहकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्र र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने ।
- कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट भएका निर्देशन एवं परिपत्र बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

पशुपन्छी तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा आर्थिक विश्लेषण शाखा

पशुपन्छी र मत्स्यजन्य पदार्थ, उद्योग, स्रोत केन्द्र, वस्तुहरूमा आधारित फार्म / सरोकारवाला निकायहरूसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क प्रवर्द्धन गर्न, बजार तथा मूल्य सम्बन्धी सूचना विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने र पशुपालक कृषकहरूको समन्वयमा व्यावसायिक योजना तथा बजार क्षेत्रसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको अनुगमन र तथ्याङ्क संकलनमार्फत विवरण अध्यावधिक राख्ने र सम्प्रेषण गर्ने रहेको छ ।

- पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थको उत्पादन, प्रशोधन, बजार प्रवर्द्धन तथा विविधीकरणमा सरोकारवाला निकायहरूसँगको साझेदारी तथा सहकार्यमा लाभ लागत अध्ययन, अनुसन्धान तथा विश्लेषण गरी सम्बन्धित निकायहरूलाई सुसूचित गर्ने गराउने ।
- तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषणको आधारमा पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थहरूको माग तथा आपूर्तिको संभाव्यता अध्ययनद्वारा पशुपालन र मत्स्यपालन क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनको लागि व्यावसायिक योजना, परियोजना र कार्यक्रमहरूको पहिचान, तर्जुमा र कार्यान्वयनमा प्रादेशिक तथा स्थानीय तहहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी र मत्स्य सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरको तथ्याङ्क प्रणाली सम्बन्धी बिषयगत अध्ययन, अनुसन्धान, विकास र विस्तार तथा यससँग सम्बन्धित क्षमता अभिवृद्धि कार्यमा सूचना प्रणालीका नवीन प्रविधिहरूको प्रयोग गर्ने गराउने ।

- तथ्याङ्क संकलन तथा आर्थिक विश्लेषण प्रणालीलाई वैज्ञानिक ढंगबाट अध्यावधिक गर्न आवश्यक नर्मस निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड आदि तर्जुमा गर्न सरोकार निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी र मत्स्य आनुवंशिक स्रोतको सर्वेक्षण, पहिचान, अभिलेखीकरण, दर्ता तथा संलग्न जोखिमको स्तर मूल्याङ्कन र अनुगमन, संरक्षण, संवर्द्धन तथा उपयोगको लागि आवश्यक पर्ने नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, नर्मस, मापदण्ड तथा कार्यविधि, मस्यौदा तर्जुमा, परिमार्जन र कार्यान्वयन आदि सम्बन्धी कार्यमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका नीति एवं सन्धी, महासन्धी अनुसार पशुपन्छी, मत्स्य आनुवंशिक स्रोत संरक्षण र उपयोगका कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय, प्रदेश, केन्द्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरूसँग समन्वय गर्नुका साथै सहकार्यको लागि राष्ट्रिय फोकल प्वाइन्टको रूपमा कार्य गर्ने ।
- स्थानीय, प्रदेश तथा केन्द्रीय स्तरमा पशुपन्छी तथा मत्स्य आनुवंशिक स्रोत सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि (प्रचार प्रसार, तालीम, अन्तरक्रिया आदि) का आवश्यक कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनमा कृषकहरूबाट अपनाईएका परम्परागत ज्ञान, सीप, आविष्कार र बौद्धिक सम्पत्ती तथा रैथाने पशुपन्छी, मत्स्य साथै घाँसेबालीहरूको स्रोत पहिचान, संरक्षण, उपयोग, प्रवर्द्धन र तिनीहरूको मौलिकताको अधिकार (Patent Right) दर्ता गर्न समन्वय गर्ने ।
- पशुपालन र मत्स्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित फार्म स्रोत केन्द्रहरू तथा यसमा आधारित उद्योग व्यवसायहरूको सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूको संलग्नतामा प्रभावकारी अनुगमन सुपरीवेक्षण तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।

- कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट भएका निर्देशन एवं परिपत्र बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण शाखा

- मत्स्य सम्बन्धी नीति एवं ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, नर्मस एवं मापदण्ड तयार एवं परिमार्जनमा सहयोग गर्ने ।
- केन्द्रीय मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण केन्द्रको समन्वयमा मत्स्य विकास कार्यक्रमको दीर्घकालीन, आवधिक एवं वार्षिक योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम बजेट तयारमा समन्वय गर्ने ।
- स्थानीय तथा प्रादेशिक तह र अन्य सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा मत्स्य सम्बन्धी सूचना, प्राविधिक विवरण तथा तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण र प्रतिवेदन अध्ययवधिक गर्ने ।
- जलाशय र श्रमको उत्पादकत्व वृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनमा सहकार्य गर्ने ।
- उत्पादन वृद्धिको लागि व्यावसायिक मत्स्य कृषक तथा कृषक समूह एवं सहकारीसँग समन्वय गर्ने ।
- मत्स्य उत्पादक, वितरक र उपभोक्ता बीच समन्वयका लागि सहजीकरण गर्ने ।
- माछा तथा जलीय जीवपालनको नविन प्रविधिहरूको मापदण्ड निर्धारणमा सहयोग गर्ने ।
- चिसो तथा न्यानो पानीमा मत्स्यपालन संभाव्य क्षेत्रको पहिचानको लागि अध्ययन सर्वेक्षणको मापदण्ड निर्धारण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- गुणस्तरीय उत्पादन सामाग्री व्यवस्थापन र नियमन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- मत्स्य बीमा सम्बन्धी मापदण्ड र नियमन कार्यमा सहयोग गर्ने ।

- माछा तथा जलीय जीवजन्य उत्पादनको मूल्य श्रृंखला विकास, पोष्टहार्भेष्ट तथा बजार सम्बन्धी मापदण्ड र नियमन कार्यमा सहजीकरण गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयहरू (नदी, खोला, रिजर्भ्वयर (Reservoir) ताल, घोल एवं सीमसार क्षेत्रमा मत्स्यपालन सर्वेक्षण / संभाव्यता अध्ययन प्राथमिकताका आधारमा आयोजना, परियोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा समन्वय गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयमा जलीय जैविक विविधता संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी कानून, मापदण्ड र नियमन कार्यमा सहजीकरण गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयबाट प्राप्त हुने माछा तथा जलीय जीवजन्य उत्पादनमा आश्रित समुदाय (Wetland Based Community) सम्बन्धी कानून, मापदण्ड र नियमन कार्यमा सहयोग गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशय र त्यसमा रहेका माछा तथा जलीय जीवहरूको सूची (Inventory) तयार एवं अध्यावधिक गर्ने ।
- मत्स्य विकास र मत्स्य तालीम केन्द्र एवं प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा सञ्चालित मत्स्य विकास कार्यक्रम र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गत सञ्चालित मत्स्य विकास कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।
- मत्स्य सम्बन्धी क्षमता विकासका लागि स्वदेशी एवं वैदेशिक अध्ययन, तालीम, गोष्ठी, भ्रमण आदिको अवसरहरूमा आवश्यकता अनुसार कृषक, व्यवसायी, उद्यमी एवं प्राविधिकहरूको सहभागितामा समन्वय गर्ने ।
- मत्स्य तथा अन्य जलचर सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासँग समन्वय एवं सञ्चालित कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने ।
- मत्स्य विकास कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउने सन्दर्भमा सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी तथा नीजि क्षेत्रका मत्स्य अनुसन्धान, पशु सेवा, शिक्षण संस्थाहरू तथा अन्य विषयगत निकायहरूसँग आवश्यकता अनुसार समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।

- कृषि तथा पशुपन्ध्री विकास मन्त्रालयबाट भएका निर्देशन एवं परिपत्र बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(घ) आयोजना समन्वय इकाई

- पशुपन्ध्री र मत्स्यपालनका विविध क्षेत्रहरूमा राष्ट्रिय महत्वका आयोजना प्रस्ताव तयार गर्ने र त्यस परियोजना कार्यान्वयनमा नेतृत्वदायी र समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- पशुपालन एकीकृत स्वास्थ्य लगायत भेटेरिनरी जनस्वास्थ्य, पशुस्वास्थ्य तथा मत्स्य, जिविकोपार्जनसँग सम्बन्धित कार्य गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- पशुपालनसँग सम्बन्धित रहेर कार्य गर्ने विभिन्न Non-Governmental Organization (NGO)/International Non-Governmental Organization (INGO) सँग समन्वयसहजीकरण गर्ने सहकार्य तथा ।
- World Bank, Asian Development Bank, BIMSTEC, SAARC, FAO, OIE, APHCA, WTO, USAID, GIZ, JICA, KOICA, IFAD, WSPA, HSI लगायत अन्य अन्तर्राष्ट्रिय संघ सस्थांहरूसँग सम्पर्क, पत्राचार, सदस्यता नविकरण लगायतका कार्यहरू गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पेशागत संस्था (WVA, WASAVA, NVA, NASA, NEVLA, NELTA etc.) हरूसँग सम्पर्क र सहकार्यमा गर्ने ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना लगायतका राष्ट्रिय परियोजनाहरूसँग समन्वय, सहकार्य तथा सहजीकरण गर्ने ।
- सातै प्रदेश र स्थानीय तहसँग छलफल अन्तरक्रिया गरी स्थान विशेष परियोजना प्रस्ताव तयारी र कार्यान्वयनमा समन्वय र सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा आयोजना हुने मेला, कार्यशाला, गोष्ठि, अन्तीक्रिया, महोत्सव, वैज्ञानिक ज्ञान आदान प्रदान, प्रविधि विकास तथा हस्तान्तरण, प्रवर्द्धन लगायतका कार्य, पत्राचार, क्षमता अभिवृद्धि जस्ता कार्यहरूमा सम्पर्क गर्ने ।

- विभिन्न वैदेशिक दातृ संस्थाहरूले नेपालको पशु सेवा विभागसँग कार्य गर्न चाहेको अवस्थामा पशु सेवा विभागसँग Memorandum of Understanding (MOU) तयार गर्ने ।
- राष्ट्रिय निकुञ्ज, संरक्षित क्षेत्रहरू, चिडियाखाना तथा ट्रस्टहरूसँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने ।
- वैदेशिक अध्ययन गोष्ठी लगायतका कार्यक्रम, अवलोकन भ्रमण, तालीमहरूमा तुलनात्मक व्यक्तिगत विवरणको आधारमा कर्मचारी मनोनयन गर्ने ।
- सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- प्रकाशन गर्ने कार्यमा सहजीकरण तथा समन्वय गर्ने ।
- विभागीय प्रमुखबाट तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू सम्पादन गर्ने ।

(ड) योजना तथा अनुगमन शाखा

- पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास सम्बन्धी संघीय योजना तथा कार्यक्रम सञ्चालनमा अन्य निकायहरूसँग समन्वय गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमाको लागि सहजीकरण गर्ने ।
- प्रस्तावित कार्यक्रमको स्वीकृतीको लागि माथिल्लो निकायमा पेश गर्ने तथा प्रस्तावित एवं स्वीकृत कार्यक्रमहरूको अभिलेखीकरण गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम संशोधन, परिमार्जन, रकमान्तर, स्रोतान्तर गर्न समन्वय एवं सहजीकरण गर्ने ।
- कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयन तथा अन्तर्गतका निकायहरूको वार्षिक पशुपन्छी विकास कार्यक्रम मार्गदर्शन तथा समन्वय गर्ने ।
- संघीय पशुपन्छी विकास कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको नीति तथा मापदण्डको कार्यान्वयन गर्न पशु सेवा विभाग र अन्तर्गतका निकायहरूबाट नेपालमा सञ्चालित पशु सेवाका कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने र गर्न सहयोग गर्ने ।

- पशु सेवाका कार्यक्रमहरूको प्रगति संकलन तथा विश्लेषण गरी नियमित रूपमा मन्त्रालय, राष्ट्रिय योजना आयोग वा अन्य सम्बन्धित निकायहरूमा पठाउने ।
- अन्तर्गतका निकायहरूको वार्षिक पशुपन्छी विकास कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न एवं संघीय पशुपन्छी विकास कार्यक्रमहरूको आवधिक समीक्षा गर्न समन्वय सहजीकरण गर्ने ।
- पशु सेवाको कार्यमा संलग्न संघ संस्थाहरूका क्रियाकलापहरूको समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।
- पशु सेवा विभाग अन्तर्गतका योजना अनुगमन- मूल्याङ्कन शाखाबाट सम्पादन गरिने विभागको कार्यविधिमा उल्लेखित कार्यहरू सम्पन्न गर्ने, गराउने र गर्न सहयोग गर्ने ।
- वार्षिक पुस्तिका प्रकाशनार्थ आवश्यक सूचना सामाग्री संकलन गर्न सहयोग गर्ने एवं विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरूबाट प्रकाशित हुने वार्षिक पुस्तिका संलग्न गरी व्यवस्थित गर्ने ।
- पत्रपत्रिकामा प्रकाशित पशु सेवासँग सम्बन्धी सूचना सामाग्रीहरूको संकलन गर्ने ।

(च) प्रशासन शाखा

- पशु सेवा विभागको कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- पशु सेवा विभागको जिन्सी तथा स्टोर व्यवस्थापन लगायत प्रशासनिक कार्यहरू सञ्चालन गर्ने ।
- पशु सेवा विभागको लेखा तथा श्रेस्ता व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- ऐन कानून कार्यविधि निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- ऐन नियम कार्यान्वयन तथा फैसला कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- विभाग अन्तर्गतका कर्मचारीहरूको कार्य सम्पादन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

- पशु सेवा विभाग तथा अन्तरगका निकायहरूको लागि कानूनी परामर्श उपलब्ध गराउने ।
- जनशक्ति व्यवस्थापन ।
- व्यक्तिगत सूचना प्रणाली (PIS) कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत विवरण अध्यावधिक गर्ने ।

१.३ राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम तथा निकायहरू

१.३.१ राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

(क) राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय

- गाई, भैंसी, याक, चोरी, भेडा, बाखा, च्याङ्गा (उग्राउने पशु) तथा बँगुर, कुखुरा, खरायो, हाँस, टर्की, बट्टाई, इमो, लौकाट, अष्ट्रिच, घोडा, खच्चर, गधा लगायतका नउग्राउने पशुपन्छीहरूको न्यूक्लियस हर्ड/मल्टिप्लायर हर्ड ब्रिडर हर्ड/व्यावसायिक फार्महरूको न्यूनतम राष्ट्रिय मापदण्ड तयारी र उत्पादित पशुहरूको जातीय गुणस्तर नियमन / प्रमाणिकरण गर्ने ।
- नेपाल पक्ष राष्ट्र रहेको जैविक विविधता संरक्षण महासन्धी १९९२, Nagoya Protocol 2010, Global Plan of Action for Animal Genetic Resources and the Interlaken Declaration 2007 ले निर्देशित गरे अनुसारका कार्य गर्ने ।
- पशुपन्छीजन्य जैविक विविधता तथा रैथाने तथा लोपोन्मुख पशुहरूको संरक्षण, संवर्द्धन, सदुपयोग र अभिलेखका लागि राष्ट्रिय नीति, मापदण्ड, प्रोटोकल तयार गर्ने ।
- पशुपन्छीपालन सम्बन्धी परम्परागत सीप, ज्ञान तथा अभ्यासहरूको राष्ट्रिय अभिलेखीकरण, संरक्षण, संवर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

- कृषि जैविक विविधता नीति, २०६३ (पहिलो संशोधन, २०७१) अनुसार पशुपन्छी तथा घाँसेबाली स्रोत सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने।
- लोपोन्मुख तथा रैथाने पशुपन्छीको संरक्षणका लागि कन्टेनजेन्सी प्लान (Species-wise Animal Genetic Resource Contingency Plan) तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने।
- रैथाने पशुपन्छीको, पहिचान, अभिलेख नक्शाङ्कन (National Database and Mapping) लगायतका कार्य गर्ने।
- पशुपन्छीजन्य जैविक विविधता तथा रैथाने तथा लोपोन्मुख पशुहरूको संरक्षण, संवर्द्धन, सदुपयोगक लागि स्वःस्थानीय (In-situ Conservation), परस्थानीय (Ex-situ Conservation) लगायतका कार्य सञ्चालनका लागि प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय सहकार्य गर्ने।
- पशुपन्छीजन्य जैविक विविधता तथा रैथाने तथा लोपोन्मुख पशुहरूको संरक्षण, संवर्द्धन, सदुपयोग र अभिलेखका लागि नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, विश्वविद्यालयसँग समन्व सहकार्य गर्ने।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ को दफा १६ बमोजिम नक्ष सुधार तथा रैथाने पशुपन्छी संरक्षणका लागि आवश्यक कार्य गर्ने।
- पशुपन्छी आनुवंशिक स्रोत सम्बन्धी राष्ट्रिय फोकल विन्दुको रूपमा कार्य गर्ने।
- पशुपन्छीका आनुवंशिक स्रोतको अवस्थितिको जोखिम विश्लेषण (Risk Analysis) गर्ने।
- उत्पादन लागत कम गर्ने प्रविधि विकासका लागि सरकारी स्तरमा रहेका आनुवंशिक स्रोत केन्द्रहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र स्रोत

केन्द्रहरूबाट सञ्चालन गरिएका बाह्य स्रोत विकास कार्यक्रमको नियमन गर्ने ।

- आनुवंशिक स्रोत संरक्षणका लागि आनुवंशिक स्रोत केन्द्रहरूको समन्वय तथा सहकार्यमा परस्थानीय (Ex-situ Conservation) कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- गाई, भैंसी, याक, चौरी, भेडा, बाखा, च्याङ्गा (उग्राउने पशु) तथा बँगुर, कुखुरा, खरायो, हाँस, टर्की, बट्टाई, इमो, लौकाट, अष्ट्रिच, घोडा, खच्चर, गधा लगायतका नउग्राउने पशुपन्छी पालनका लागि आवश्यक राष्ट्रिय मापदण्ड तथा प्राविधिक स्पेसिफिकेसन तयार गरी लागु गर्ने ।
- पशुपन्छीको स्रोत, पशु नश्व र वंश सुधार, पशुजन्य उत्पादन तथा तिनको गुणस्तर सम्बन्धी एकभन्दा बढी प्रदेश समेटिने वस्तु विशेष अभियानमूखी र राष्ट्रिय महत्वका आयोजनाहरू तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- सरकारी, सामुदायिक तथा निजीस्तरमा रहेका पशुपन्छी स्रोत केन्द्रहरूको प्राविधिक मापदण्ड (Technical Parameter) तयारी तथा अध्यावधिक गर्ने ।
- पशुका जात र गुणस्तर अनुसारका स्रोत केन्द्रहरू एवं ती स्रोत केन्द्रबाट प्राप्त हुने पशु, वीर्य, भ्रूण आदिको माग/आपूर्तिको अवस्था अध्यावधिक गरी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई आवश्यक पर्ने स्रोत मिलान गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- पशुपालनसँग सम्बन्धित अनुसन्धान गर्ने निकायसँग समन्वय गरी कार्यमूलक तथा सहभागितात्मक अध्ययन, अनुसन्धान गरी प्रविधि विकास तथा विस्तार गर्ने ।

- विभिन्न पशुपन्छी तथा तिनका Genetic Material का Technical Specification हरू तयार गर्ने ।
- व्यावसायिक फार्महरूको ईन्भेन्ट्री तयारी तथा अध्यावधिक गर्ने ।
- असल पशुपालन अभ्यास (Good Husbandry Practices), असल उत्पादन अभ्यास (Good Manufacturing Practices), व्यावसायिक योजना (Business Plan) निर्माण लगायतका विशिष्टिकृत विषयहरूमा सेवा तथा
- पशुपालन क्षेत्रलाई पकेट प्याकेजको आधारमा व्यवसायीकरण गर्दै मूल्य श्रृंखला (Value Chain) का गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने ।
- कृषि पर्यटन क्षेत्रको प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- विषय विशेषज्ञहरूको राष्ट्रिय स्तरमा रोष्टर तयार गर्ने ।
- राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय मातहत रहेका कार्यालयहरू

(क.१) गाई आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, जिरी, दोलखा

नेपाल सरकार, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, पशु सेवा विभाग, राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय मातहत सञ्चालन हुने गरी गाई आनुवंशिक स्रोत केन्द्र जिरी, दोलखाको स्थापना भएको हो । यस केन्द्रको प्रमुख उद्देश्य राष्ट्रियस्तरमा गाईको आनुवंशिक स्रोत संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्नु हो । गाई विकाससँग सम्बन्धित प्रविधिको विकास र विस्तार गरी गाईको उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याई राष्ट्रियस्तरमा व्यावसायिकता अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु हो ।

उद्देश्यहरू

- राष्ट्रियस्तरमा गाईको न्यूक्लियस हर्डको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गर्ने ।

- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका नवीन प्रविधिहरूको अनुसरण गरी उपयुक्त प्रविधिहरूको विस्तार गर्ने ।
- लेकाली घाँस तथा चरन विकास सम्बन्धी प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।
- गाई आनुवंशिक स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग गर्ने ।

कार्यक्षेत्र

- राष्ट्रियस्तरमा गाईहरूको न्युक्लियस हर्डहरूको स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- शुद्ध नक्ष/उत्कृष्ट गाईको छनौट गरी Bull Mother Farm को रूपमा विकास गर्ने ।
- गाईको विभिन्न जातहरूको जातीय शुद्धता कायम (Pure Line Maintain) गर्ने ।
- शुद्ध नक्षका गाईको राष्ट्रिय स्रोत केन्द्रको रूपमा कार्य गर्ने ।
- स्थानीय जातका गाईहरूको स्वःस्थानीय (In-situ) तथा परस्थानीय (Ex-situ) संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै राष्ट्रियस्तरमा गाई आनुवंशिक जैविक विविधताको व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- गाईको उत्पादकत्व बढाउने प्रविधिहरूको विकास र विस्तार गर्ने ।
- भ्रूण प्रत्यारोपणका माध्यमबाट शुद्ध नक्षका बाच्छा बाच्छी उत्पादन गर्ने ।
- Performance Recording System, Pedigree Records, Progeny testing लगायत पशु प्रजननका उच्चतम विधि (Tools) का माध्यमबाट Test तथा Proven Bulls को विकास र विस्तार गर्ने ।
- गाई विकासका नवीन प्रविधिहरूको उपयोग गरी गाईको बाह्य स्रोत विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, विश्वविद्यालय तथा राष्ट्रिय निकायसँगको सहकार्यमा गाई विकाससँग सम्बन्धित विभिन्न अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रविधि विस्तार गर्ने ।

- गाई विकाससँग सम्बन्धित विषयहरूमा स्थानीय र प्रादेशिक तहसँग सहकार्य गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा गाईपालनका विविध पक्षहरूमा क्षमता अभिवृद्धिका लागि Center of Excellence को रूपमा कार्य गर्ने ।
- केन्द्र तथा वाह्य स्रोत विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रहेका गाईहरूको अभिलेखीकरण, तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रकाशनका कार्यहरू गर्ने ।
- गाईका प्राविधिक मापदण्ड (Technical Parameter) हरूको विकास गरी अध्यावधिक गर्ने ।
- स्रोत केन्द्रमा विद्यमान उन्नत जातका बंगुरको नियमित हर्ड व्यवस्थापन गर्ने ।
- बंगुरका प्राविधिक मापदण्ड (Technical Parameter) हरूको विकास गरी अध्यावधिक गर्ने ।
- Performance Recording System, Pedigree Records, Progeny Testing लगायत पशु प्रजनन का उच्चतम विधि (Tools) का माध्यमबाट Test तथा Proven Boar को विकास र विस्तार गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा बंगुरको न्युक्लियस हर्डहरूको स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- बंगुरको विभिन्न जातहरूको जातीय शुद्धता कायम (Pure Line Maintain) गर्ने ।
- बंगुर विकासका नवीन प्रविधिहरूको उपयोग गरी बंगुरको वाह्य स्रोत विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा गाई तथा बंगुरको आहाराको मापदण्ड तयारीको लागि आवश्यक पृष्ठपोषणको कार्य गर्ने ।
- खर्क सुधार तथा रैथाने घाँसहरूको संरक्षण, उचित उपयोग तथा विस्तार गर्ने ।
- शितोष्ण तथा सम-शितोष्ण घाँसका प्रजातिहरूको विकास र विस्तार गर्ने ।

(क.२) भेडा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, पानसयखोला, नुवाकोट

नेपाल सरकार, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, पशु सेवा विभाग, राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय मातहत सञ्चालन हुने गरी भेडा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र पानसयखोला, नुवाकोटको स्थापना भएको हो। यस केन्द्रको प्रमुख उद्देश्य राष्ट्रियस्तरमा भेडाको आनुवंशिक स्रोत संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्नु हो। भेडा विकाससँग सम्बन्धित प्रविधिको विकास र विस्तार गरी भेडाको उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याई राष्ट्रियस्तरमा व्यावसायिकता अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु रहेको छ।

उद्देश्यहरू

- राष्ट्रियस्तरमा भेडाको न्यूक्लियस हर्डको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गर्ने।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका नवीन प्रविधिहरूको अनुसरण गरी उपयुक्त प्रविधिहरूको विस्तार गर्ने।
- लेकाली घाँस तथा चरन विकास सम्बन्धी प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने।
- भेडा आनुवंशिक स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग गर्ने।

कार्यक्षेत्र

- राष्ट्रियस्तरमा बरूवाल, पोलवर्थ लगायत उन्नत जातका भेडाको न्यूक्लियस हर्डहरूको स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने।
- भेडाको विभिन्न जातहरूको जातीय शुद्धता कायम (Pure Line Maintain) गर्ने।
- भेडाको उत्पादकत्व बढाउने प्रविधिहरूको विकास र विस्तार गर्ने।
- भेडा विकासका नवीन प्रविधिहरूको उपयोग गरी भेडाको वाह्य स्रोत विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।
- कार्पेट ऊन उत्पादनका लागि योग्य भेडाका जातहरूको प्रवर्द्धन र विस्तार गर्ने।

- बरूवाल लगायत भेडाको स्वःस्थानीय (In Situ) तथा परस्थानीय (Ex-Situ) संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै राष्ट्रियस्तरमा भेडा आनुवंशिक जैविक विविधताको व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- भेडाको उत्पादकत्व बढाउने प्रविधिहरूको विकास र विस्तार गर्ने ।
- घाँसका प्रजातिहरू एवं चरन विकास र विस्तार गर्ने ।
- Performance Recording System, Pedigree Records, Progeny testing लगायत पशु प्रजनन का उच्चतम विधि (Tools) का माध्यमबाट Test तथा Proven Ram को विकास र विस्तार गर्ने ।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, विश्वविद्यालय तथा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायसँगको सहकार्यमा भेडा विकाससँग सम्बन्धित विभिन्न अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रविधि विस्तार गर्ने ।
- भेडा विकाससँग सम्बन्धित विषयहरूमा स्थानीय र प्रादेशिक तहसँग सहकार्य गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा भेडापालनका विविध पक्षहरूमा क्षमता अभिवृद्धिका लागि Center of Excellence को रूपमा कार्य गर्ने ।
- केन्द्र तथा वाह्य स्रोत विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रहेका भेडाहरूको अभिलेखीकरण, तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रकाशनका कार्यहरू गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा भेडाको आहाराको मापदण्ड तयारीको लागि आवश्यक पृष्ठपोषणको कार्य गर्ने ।
- घाँसका प्रजातिहरू तथा चरन खर्कको विकास र विस्तार गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारको माग अनुरूप ऊनको गुणस्तर तथा उत्पादकत्व वृद्धि सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने ।

(क.३) बाखा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र बुढीतोला, कैलाली

राष्ट्रिय पशुपन्ड्डी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय मातहत सञ्चालन हुने गरी बाखा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र बुढीतोला, कैलालीको स्थापना भएको हो । यस केन्द्रको प्रमुख उद्देश्य राष्ट्रियस्तरमा बाखाको आनुवंशिक स्रोत संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्नु हो । बाखा विकाससँग सम्बन्धित प्रविधिको

विकास र विस्तार गरी बाखाको उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याई राष्ट्रियस्तरमा व्यावसायिकता अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु हो ।

उद्देश्यहरू

- राष्ट्रियस्तरमा खरी र बोयर बाखाको न्युक्लियस हर्डको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका नवीन प्रविधिहरूको अनुसरण गरी उपयुक्त प्रविधिहरूको विस्तार गर्ने ।
- घाँस तथा चरन विकास सम्बन्धी प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।
- बाखा आनुवंशिक स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग गर्ने ।

कार्यक्षेत्र

- राष्ट्रियस्तरमा खरी, बोयर लगायत बाखाहरूको न्युक्लियस हर्डहरूको स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- बाखाको विभिन्न जातहरूको जातीय शुद्धता कायम (Pure Line Maintain) गर्ने ।
- शुद्ध नक्षको राष्ट्रिय स्रोत केन्द्रको रूपमा कार्य गर्ने ।
- खरी बाखाको स्वःस्थानीय (In Situ) तथा परस्थानीय (Ex Situ) संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै राष्ट्रियस्तरमा बाखा आनुवंशिक जैविक विविधताको व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- बाखाको उत्पादकत्व बढाउने प्रविधिहरूको विकास र विस्तार गर्ने ।
- Performance Recording System, Pedigree Records, Progeny testing लगायत पशु प्रजनन का उच्चतम विधि (Tools) का माध्यमबाट Test तथा Proven Buck को विकास र विस्तार गर्ने ।
- बाखा विकासका नवीन प्रविधिहरूको उपयोग गरी बाखाको वाह्य स्रोत विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- प्रविधि अनुसरण गर्ने केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने ।

- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, विश्व विद्यालय तथा राष्ट्रिय निकायसँगको सहकार्यमा बाखा विकाससँग सम्बन्धित विभिन्न अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रविधि विस्तार गर्ने।
- बाखा विकाससँग सम्बन्धित विषयहरूमा स्थानीय र प्रादेशिक तहसँग सहकार्य गर्ने।
- राष्ट्रियस्तरमा बाखापालनका विविध पक्षहरूमा क्षमता अभिवृद्धिका लागि Center of Excellence को रूपमा कार्य गर्ने।
- केन्द्र तथा बाह्य स्रोत विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रहेका बाखाहरूको अभिलेखीकरण, तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रकाशनका कार्यहरू गर्ने।
- बाखाका प्राविधिक मापदण्ड (Technical Parameter) हरूको विकास गरी अध्यावधिक गर्ने।
- राष्ट्रियस्तरमा बाखाको आहाराको मापदण्ड तयारीको लागि आवश्यक पृष्ठपोषणको कार्य गर्ने।

(क.४) याक आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, स्याङ्गवोचे, सोलुखुम्बु

पशु सेवा विभाग, राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय मातहत सञ्चालन हुने गरी याक आनुवंशिक स्रोत केन्द्र स्याङ्गवोचे, सोलुखुम्बुको स्थापना भएको हो। यस केन्द्रको प्रमुख उद्देश्य राष्ट्रियस्तरमा याकको आनुवंशिक स्रोत संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्नु हो। याक विकाससँग सम्बन्धित प्रविधिको विकास र विस्तार गरी याकको उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याई राष्ट्रियस्तरमा व्यावसायिकता अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु रहेको छ।

उद्देश्यहरू

- राष्ट्रियस्तरमा याक, नाक र चौरीको न्यूक्लियस हर्डको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गर्ने।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका नवीन प्रविधिहरूको अनुसरण गरी उपयुक्त प्रविधिहरूको विस्तार गर्ने।

- लेकाली घाँस तथा चरन विकास सम्बन्धी प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।
- याक आनुवंशिक स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग गर्ने ।

कार्यक्षेत्र

- याक/नाकको स्व:स्थानीय (In-situ) तथा परस्थानीय (Ex-situ) संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै राष्ट्रियस्तरमा याक/नाक आनुवंशिक जैविक विविधताको व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- राष्ट्रियस्तरमा याक/नाकको न्युक्विलयस हर्डहरूको स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- याक/नाकको राष्ट्रिय स्रोत केन्द्रको रूपमा कार्य गर्ने ।
- याक/नाकको उत्पादकत्व बढाउने प्रविधिहरूको विकास र विस्तार गर्ने ।
- Performance Recording System, Pedigree Records, छनौट लगायत पशु प्रजननका उच्चतम विधि (Tools) का माध्यमबाट उच्च उत्पादकत्व भएका याक/नाकको विकास र विस्तार गर्ने ।
- नवीन प्रविधिहरूको उपयोग गरी याक/नाक/चौरीहरूको बाह्य स्रोत विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- विश्वविद्यालय लगायतका विभिन्न राष्ट्रिय निकायसँगको सहकार्यमा याक/नाक/चौरीहरूको विकाससँग सम्बन्धित विभिन्न अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रविधि विस्तार गर्ने ।
- याक/नाक/चौरीहरूको विकाससँग सम्बन्धित विषयहरूमा स्थानीय र प्रादेशिक तहसँग सहकार्य गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा याक/नाक/चौरीपालनका विविध पक्षहरूमा क्षमता अभिवृद्धिका लागि Center of Excellence को रूपमा कार्य गर्ने ।
- केन्द्र तथा बाह्य स्रोत विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रहेका याक/नाक/चौरीहरूको अभिलेखीकरण, तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रकाशनका कार्यहरू गर्ने ।

- याक/नाक/चौरीहरूको प्राविधिक मापदण्ड (Technical Parameter) हरूको विकास गरी अध्यावधिक गर्ने।
- राष्ट्रियस्तरमा याक/नाक/चौरीहरूको आहाराको मापदण्ड तयारीको लागि आवश्यक पृष्ठपोषणको कार्य गर्ने
- हिन्दकुश क्षेत्रका याक/नाक/चौरीपालन हुने राष्ट्रहरू बिच रणनीतिक सहकारी तथा साझेदारीमा याकको विकास गर्ने।
- खर्क सुधार तथा रैथाने लेकाली घाँसहरूको संरक्षण, उचित उपयोग तथा विस्तार गर्ने।

(क.५) घाँसेबाली आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, रञ्जितपुर, सर्लाही

राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय मातहत सञ्चालन हुने गरी घाँसेबाली आनुवंशिक स्रोत केन्द्र रञ्जितपुर, सर्लाहीको स्थापना भएको हो। यस केन्द्रको प्रमुख उद्देश्य राष्ट्रियस्तरमा घाँसेबालीको आनुवंशिक स्रोत संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्नु हो। घाँसेबाली विकाससँग सम्बन्धित प्राविधिको विकास र विस्तार गरी पशुजन्य पदार्थहरूको उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याई राष्ट्रियस्तरमा व्यावसायिकता अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु हो।

उद्देश्यहरू:

- राष्ट्रियस्तरमा घाँसेबालीका विभिन्न प्रजातिहरू (हिउँदे, वर्षे, बहुवर्षे र डालेघाँस) को विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गर्ने।
- घाँसेबालीमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका नवीन प्राविधिहरूको अनुसरण गरी उपयुक्त प्राविधिहरूको विस्तार गर्ने।
- सम्बद्ध निकायहरूसँगको सहकार्यमा उष्ण, उपोष्ण, सम-शितोष्ण र शितोष्ण घाँसका प्रजाति तथा चरन विकास सम्बन्धी प्राविधिको विकास र विस्तार गर्ने।
- घाँसेबाली आनुवंशिक स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग गर्ने।

कार्यक्षेत्र

- घाँसको स्वःस्थानीय (In Situ) तथा परस्थानीय (Ex Situ) संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै राष्ट्रियस्तरमा घाँसेबाली आनुवंशिक जैविक विविधताको व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- उष्ण तथा उपोष्ण जातका हिउँदे, वर्षे, बहुवर्षे र डालेघाँसहरूको मूल बीउ उत्पादन गर्ने ।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, विश्वविद्यालय तथा राष्ट्रिय निकायहरूसँगको सहकार्यमा घाँसेबाली विकाससँग सम्बन्धित विभिन्न अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रविधि विस्तार गर्ने ।
- घाँसेबाली विकासका नवीन प्रविधिहरूको उपयोग गरी वाह्य स्रोत व्यवस्थापन तथा घाँसेबाली करार खेती कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- घाँसेबाली विकाससँग सम्बन्धित विषयहरूमा स्थानीय र प्रादेशिक तहसँग सहकार्य गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा घाँसेबालीका विविध पक्षहरूमा क्षमता अभिवृद्धिका लागि Center of Excellence को रूपमा कार्य गर्ने ।
- केन्द्र तथा वाह्य स्रोत विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रहेका घाँसेबालीहरूको अभिलेखीकरण, तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रकाशनका कार्यहरू गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा घाँसेबाली सम्बन्धी नवीन प्रविधिहरूको अनुसरण र विस्तार गर्ने ।
- घाँसका विभिन्न प्रजातिहरूको विकास र विस्तार गर्ने ।
- राष्ट्रिय घाँसेबालीको बीउ प्रशोधन केन्द्रको रूपमा स्थापना गर्ने ।
- Total Mixed Ration (TMR), Hydroponics लगायत अन्य घाँसेबाली संरक्षण विकास सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने ।

(क.६) राईजोबियम तथा घाँसेबाली बीउबीजन प्रयोगशाला, जनकपुरधाम

पशुपन्ध्री स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तर्गत घाँसेबालीको बीउको गुणस्तर परीक्षण एवं राईजोबियम कल्चर उत्पादन गरी कृषकहरूलाई

उपलब्ध गराउने उद्देश्यले राईजोवियम तथा घाँसेबाली बीउबीजन प्रयोगशाला धनुषा जिल्लाको जनकपुरमा स्थापना भएको हो । यस प्रयोगशालाको प्रमुख उद्देश्य राष्ट्रियस्तरमा घाँसेबालीको बीउको गुणस्तर परीक्षण लगायत यससँग सम्बन्धित प्रविधिको विकास र विस्तार गरी घाँसेबालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याई राष्ट्रियस्तरमा व्यावसायिकता अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु हो ।

उद्देश्यहरू

- घाँसेबालीमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका नवीन प्रविधिहरूको अनुसरण गरी उपयुक्त प्रविधिहरूको विस्तार गर्ने ।
- राईजोवियम कल्चर उत्पादन गरी कृषकहरूलाई उपलब्ध गराउने ।

कार्यक्षेत्र

- तराई, भित्री मधेश, मध्य पहाड तथा उच्च पहाडको लागि उपयुक्त हुने कोषे घाँसको ईनोकुलम उत्पादन तथा विक्रि वितरण गरी घाँसको उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।
- माटोमा राईजोवियम ब्याक्टेरियाको बढी भन्दा बढी उपस्थिति गराई स्थिरिकरण प्रविधिवाट नाईट्रोजनको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने ।
- ईनोकुलमको मागमा आत्मनिर्भर बनाउने ।
- घाँसेबाली बीउ परीक्षण, बीउ प्रशोधन तथा भण्डारण, निरीक्षण तथा अनुगमन ।
- विभिन्न घाँसेबाली बीउ बीजनको विश्लेषण तथा परीक्षण गरी गुणात्मक सुधार ल्याउने ।
- गुणस्तरीय घाँस तथा घाँसेबाली बीउ उत्पादन प्रविधि कृषक स्तरसम्म पुऱ्याई पशुपालन व्यवसायीलाई मर्यादित, आकर्षित र व्यवस्थित बनाई पशु जन्य पदार्थको उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्ने ।
- कृषकहरूलाई विभिन्न घाँसको बीउ उपलब्ध गराउने ।

- किसानले उत्पादन गरेको घाँसको बीउ विक्रि वितरण कार्यमा सहजीकरण गर्ने ।
- विभिन्न क्षेत्रको नोडुल संकलन गरी अध्ययन गर्ने ।
- जैविक मलको उपयोगीता बारे कृषकहरूलाई जानकारी गराउने ।
- विभिन्न संचार माध्यमहरूबाट ईनोकुलम तथा घाँस खेति सम्बन्धी सूचना प्रवाह गरी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने
- नतिजा प्रदर्शनको माध्यमबाट कृषकहरूलाई कोषे घाँसेबाली लगाउन प्रोत्साहन गर्ने ।
- विभिन्न कृषक व्यवसायी, समूह, समिति तथा सहकारीहरूबाट सञ्चालित बीउ उत्पादन कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा निरीक्षण
- विभिन्न स्तरका घाँसेबाली बीउको उत्पादन तथा उपलब्धताको लागि प्राविधिक एवम् समन्वयात्मक सहयोग गर्न ।
- बीउ बीजन सम्बन्धी नीति, ऐन र नियमावली अनुसार घाँसेबाली बीउ सम्बन्धी निर्देशिका तथा कार्यविधि तयार पारी कार्यान्वयन गर्न सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गर्ने तथा परामर्श लिने दिने ।
- सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरी गुणस्तरीय बीउ उत्पादन, व्यवस्थापन एवं विक्री वितरण बारे आवश्यक जनचेतना फैलाउने ।
- बीउ बीजन ऐन २०४५ अनुसार घाँसेबाली बीउको मापदण्डको लागि सहजीकरण गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा घाँसेबाली बीउको वासलात तयार गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने
- विभिन्न घाँसेबाली बीउ उत्पादनको लागि माटो विकास निर्देशनालयसँग सहकार्य गरी Soil Nutrient Profile तयार गर्न पशु सेवा विभागलाई पृष्ठपोषण गर्ने ।
- विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र र हावापानी अनुसार विभिन्न घाँसेबाली बीउहरूको उत्पादनको लागि नक्साङ्कन (Forage Seed Mapping) गरी घाँसखेतीका लागि उपयुक्त घाँसेबालीको जात सिफारिस गर्ने ।

- घाँसेबालीको बीउ प्रशोधन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका नवीन प्रविधिहरू राष्ट्रियस्तरमा विस्तार गर्ने।
- घाँसको बीउको गुणस्तर परीक्षण गर्ने।
- राष्ट्रिय बीउबीजन उत्पादन योजना (National Seed Production Plan) तयारी गर्न सहजीकरण गर्ने।
- राईजोवियम तथा घाँसेबाली बीउ बीजन प्रयोगशालाको आन्तरिक तथा बाह्य गुणस्तर प्रणाली सुनिश्चितता गरी केन्द्रीय बीउ बीजन प्रयोगशालासँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने।
- घाँसेबाली सम्बन्धी लागत प्रभावी प्रविधि, प्याकेज अफ प्राक्टिस विकास विस्तार गरी राष्ट्रियस्तरमा अभिलेखीकरण गर्न सहजीकरण गर्ने।
- घाँसेबाली सम्बन्धी अबलम्बन गरिएका प्रविधिहरूको प्राविधिक परिक्षण गर्न सहजीकरण गर्ने।
- घाँसेबाली उत्पादनको स्पेसिफिकेसन तोकी राष्ट्रिय व्यवहारिक संहिता तयार गर्न सहजीकरण गर्ने।

(ख) राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखरा

पशुपन्ध्रीजन्य पदार्थको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन स्थानीय पशुको नस्ल सुधार, सन्तुलित पशु आहार, उचित व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य र व्यावसायीकरणका विभिन्न क्षेत्रमा ठोस कार्यक्रमहरूका साथ संघीय, प्रदेश र स्थानीय तीनै तहका सरकारहरू अगाडी बढिरहेको पाइन्छ । यसै सन्दर्भमा स्थानीय जनता माझ भेडी फार्म भनेर चिनिने यस राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखराले मूलत घरपालुवा पशुपन्ध्रीको नस्ल सुधारको जिम्मेवारी पाएको छ । यो कार्यालय पोखरा महानगरपालिकाको वार्ड नं १४ मा रहेको १०० हेक्टर आफ्नै स्वामित्वको जमिनमा अवस्थित रहेको छ । जहाँ यस कार्यालयका विविध संरचनाहरू तथा पशुवस्तुको लागि चरन क्षेत्र फैलिएको छ ।

विगतमा देशमा ठूलो संख्यामा रहेका खास गरी स्थानीय तथा निश्चित प्रतिशत मात्र वर्णशंकर जातका कम उत्पादन क्षमता भएका गाईभैंसीहरूमा कृत्रिम गर्भाधानको माध्यमद्वारा नस्ल सुधार गरी उत्पादनशील बनाउने लक्ष्यका साथ

सरकारले आर्थिक वर्ष २०६१।६२ मा राष्ट्रिय पशु प्रजनन केन्द्रको स्थापना गरेको थियो भने त्यसभन्दा धेरै अगाडी उन्नत पशुको स्रोत केन्द्रको रूपमा विक्रम सम्वत् २०१७ सालमा पशु विकास फार्मको स्थापना गरेको थियो । हाल आएर संघीयता कार्यान्वयनको क्रममा तत्कालिन राष्ट्रिय पशु प्रजनन केन्द्र र मुरा भैसी, उन्नत बंगुर, ग्रामीण कुखुरा आदीको स्रोत केन्द्रको रूपमा रहेको तत्कालीन पशु विकास फार्म पोखरा दुवैलाई एकीकृत गर्दै राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखराको रूपमा यो कार्यालय क्रियाशील रहेको छ । यसका साथै राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखराले आफ्नो मातहतमा सञ्चालनमा हुँदै आएको पोखरा मोडल डेरीमार्फत् विगत करीब डेढ दशकदेखि साना डेरी उद्यमीहरूलाई लक्षित गरी डेरी उद्यमी एवम् दुग्ध प्रशोधन तथा विविधीकरण तालीमहरू सञ्चालन गर्दै आईरहेको छ । यस कार्यालयमा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रमको रूपमा स्थानीय कागे भेडाको पनि संरक्षण गर्दै आइएको छ । यसै गरी जमेको वीर्य उत्पादन, वितरण तथा त्यसको व्यवस्थापनको कार्य गर्दै आएको छ ।

२००८ सालमा बेलायत तथा पाकिस्तानबाट साँढे ल्याई तिनीहरूलाई स्थानीय गाईसँग प्रजनन गराई वंश सुधारको इतिहास शुरु भएको नेपालमा उत्पादन र उत्पादकत्वमा त्यति बेलादेखि नै ध्यान दिएको देखिन्छ । वि. स. २०३७।३८ सालमा तरल नाइट्रोजनको प्लान्टको स्थापना भएपछि जमेको वीर्य उत्पादन गरी कृत्रिम गर्भाधानको कार्य शुरु गरिएको थियो । राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालयमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको अत्याधुनिक प्रयोगशाला स्थापनासँगै जमेको वीर्य संकलन गर्ने र यसलाई देशका सबै संभाव्य र आवश्यक जिल्लामा पुऱ्याउने कार्यले तिब्रता पाईरहेको छ । हाल राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालयहरूमा नै तरल नाइट्रोजन प्लान्टको स्थापना भएसँगै जमेको वीर्य उत्पादन तथा भण्डारण कार्य थप सरल भएको छ ।

यस कार्यालयको फार्ममा जमेको वीर्य उत्पादन प्रयोजनका लागि उन्नत नशकका राँगो तथा साँढेका साथै बोकाहरू पनि पालिएका छन् । यस कार्यालयमा मुरा

जातका राँगो तथा जर्सी र होलिस्टीन जातका साँढे र बोयर जातका बोकाबाट हप्ताको २ दिन वीर्य संकलन तथा प्रशोधन कार्य हुँदै आइरहेको छ ।

यसरी जमेको वीर्य उत्पादनका लागि प्रयोग हुने राँगो तथा साँढे छनौटको लागि कार्यालयले गाई वंश सुधार कार्यक्रम (Dairy Animal Improvement Program, DCIP) समेत सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत देशका विभिन्न जिल्लामा रहेका उच्च प्रजननमान भएका गाईका वथान मध्येबाट छनौट गरी ट्यागिङ्ग गरिएको छ र ती गाईहरूको मासिक रूपमा दूधको नमूना संकलन गरी दूधको परिमाण, फ्याट, एस. एन. एफ. लगायत परीक्षण र अभिलेखीकरण गरी विश्लेषण गरीन्छ । साधारणतया त्यस्तो वीर्य विदेशबाट आयात गरिन्छ । यसरी जन्मिएका वाच्छालाई छनौट गरी वीर्य उत्पादन कार्यका लागि प्रयोग गरिन्छ ।

राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखराले यसै वर्ष देखि वीर्य संकलनका लागि आवश्यक बहर आँफै उत्पादन गर्ने हेतुले बुल मदर फार्मको पनि स्थापना गर्दैछ । राँगोको लागि भने कार्यालयमा रहेका उच्च प्रजननमान भएका पाडीहरूमा विदेशी उच्च प्रजननमान भएका राँगोको सिमेन प्रयोग गरी जन्मिएका पाडाहरूलाई हुर्काई बयस्क भएपछि वीर्य संकलनको लागि प्रयोग गरिँदै आइएको छ । यसका अलावा विदेशबाट उच्च प्रजननमान भएका उन्नत नश्लका मुर्रा राँगो तथा जर्सी र होलिस्टीन साँढे खरीद गर्ने प्रक्रिया पनि यसै आर्थिक वर्षमा अगाडी बढाइ सकिएको छ ।

हप्ताको २ दिन वीर्य संकलन हुने भएपनि प्रजनन कार्यालयको सरसफाई, पशुहरूलाई उचित आहारा, घाँसपातको व्यवस्थामा भने २४ सै घण्टा ध्यान पुऱ्याउनु पर्छ । पशुहरूलाई आवश्यक हुने दाना कार्यालयले आफ्नै परिसरमा रहेको दाना उद्योगबाट खरीद गर्ने गरेको छ भने घाँसपातको लागि कार्यालयले आफ्नै जग्गामा विभिन्न प्रकारका मौसमी तथा बहुवर्षीय घाँस लगाउने गर्दछ । हरियो घाँस कम हुने सुख्खा मौसमको लागि कार्यालयमा पालिएका पशुहरूको लागि साइलेज खुवाउने व्यवस्था मिलाइएको छ । सुख्खा यामको करिब ५ महिना पशु वस्तुलाई हरियो घाँसको सट्टा साइलेज खुवाउँदै आएको

कार्यालयलाई साइलेजकै कारण उत्पादनमा हास आउन पाएको छैन भने पशुहरूको सुस्वास्थ्य र Body Condition Score मा समेत राम्रो प्रभाव परेको छ ।

व्यावसायिक पशुपन्छीपालन र नस्लसुधारको प्रसँग आउँदा आधुनिक प्रविधी र हावापानी सुहाउँदो उत्पादनशील आयातित नस्ललाई परीक्षण गरी अवलम्बन गर्ने कुरा त आफ्नो ठाउँमा छँदैछ तथापि संसारभर अहिले दीगो, पर्यावरणमैत्री र अर्गानिक प्रकृतिको कृषिको प्रवर्द्धन गर्दै राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखरा पनि किसानको प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गर्न उपयुक्त नस्ल छनौट गर्दा उत्पादन लागत, पर्यावरण र जनताको सुस्वास्थ्य समेतमा पर्ने सम्भावित सकारात्मक र नकारात्मक पाटोलाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय नस्लका पशुवस्तुको जैविक विविधता संरक्षण, पर्यावरणमैत्री र लागतमैत्री पशुपन्छीजन्य उत्पादनको प्रवर्द्धनमा प्रयत्नशील रहेको छ ।

उद्देश्य

- पशु नस्ल सुधार प्रविधिको विस्तार गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने ।
- पशु आहारा विकासका माध्यमबाट उत्पादन लागत न्यूनीकरण र प्रतिस्पर्धी सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- फ्रोजन सिमेन, घाँसेबाली बीउ तथा पशु प्रजनन प्रविधि केन्द्रको रूपमा क्रियाशिल रहने

कार्यक्षेत्र

- कृत्रिम गर्भाधान तथा छनौट प्रजनन मार्फत् देशका विभिन्न भूभागका लागि उपयुक्त हुने पशुपन्छीको उन्नत, वर्णशंकर तथा छनौट प्रजननबाट स्थानीय जातको विकास र संरक्षण गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम मार्फत् स्थानीय नस्लका पशुको नस्लसुधार गर्ने ।
- स्थानीय जातका पशुपन्छीहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र उपयोग गर्ने ।

- पशुपन्छी प्रजनन सम्बन्धी नीतिको समयसापेक्ष पुनरावलोकन गरी आवश्यकता अनुसार संशोधन सहित उपयुक्त नीति तर्जुमा गरी प्रस्ताव गर्ने ।
- मुर्दा भैंसीको न्युक्लियस हर्ड व्यवस्थापन गरी कृत्रिम गर्भाधान सेवा उपलब्ध नभएका ठाउँका कृषकका भैंसीमा नश्व सुधारको लागि उन्नत नश्वका प्रजननयोग्य राँगा उपलब्ध गराउने
- उन्नत नश्व (योर्कशायर, ल्याण्डरेस, ड्युरोक)का बंगुरको न्युक्लियस हर्ड व्यवस्थापन गरी बंगुरपालक कृषकका लागि उन्नत नश्वका बंगुरका पाठापाठी उपलब्ध गराउने
- बोयर बाखाको स्रोत केन्द्र स्थापना गरी बोयर जातको विस्तारमार्फत् बाखामा नश्वसुधार गर्ने
- ग्रामीण क्षेत्रका कृषकको लागि उपयोगी न्यु हेम्पसायर तथा अष्ट्रोलेर्प जातका कुखराको चल्ला उत्पादन तथा वितरण
- मध्य पहाडी क्षेत्रको लागि उपयोगी कागे भेडाको जातीय संरक्षण
- विभिन्न किसीमका बहुवर्षीय घाँसको स्रोत केन्द्र व्यवस्थापन
- पशुपालक कृषकलाई व्यवहारिक तालीम तथा अन्य परामर्श
- फार्ममा भएका पशुपन्छीहरूको वाह्य स्रोत कार्यक्रम समेत सञ्चालन गर्ने
- पशु नश्व सुधार
- गाई, भैंसी तथा बाखामा कृत्रिम गर्भाधानको लागि उच्च प्रजननमान भएका राँगो, साँढे र बोकाको जमेको वीर्य उत्पादन गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम सञ्चालनका लागि जमेको वीर्य तथा तरल नाईट्रोजनको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने
- राष्ट्रिय पशु प्रजनन सम्बन्धी नीतिको प्रस्ताव तयारी, रणनीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनको लागि फोकल कार्यालयको रूपमा कार्य गर्ने ।

- कृत्रिम गर्भाधानकर्ताको तालीम सञ्चालनमा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने तथा तालीम प्राप्त कृत्रिम गर्भाधानकर्ताको टेक्निकल अडिट गरी अनुमति पत्र जारी गर्ने ।
- बांझोपन निवारण तथा पशु प्रजनन बिकृति कम गर्न बांझोपन निवारण शिबीर तथा अन्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान सम्बन्धी कार्यक्रम तथा कृत्रिम गर्भाधानकर्ताहरूको अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।
- पशु नक्ष सुधार सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको फोकल कार्यालयको रूपमा कार्य गर्ने ।
- घरपालुवा पशु अनुवांशिकी स्रोतको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने गराउने ।
- अछामी, लुलु, खैला, याक, लिमे तथा पारकोटे जस्ता स्थानीय राँगो तथा साँढेको वीर्य संकलन गरी क्रायो प्रिजर्भेसन (शीत संरक्षण) को माध्यमबाट जीन बैंक स्थापना गर्ने ।
- भ्रुण प्रत्यारोपण कार्यक्रम समय सापेक्ष व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन गर्ने गराउने ।

न्युक्लियस हर्ड व्यवस्थापन

- मुर्दा भैंसीको न्युक्लियस हर्ड व्यवस्थापन गरी कृत्रिम गर्भाधानमा प्रयोग हुने वीर्य संकलनको लागि उच्च प्रजननमान भएका राँगो उत्पादन गर्नुको साथै कृत्रिम गर्भाधान सेवा उपलब्ध नभएका ठाउँका कृषकका भैंसीमा नक्ष सुधारको लागि उन्नत नक्षका प्रजननयोग्य राँगा उपलब्ध गराउने ।
- योर्कशायर, ल्याण्डरेस र ड्युरोक बंगुरको न्युक्लियस हर्ड व्यवस्थापन गरी प्रजननका लागि बँगुरपालन गर्ने कृषकहरूलाई यी नक्षका बँगुरका पाठापाठी उपलब्ध गराउने ।
- ग्रामीण क्षेत्रका कृषकको लागि उपयोगी न्यु हेम्पसायर तथा अष्ट्रोर्लर्प जातका कुखराको चल्ला उत्पादन तथा वितरण गर्ने ।

- बोयर बाख्राको न्युक्लियस हर्ड व्यवस्थापन गरी उच्च प्रजनन मानका बोयरका पाठापाठी उत्पादन गर्ने।
- मध्य पहाडी क्षेत्रको लागि उपयोगी कागे भेडाको जातीय संरक्षण गर्ने।

चरन तथा पशु आहारा

- मध्य पहाडको लागि उपयुक्त हुने विभिन्न किसीमका उन्नत घाँसका बीउ, बिरुवा उत्पादन गरी कृषकहरूको माग बमोजिम उपलब्ध गराउने।
- घाँस तथा चरन संरक्षण तथा विस्तारका नवीन प्रविधिहरूको अनुसन्धानमा सहयोग गर्ने।
- स्वदेश तथा विदेशमा विकास गरिएका पशु आहारा व्यवस्थापन सम्बन्धी नबिनतम प्रविधिहरूको परीक्षण गर्ने।

प्रविधि प्रसार

- पशुपालक कृषकलाई व्यावसायिक पशुपालन सम्बन्धी परामर्श प्रदान गर्नुको साथै व्यवहारीक तालीम सञ्चालन गर्ने।
- फार्ममा विकास गरिएका तथा प्रयोग गरिएका प्रविधिहरू कृषकहरूमाझ प्रसारको लागि र गुणस्तरीय पशुपन्छीको स्रोत व्यवस्थापनको लागि उपयुक्त क्षेत्रमा फार्ममा भएका पशुपन्छीको बाह्य स्रोत केन्द्र विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- पशु नस्ल सुधार तथा व्यावसायिक पशुपालन सम्बन्धी प्रविधि प्रसारको लागि लिफलेट, ब्रोसर, पुस्तिका लगायतका प्रसार सामग्री उत्पादन एवं वितरण गर्ने।
- विभिन्न संचार माध्यमबाट नस्ल सुधार तथा पशुपालन सम्बन्धी जनचेतामूलक सन्देश प्रवाह गर्ने।

(ग) राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय नेपालगञ्ज

राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, नेपालगञ्जले मूलतः पशु नस्ल सुधार तथा पशु आहारा विकासको माध्यमबाट निर्वाहमूखी रहँदै आएको पशुपालन व्यवसायलाई दीगो, भरपर्दो, नाफा मूलक व्यवसायको रूपमा स्थापित गर्दै यस क्षेत्रको व्यावसायिक एवं औद्योगिक रूपान्तरणका माध्यमबाट दूध र मासुमा आत्मनिर्भरता, आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्नमा योगदान पुऱ्याउने किसिमले आफ्ना कार्यक्रम र गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने गरेको छ । विगतमा पशु नस्ल सुधार तथा घाँसेबाली बीउ वृद्धि फार्मको रूपमा दुई फरक धारमा क्रियाशिल कार्यालयहरूलाई संघीयता कार्यान्वयनसंगै परिमार्जित संगठन संरचना अनुसार एउटै कार्यालयको रूपमा स्थापित गरिए पश्चात हाल यसले आफुलाई दोहोरो भूमिकामा उभ्याएको छ । एकातर्फ कृत्रिम गर्भाधान प्रविधिको विस्तार र अवलम्बनमा व्यापकता ल्याई न्यून उत्पादन क्षमतायुक्त स्थानीय नस्लका गाई, भैंसी र बाखाको जातीय सुधार गरी दूध र मासुको उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्नमा सघाउ पुऱ्याउने तथा अर्को तर्फ पशुजन्य उत्पादनको लागत मूल्य कम गर्दै प्रतिस्पर्धी क्षमताको विकास र सुदृढीकरण लागि घाँसमा आधारित पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने हेतुले उन्नत जातका पोषिला भूँ र डालेघाँसका बीउ र बेर्ना उत्पादन र वितरण गर्ने स्रोत केन्द्रको रूपमा समेत क्रियाशिल रहेको छ ।

उद्देश्य

- पशु नस्ल सुधार प्रविधिको विस्तार गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने ।
- पशु आहारा विकासका माध्यमबाट उत्पादन लागत न्यूनीकरण र प्रतिस्पर्धी सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- फ्रोजन सिमेन, घाँसेबाली बीउ तथा पशु प्रजनन प्रविधि केन्द्रको रूपमा क्रियाशिल रहने

कार्यक्षेत्र

- लुम्बिनी, कर्णाली तथा सुदुरपश्चिम प्रदेशका २० जिल्लामा क्रियाशिल यस कार्यालयले बाटोको पहुँच र कृत्रिम गर्भाधान पूर्वाधारको विकाससंगै यस भेगका सबै जिल्ला र स्थानीय तहहरूसम्म सेवा विस्तारको लक्ष्य लिएको छ ।

पशु नस्ल सुधार

- राष्ट्रिय पशु प्रजनन नीति तथा प्रादेशिक प्रजनन रणनीति स्थानीय स्तरमा सञ्चालनमा आवश्यक कार्ययोजना तथा दिर्घकालिन योजना बनाउनमा सहयोग गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रमका लागि आवश्यक पर्ने उच्च प्रजनन मानको मुर्गा राँगो तथा शुद्ध खरी, बोयर तथा अन्य जातका बोकाबाट जमेको वीर्य उत्पादन गर्ने ।
- नस्ल सुधारका लागि आवश्यक भाले पशु उत्पादनका लागि जातीय नस्ल सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तथा कार्यक्रममा सहयोग गर्ने ।
- विभिन्न भुगोल अनुसार पशु आनुवंशिकी स्रोत संरक्षणका लागि लोपोन्मुख पशुको वीर्य संकलन गरी जीन बैंक स्थापना गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम सञ्चालनका लागि जमेको वीर्य तथा तरल नाईट्रोजन उपलब्धताको सुनिश्चतता गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान सामाग्री उपलब्ध गराई प्रदेश तथा स्थानीयतहहरूमा सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्ने ।
- उच्च प्रजननमानका दुधालु तथा मासुका लागि पालिने पशुको अभिलेख, पहिचान तथा छनौट गरी सम्बन्धीत फर्मलाई न्यूक्लियस हर्ड स्थापनाका लागि सहयोग गर्ने ।
- दूध उत्पादन पकेट क्षेत्रमा एककालिन कृत्रिम गर्भाधान सञ्चालनमा प्राविधिक सहयोग गरी नस्ल सुधारमा टेवा पुर्‍याउने ।

- फिल्ड कृत्रिम गर्भाधान कर्ता (Artificial Inseminator) तालीम सञ्चालनका लागि प्राविधिक तालीम सञ्चालनमा सहयोग तथा कृत्रिम गर्भाधान कर्ताको टेक्निकल अडिट गरी लाईसेन्स प्राप्तिका लागि सिफारिस दिने ।
- सम्बन्धीत क्षेत्रमा कार्यरत कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम तथा संस्थासँग समन्वय गर्ने ।
- वाँझोपन निवारण तथा पशु प्रजनन विकृति कम गर्न वाँझोपन निवारण शिविर तथा अन्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

चरन तथा घाँसेबाली बीउवृद्धि

- जै, वर्षिम तथा स्टाईलो घाँसको मूल बीउ उत्पादन गर्ने ।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदको अनुसन्धानबाट सिफारिस भई प्राप्त भएका जातका उष्ण प्रदेशीय घाँसको Nucleus Seed प्राप्त गरी Foundation Seed उत्पादन गर्ने ।
- घाँसबालीको प्रमाणित बीउ उत्पादन गर्न वाह्य स्रोत केन्द्रको स्थापना गर्ने ।
- फार्मवाट उत्पादित उप-पदार्थको सदुपयोग गर्न Fodder Bank तथा Feed Preservation पद्धतिको विकास गर्ने ।
- घाँस तथा चरन संरक्षण तथा विस्तारका नवीन प्रविधिहरूको अनुसन्धानमा सहयोग गर्ने ।
- चरन तथा घाँसेबाली सम्बन्धी कृषकस्तरीय तथा मध्यमस्तरीय प्राविधिकका लागि स्थलगत तथा व्यवहारिक तालीम सञ्चालन गर्ने तथा अन्य निकायलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
- स्व:स्थानीय रूपमा विभिन्न Eco-zone मा रहेका रैथाने घाँस तथा घाँस आनुवंशिक स्रोतको पहिचान, संरक्षण तथा सदुपयोग गर्ने ।

(घ) राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, लाहान

वि.स २०४० सालमा सगरमाथा अञ्चलको सिराहा जिल्लाको हालको लहान नगरपालिका वा.न.१० मा गाई भैंसीको नश्ल सुधारका लागि उन्नत राँगो साँढे हुर्काई वितरण गर्नका लागि करिव ३.५ हेक्टर क्षेत्रफलमा यस कार्यालयको स्थापना भएको हो । प्रविधि विस्तारको क्रमसंगै नश्ल सुधारका लागि उन्नत राँगो साँढेको जमेको वीर्यबाट कृत्रिम गर्भाधान कार्यलाई विस्तार तथा प्रसार गर्न वि.स. २०६६ सालमा यस कार्यालयमा वीर्य प्रशोधन प्रयोगशालाको स्थापना भई जमेको वीर्य उत्पादन तथा तरल नाईट्रोजन खरीद गरी कृत्रिम गर्भाधान कार्यलाई यस कार्यालयले सहयोग पुर्याईदै आइरहेको छ । प्रशोधित वीर्यका स्ट्र (Straw) हरू संरक्षण तथा भण्डारणका लागि नभई नहुने अति आवश्यक तरल नाईट्रोजनको सहज आपूर्तिका लागि निजी क्षेत्रबाट विगतमा खरीद गर्ने गरिएकोमा वि.स. २०७६ सालको भदौ महिनादेखि कार्यालय हाताभित्र तरल नाईट्रोजन प्लान्ट जडान कार्य सम्पन्न भएको र हाल यस प्लान्टले आफ्नो कार्य क्षेत्र साविकको पुर्वाञ्चल विकास क्षेत्र र हालको प्रदेश नं. १ र २ मा जमेको वीर्य र तरल नाईट्रोजन विक्री वितरण गर्दै आइरहेको छ ।

उद्देश्य

- पशु नश्ल सुधार प्रविधिको विस्तार गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने ।
- पशु आहारा विकासका माध्यमबाट उत्पादन लागत न्यूनीकरण र प्रतिस्पर्धी सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- प्रोजेन सिमेन, घाँसेबाली बीउ तथा पशु प्रजनन प्रविधि केन्द्रको रूपमा क्रियाशिल रहने

कार्यक्षेत्र

- स्थानीय नश्लका गाई, भैंसी, बाखाको कृत्रिम गर्भाधानको माध्यमले नश्ल सुधार तथा कृत्रिम गर्भाधान कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु ।

- राँगो, साँढे तथा बोकाको जमेको वीर्य तथा तरल नाइट्रोजन उत्पादन गरी विक्रि वितरण गर्नु
- प्रमाणित तथा प्रभावशाली रहेका भालेको वीर्य संकलन गरी जीन संरक्षण गर्नु ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्य तथा नक्ष सुधार अभियानको अनुगमन, निरीक्षण तथा विश्लेषण गरी अभिलेख तयार गर्नु ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यमा संलग्न प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि, आवश्यक पृष्ठपोषण, अभिलेखीकरण नविकरण गर्नु ।

उत्पादनमूलक कार्य

- विभिन्न जातको पशुको जमेको वीर्य उत्पादन गर्ने ।
- वीर्य संकलनका लागि विभिन्न किसिम र जातका प्रभावी भाले पशुको हर्ड व्यवस्थापन गर्ने ।
- पशु आहारा व्यवस्थापनका लागि मौसमी तथा बहुवर्षे घाँस तथा दाना उत्पादन गर्ने ।
- वीर्य भण्डारण तथा संरक्षणका लागि तरल नाइट्रोजन उत्पादन गर्ने

सेवामूलक कार्य

- कृत्रिम गर्भाधान कर्ताहरूलाई प्राविधिक परामर्श तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यहरू गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यको प्रभाव मूल्याङ्कन तथा अभिलेखीकरण गर्ने ।
- भविष्यमा अनुसन्धान तथा खोजमूलक अध्ययन कार्यको लागि वीर्यको माध्यमले जीन संरक्षण गर्ने ।
- कृषकहरूलाई कृत्रिम गर्भाधान कार्यहरूको उपयोगिता तथा फाइदावारे जनचेतना वृद्धि गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यलाई बढावा दिन कृत्रिम गर्भाधान कर्ताहरूको उत्प्रेरणा जगाउन मौद्रिक तथा गैरमौद्रिक प्रोत्साहन गर्ने ।

- गर्भाधान प्रतिशतमा आउने कमीहरूको समस्या निदान गरी आवश्यक तथा बाँझोपन निवारण सम्बन्धी प्राविधिक सेवा टेवा पुऱ्याउने ।
- पशुजन्य पदार्थको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिका लागि पूर्वशर्तका रूपमा रहेको वस्तुको वंशाणुगत क्षमतामा वृद्धिका लागि सवैभन्दा सहज र सरल तरिका कृत्रिम गर्भाधान कार्यलाई वढावा दिने ।
- गुणस्तरीय वीर्य संकलन तथा प्रशोधनका लागि प्रमाणित भाले पशुहरूको व्यवस्थापन छनौट र पालन गर्ने ।
- वीर्य प्रशोधन प्रयोगशालाको जैविक सुरक्षा गुणस्तर अक्षुण्ण राख्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधानद्वारा नश्ल सुधारको माध्यमले पशुको उत्पादकत्व तथा पशुजन्य पदार्थको उत्पादन वृद्धि गरी आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यको प्रतिफलदर वृद्धिका लागि कृत्रिम गर्भाधान कर्ताहरूको क्षमता वृद्धि तथा पशु बाँझोपन समस्या समाधानका लागि परामर्श सेवा टेवा पुऱ्याउने ।
- नश्ल सुधारका लागि उन्नत प्रविधिहरूको कार्यान्वयन तथा विस्तार गर्ने ।
- समुदायमा रहेको प्रजनन समूहहरूसँग हातेमालो गर्दै देश भित्रै प्रजनन भालेहरूको छनौट तथा संकेतीकरण गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यको प्रभावकारिता अध्ययन विश्लेषणका लागि हर्ड रजिष्ट्रेशन तथा पशु संकेतिकरण वैज्ञानिक ढंगले सञ्चालन गर्ने ।
- कृत्रिम गर्भाधानको क्षेत्रलाई विस्तार गरी कृत्रिम गर्भाधान संख्या तथा दरमा समेत वृद्धि गर्ने ।

१.४ पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम तथा निकाय

१.४.१ राष्ट्रिय पशुपन्छी आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला

संघीय संरचना अनुसार कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट पशु सेवा विभाग अन्तर्गतको यस राष्ट्रिय पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशालालाई पशुपन्छी तथा मत्स्य आहाराको आधिकारिक निकायको रूपमा काम गर्ने गरी कार्य विस्तृतिकरण प्राप्त भएको छ । प्राप्त कार्य विस्तृतिकरण अनुसार राष्ट्रिय पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला अन्तर्गत रहेका आन्तरिक शाखाहरूको कार्य विभाजन निम्नानुसार रहेका छन् ।

लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला शाखा

- पशुपन्छीका दाना, दाना बनाउन प्रयोग गरीने कच्चा पदार्थ, दाना योगशिल र परिरक्षीहरूको नमूना संकलन गरी गुणस्तर परीक्षण तथा विश्लेषण गर्ने ।
- पशुजन्य पदार्थहरू (दूध, अण्डा) को पौष्टिक तत्वहरूको नमूना संकलन गरी गुणस्तर परीक्षण तथा विश्लेषण गर्ने ।
- देशका विभिन्न स्थानबाट भुइघाँस, डालेघाँस, पराल लगायतका पशु आहाराहरूको नमूना संकलन गरी पौष्टिक तत्वहरूको गुणस्तर परीक्षण तथा विश्लेषण गर्ने ।
- मोबाइल ल्याव भ्यान सञ्चालन गरी दाना, दाना कच्चापदार्थ तथा दूधको स्थलगत नमूना संकलन गरी गुणस्तर परीक्षण तथा विश्लेषण गर्ने ।
- घाँसको बीउको नमूना संकलन गरी गुणस्तर परीक्षण तथा विश्लेषण गर्ने ।
- पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीहरूको प्रोटोकल तयार गरी लागु गर्ने ।
- प्रयोगशालाको पूर्वाधार तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्दै पशुपन्छी तथा मत्स्य दाना, घाँस तथा अन्य पशु आहाराको गुणस्तर परीक्षणका लागि राष्ट्रिय सन्दर्भ प्रयोगशाला (National Reference Laboratory) को रूपमा विकास गर्ने ।
- अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त प्रत्यायन (Accredited) प्रयोगशालाको रूपमा विकास गर्दै लैजाने ।

पशुपन्छी आहारा विश्लेषण शाखा

पशुपन्छीका दाना, फिड सप्लिमेन्ट तथा दाना योगशिलहरूको आयात निर्यात गर्नको लागि सिफारिस उपसमितिको सचिवालयको रूपमा काम गर्ने ।

- पशुपन्छीका दाना तथा दानामा प्रयोग हुने सुक्ष्म पौष्टिक तत्वहरू, दाना योगशिल, परिरक्षी अन्तरविकसित तथा बहिमिश्रीत रसायन सम्बन्धी मापदण्ड निर्धारण र नियमन गर्ने ।
- पशुपन्छीका दाना, दाना बनाउन प्रयोग गरीने कच्चा पदार्थ तथा पशुजन्य पदार्थहरू (दूध, अण्डा) को गुणस्तर परीक्षण प्रतिवेदनका आधारमा प्रयोग उपयुक्तता र मात्रा निर्धारण तथा विश्लेषण गर्ने ।
- देशका विभिन्न स्थानमा उपलब्ध भुईघाँस, डालेघाँस, पराल लगायतको पौष्टिक तत्वहरूको अध्ययन गरी सोही बमोजिमको आहाराको स्तर निर्धारण गर्ने ।
- पशु आहारामा आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ तथा पशुपन्छीजन्य पदार्थहरू (दूध, अण्डा, पशिमना, ऊन, हड्डी, छाला आदि) को मापदण्ड तयार गरी गुणस्तर निर्धारण अध्यावधिक गर्ने ।
- पशुपन्छी दाना उद्योग, पशुपन्छी तथा मत्स्य दाना तथा दाना बनाउन प्रयोग हुने कच्चा पदार्थहरू, दाना योगशिल, परिरक्षी, लगायतका वस्तुहरूको राष्ट्रिय अभिलेख तयार तथा अध्यावधिक गर्ने ।
- पशुपन्छीका आवास (गोठ, खोर) तथा पशुपन्छीजन्य पदार्थहरू (दूध, अण्डा, पशिमना, ऊन, हड्डी, छाला आदि) को विक्रि काउण्टर, भण्डार कक्ष तथा ओसार पसारको मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने कार्यमा समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- पशुजन्य उत्पादनको प्रशोधन गर्ने उद्योगहरू (दाना, दूध, छाला, ऊन, पशिमना आदि) को अनुगमन, निरीक्षण तथा नियमन गरी सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूलाई प्राविधिक सुझाव दिने ।

- व्यावसायिक पशुपन्छी फार्महरूको अनुगमन निरीक्षण नियमन गरी सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूलाई प्राविधिक सुझाव उपलब्ध गराउने ।
- पशु उत्पादन समग्री तथा पशुजन्य पदार्थको गुणस्तर मापदण्ड सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यहरू संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने र गराउने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारा सम्बन्धी उद्योग दर्ताको लागि सिफारिस तथा सञ्चालन अनुमति प्रदान गर्ने ।

पशु पोषण व्यवस्थापन शाखा

- दाना ऐन र नियमावलीको समय सापेक्ष संशोधन तथा परिमार्जनका लागि अध्ययन, सिफारिस र समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारा सम्बन्धी नीतिहरूको मस्यौदा तयार गर्न समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारा सम्बन्धी कार्यविधि, निर्देशिका, मापदण्ड तर्जुमा तथा परिमार्जन गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारासँग सम्बन्धित विज्ञ, निर्देशक समिति तथा समन्वय समितिहरूको संयोजन गर्ने ।
- घाँसेवाली तथा पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारा सम्बन्धी परम्परागत ज्ञान, सीप, अभ्यास, प्रविधि आदिको राष्ट्रिय स्तरमा अभिलेखीकरण गरी प्रवर्द्धन गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारा र घाँसेवाली सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानमा अन्तरनिकाय समन्वय गर्ने, गराउने ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारा तथा कच्चा पदार्थहरूको माग, आपूर्ति तथा विद्यमान अवस्थाको अध्ययन, विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदबाट उन्मोचन गरी सिफारिस गरिएका गुणस्तरीय घाँसेबाली बीउबीजनको अभिलेखीकरण, माग आंकलन तथा आपूर्ति व्यवस्थामा सहजीकरण गर्ने ।
- घाँसेबाली बीउवृद्धि फार्महरूलाई आवश्यक पर्ने मूल/स्रोत बीउको व्यवस्थापन कार्यमा समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारासँग सम्बन्धित कार्य गर्न विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा घाँसेबाली विकास र विस्तारका लागि समन्वय गर्ने ।
- घाँसेबाली विकासका लागि कृषकहरूको माग अनुसार आवश्यक पर्ने प्रमाणित बीउको स्रोत केन्द्र विकास गरी बीउ उत्पादन र विक्रि वितरणको कार्यलाई सहज बनाउन समन्वय गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य आहारा सम्बन्धी नयां र कम लागतका प्रविधि तथा प्रतिपादित प्रविधिहरूको आन्तरिकीकरण तथा विस्तार गर्ने ।

१.५ मत्स्य विकास कार्यक्रम तथा निकाय

१.५.१ केन्द्रीय मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण केन्द्र

पहिले कृषि विभाग अन्तर्गत रहेको मत्स्य विकासको संगठन संरचना हाल आएर पशु सेवा विभागको मातहत रहने गरी मत्स्य विकास, प्रवर्द्धन एवं संरक्षणका लागि निम्नअनुसारका कार्य क्षेत्र तोकीएको छ ।

- मत्स्य सम्बन्धी विषय क्षेत्रमा प्राविधिक आधिकारिक निकाय (Technical Autonomy) को रूपमा कार्य जिम्मेवारी वहन गर्ने
- मत्स्य सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरूसँग सम्पर्क बिन्दु (Focal point) को रूपमा कार्य गरी समन्वय स्थापित गर्ने
- मत्स्यपालन र जलीय जीव संरक्षण सम्बन्धी प्राविधिक मापदण्ड तयार गर्ने

- गुणस्तरीय उत्पादन सामाग्री व्यवस्थापनका लागि कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य
- मत्स्य सम्बन्धी आयोजनाको अवधारण पत्र तयार गर्ने र आयोजना-सञ्चालनवा कार्यान्वयनमा समन्वय गर्ने
- मत्स्य सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरका सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरू (FAO, OIE, WFC) सँग समन्वय गर्ने ।
- मत्स्य बीमा सम्बन्धी कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- मत्स्य सम्बन्धी तथ्याङ्क, सूचना र जानकारीहरू संकलन, विश्लेषण एवं प्रवाह सम्बन्धी कार्य
- माछा तथा जलीय जीवजन्य उत्पादनको मूल्य श्रृंखला विकास, पोष्टहार्भेष्ट तथा बजार सम्बन्धी कानून, मापदण्ड र नियमन कार्य
- मत्स्य सम्बन्धी दीर्घकालीन, आवधिक तथा वार्षिक योजना/कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी कार्य गर्ने
- मत्स्य सम्बन्धी उत्पादन सामाग्री एवं माछा तथा जलीय जीवजन्तु उत्पादनको विक्री वितरण र आयात मापदण्ड निर्धारण, निर्यातका लागि समन्वय / सहजीकरण र नियमन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने मत्स्य प्रवर्द्धन र संरक्षण सम्बन्धी कार्यमा समन्वय गर्ने ।
- मत्स्य बजारको विस्तारका लागि ताजा तथा जिउंदो माछाको विक्री वितरण एवं सहज ढुवानीमा आवश्यक सहयोग पुग्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- मत्स्य पर्यटनलाई सहयोग पुर्याउन मनोरञ्जनजन्य मत्स्यपालनलाई प्रवर्द्धन गर्ने किसिमका कार्य गर्ने
- मत्स्य विकास र मत्स्य तालीम केन्द्र एवं प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा सञ्चालित मत्स्य विकास कार्यक्रम र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गत सञ्चालित मत्स्य विकास कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।

- स्थानीय तथा प्रादेशिक तह र अन्य सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा मत्स्य सम्बन्धी विवरण तथा तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण गरी अध्यावधिक गर्ने ।
- मत्स्य प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सहकार्य गर्ने ।
- मत्स्यकृषक / व्यवसायी र माछामारी जीविकोपार्जन गर्ने समुदायको सामाजिक-आर्थिक पक्षको अध्ययन गरी आवश्यक कार्यक्रम
- देशमा भएका विभिन्न जलाशयहरूमा मत्स्य विकासको सम्भाव्यता सर्वेक्षण कार्य गरी प्राथमिकताका आधारमा कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

(क) मत्स्य मानव संसाधन विकास तथा प्रविधि परीक्षण केन्द्र, जनकपुर

- मत्स्य सम्बन्धी तालीमका लागि पाठ्यक्रम तर्जुमा तथा परिमार्जन गर्ने ।
- अनुसन्धानबाट सिफारिस मत्स्यपालन प्रविधिको, विश्लेषण गर्न परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- अनुसन्धानबाट सिफारिस मत्स्यपालन प्रविधिको विश्लेषण, प्रमाणीकरण (Technology Analysis, Validation) एवं प्रसार गर्ने ।
- अनुसन्धानबाट विकसित प्रविधिहरूको सूचि (Inventory) तयार गर्ने
- तालीमको आवश्यकता पहिचान (Training Need Assessment) गर्ने ।
- निजीस्तरमा सञ्चालनमा रहेका मत्स्य बीज उत्पादन केन्द्रहरूको गुण नियन्त्रण व्यवस्थापन ।
- पंगास तथा टिलापियाको बीज उत्पादन लगायतका प्रविधि परीक्षण ।
- परीक्षणबाट प्राप्त प्रविधिको प्याकेजलाई Scaling up गर्ने ।
- साविक कार्यालयको अन्य कार्य सञ्चालन गर्ने ।
- मत्स्य रोग, परजीवी, पानीको गुणस्तर, दाना सम्बन्धी विभिन्न परीक्षण सञ्चालन गर्ने ।

- माग र समस्यामा आधारित विषयहरूको प्रविधि विकास गर्न अनुसन्धान निकायलाई पृष्ठपोषण (Feedback) तयार गर्ने ।
- मत्स्य प्राविधिक तथा कृषक/व्यवसायीको क्षमता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न प्रकृतिका सीपमूलक तालीम सञ्चालन गर्ने ।
- संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा कार्यरत मत्स्य प्राविधिक कृषकहरूको लागि सीपमूलक तालीम पाठ्यक्रम तर्जुमा तथा परिमार्जन गर्ने ।
- तालीमका लागि कृषक ब्यवसायी तथा संघ सस्थाहरूको माग संकलन गरी सोही आधारमा तालीम सञ्चालन गर्ने ।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने तालीममा समन्वय एवं सहजीकरण गर्ने ।
- गुणस्तरीय मत्स्य बीज उपलब्ध गराउन क्रायोल्याव सञ्चालन गर्ने ।
- भालेमाउ माछाबाट वीर्य संकलन तथा मत्स्य ह्याचेरीलाई वितरण गर्ने ।
- गुणस्तरीय मत्स्य बीज उत्पादन तथा वितरण गर्ने ।
- सहज एवं आवश्यकता अनुसार गुणस्तरीय मत्स्य बीज उपलब्ध गराउन क्रायोल्याव सञ्चालन गर्ने ।
- स्थानीय एवं आर्थिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण प्रजातिका माछाहरूको Gene Bank सञ्चालन गर्ने ।
- मत्स्य ह्यचरी तथा नर्सरीहरूको नियमित अनुगमन तथा तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्ने ।

(ख) मत्स्य शुद्ध नस्ल संरक्षण तथा प्रवर्द्धन स्रोत केन्द्र, भैरहवा

- शुद्ध नस्लका मत्स्य बीज उत्पादन सम्बन्धी व्यवस्थापकीय कार्य गर्ने ।
- मत्स्य बीज उत्पादक तथा वितरकहरूको राष्ट्रिय अभिलेखीकरण गर्ने ।
- प्रादेशिक तथा स्थानीय निकायहरूको मत्स्य उत्पादन, उत्पादकत्व अभिवृद्धिका लागि प्राविधिक सेवा टेवा सम्बन्धि कार्य गर्ने ।

- प्रभाव क्षेत्रका जिल्लाहरूमा मत्स्य सम्बन्धी कार्यरत सरकारी, गैर सरकारी, सहकारी निकायहरूबीच समन्वय सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- पालनका लागि सिफारिस गरिएका माछाका प्रजातिहरूको शुद्ध नस्ल व्यवस्थापन (Pure Line Breed Maintenance) गर्ने ।
- शुद्ध नस्लका मत्स्य बीज (Future Brood) भावी माउ उत्पादन गरी सरकारी मत्स्य फार्म, केन्द्र र मापदण्ड पूरा गरेका नीजि मत्स्य ह्याचरीकर्ताहरूलाई वितरण गर्ने ।
- मत्स्य बीज गुण नियन्त्रण व्यवस्थापन गर्ने ।
- मत्स्य रोग, मत्स्य दाना र पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्ने ।
- शुद्ध नस्लका मत्स्यका जात प्रजातहरूको संकलन गरी एकिकृत गरी वार्षिक रूपमा अभिलेख अध्यावधिक गर्ने ।
- भुरा उत्पादनमा प्रयोग गरिदैं आएका माउ माछाहरूलाई क्रमिक रूपमा शुद्ध नस्लका माउ माछाद्वारा प्रतिस्थापन गर्दै जाने ।
- मत्स्य बीज स्वास्थ्य प्रयोगशाला सञ्चालन व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- केन्द्रले उत्पादन गर्ने शुद्ध नस्लका माछाहरू (फिङ्गरलिड) ट्यागिङ्ग गरी मापदण्ड पूरा गरेका नीजि ह्याचरीकर्ताहरू तथा सरकारी निकायहरूलाई माउ माछाको रूपमा प्रयोग गर्ने गरी विक्री वितरण गर्ने ।
- उन्नत नस्लको भुरा उत्पादन गर्ने ह्याचरी तथा निजी नर्सरीहरूको राष्ट्रिय अभिलेख रूपमा तयार गर्ने ।
- उन्नत नस्लको भुरा उत्पादन गर्ने ह्याचरी तथा निजी नर्सरीहरूको अनुगमन र समन्वय गर्ने ।
- उन्नत नस्लका माछाहरूको परीक्षण, वृद्धिदर, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता, प्रजनन क्षमता आदि सम्बन्धि कार्य गर्ने ।

- केन्द्रले गर्दै आएको भुरा उत्पादन तथा विक्री वितरण सम्बन्धी कार्यलाई निरन्तरता दिने ।
- प्रादेशिक तथा स्थानीय पालिकाहरूको संभाव्यता तथा आवश्यकताको आधारमा मत्स्य बीजको प्रक्षेपण गरी राष्ट्रिय वासलात (National Balance Sheet) तयार गर्न सहयोग गर्ने ।

(ग) प्राकृतिक जलाशय प्रवर्द्धन एवं संरक्षण केन्द्र, हेटौडा

- प्राकृतिक जलाशयको प्रवर्द्धन एवं संरक्षण गर्ने ।
- जैविक विविधता अध्ययन, संरक्षण एवं संवर्द्धन गर्ने ।
- स्थानीय माछा लगायतका जलीय जीवहरूको संरक्षण एवं संवर्द्धन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयहरू (घोल, ताल एवं सिम, रिजर्भ्वार तथा अन्तर प्रदेशीय नदी प्रणाली) हरूको सर्वेक्षण गरी जलीय जैविक विविधता अध्ययन, माछा तथा जलीय जीवहरूको सूची (Inventory) तयार र उक्त जीवहरूको संरक्षण एवं संवर्द्धनका निम्ति कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- मत्स्य क्षेत्रमा जीविकोपार्जन गर्ने विपन्न तथा पिछडिएका समुदाय / वर्गलाई प्राकृतिक जलाशयमा सहज पहुँच पुर्याई मत्स्यपालन तथा मत्स्यपर्यटन कार्यक्रमद्वारा आर्थिक-सामाजिक स्थितिको सुदृढिकरण गर्ने ।
- देशभरीका प्राकृतिक जलाशयहरूको अभिलेख तयार गरी अध्यावधिक गर्ने र मत्स्यपालनको लागि उपयुक्त देखिएका जलाशयको उचित व्यवस्थापन, संरक्षण तथा समुचित सदुपयोग गर्न समुह गठन गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयमा जलीय जैविक विविधता कायम राख्दै प्राकृतिक उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
- यस केन्द्रको प्रभाव क्षेत्रका जिल्लाहरूमा मत्स्यपालन कार्यक्रम विस्तार एवं कृषकको आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सेवा टेवा उपलब्ध गराउने ।
- चिसो पानीमा मत्स्यपालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- रेन्बो ट्राउट मत्स्यपालनको सम्भाव्यता अध्ययन तथा पालन सिफारिस सम्बन्धी

- रेन्बो ट्राउट मत्स्यपालन तथा मत्स्य पर्यटन सम्भाव्य स्थल छनौट तथा मत्स्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम गर्ने ।
- चिसो पानीमा मत्स्यपालन सभावना हुने अन्य मत्स्य प्रजातिको परीक्षण तथा सिफारिस गर्ने ।
- कृषकको माग एवं आवश्यकता बमोजिम मत्स्य बीज उत्पादन गरी सहज तवरले वितरण गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयसँग सम्बन्धी कार्य गर्ने अन्य विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था पहिचान गरी आवश्यक समन्वयन गर्ने ।
- वार्षिक कार्यक्रम बमोजिम प्राकृतिक जलाशयहरूको अध्ययन/सर्वेक्षण र संरक्षणको लागि आवश्यक कार्य तालिका तयार गरी उक्त कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयहरूमा मत्स्यपालन संभाव्यता अध्ययन/सर्वेक्षण संरक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयबाट प्राप्त हुने माछा तथा जलीय जीवजन्य उत्पादनमा आश्रित समुदायको सामाजिक/आर्थिक पक्षको अध्ययन र उपयुक्त कार्यक्रम निर्धारण गर्ने ।
- विपन्न तथा पिछ्छडिएका समुदाय/वर्गलाइ प्राकृतिक जलाशयमा सहज पहुँच पुर्याई मत्स्यपालन तथा मत्स्य पर्यटन कार्यक्रमद्वारा आर्थिक-सामाजिक स्थितिको सुदृढिकरण गर्ने ।
- देशभरीका प्राकृतिक जलाशयहरूको रेकर्ड तयार गरी अध्यावधिक गर्ने र मत्स्यपालनको लागि उपयुक्त देखिएका जलाशयको उचित व्यवस्थापन, संरक्षण तथा समुचित सदुपयोग गर्न समुह गठन गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयमा जलीय जैविक विविधता कायम राख्दै प्राकृतिक उत्पादन वृद्धि गर्न आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

- प्राकृतिक जलाशय र त्यसमा रहेका माछा तथा जलीय जीवहरूको सूची (Inventory) तयार एवं अध्यावधिक गर्ने ।
- स्थानीय माछा लगायतका जलीय जीवहरूको संरक्षण एवं संवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयहरूको लिम्नोलोजिकल, बायोलोजिकल तथा सामाजिक आर्थिक सर्वेक्षण गर्ने ।
- विपन्न तथा पिछडिएका समुदाय / वर्गको आर्थिक-सामाजिक स्थितिको सुदृढिकरण गर्ने ।
- गुणस्तरीय मत्स्य बीज उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्ने ।
- मत्स्यपालन कार्यक्रम विस्तार तथा प्रविधिक सेवा टेवा पुऱ्यायने ।
- प्राकृतिक जलाशय र त्यसमा रहेका माछा तथा जलीय जीवहरूको अभिलेख तयार एवं अध्यावधिक गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयका लागि उपयुक्त स्थानीय जातका माछाहरूको प्रजनन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशय सम्बन्धी ऐनहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वयन गर्ने ।
- स्थानीय जातका माछाहरूको स्वःस्थानीय (In-situ) र परस्थानीय (Ex-situ) संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयको महत्व र संरक्षणबारे ज्ञान प्रदान गर्न यस्ता जलाशय वरपर बस्ने तथा यसको उपभोग गरि रहेका समुदायलाई सचेतनामूलक होडिङ्ग बोर्ड तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- मत्स्य संग्रालय निर्माण गर्न आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशय सम्बन्धी पोस्टर, पम्पलेट तथा अन्य शैक्षिक सामाग्रीको तयारी साथै प्रकाशन गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयसँग सम्बन्धी कार्य गर्ने अन्य विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था पहिचान गरी आवश्यक समन्वयन गर्ने ।

- प्राकृतिक जलाशयहरू (नदी, खोला, रिजर्भ्वार ताल, घोल एवं सिमसार) मा मत्स्यपालन संभाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण सम्बन्धी कानून, मापदण्ड र नियमन कार्य प्राकृतिक जलाशयमा जलीय जैविक विविधता संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी कानून मापदण्ड र नियमन मस्यौदा तयारी कार्य गर्ने ।
- प्राकृतिक जलाशयबाट प्राप्त हुने माछा तथा जलीय जीवजन्य उत्पादनमा आश्रित समुदाय (Wetland Based Community) सम्बन्धी कानून, मापदण्ड र नियमन कार्य गर्ने ।

१.६ पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम र निकायहरू

१.६.१ पशु क्वारेन्टाइन सेवा

पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीमा कुनै रोग लागेको छ, छैन भन्ने कुरा एकिन गर्न पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीलाई कुनै खास ठाउँमा तोकिएको अवधिभर परीक्षणको लागि एकैसाथ वा छुट्टाछुट्टै राखिने कार्यलाई पशु क्वारेन्टाइन भनिन्छ । भूपरिवेष्टित मुलुक नेपालको छिमेकी राष्ट्रभारतसँग करीब १७०० किलोमिटर खुल्ला सीमाना रहेको छ । खुल्ला सीमाना भएको कारण आवत जावत गर्ने पशुपन्छीको निगरानी र तिनीहरूबाट भिन्न सक्ने संक्रामक रोगहरूको नियन्त्रण गर्न पशु क्वारेन्टाइनलाई व्यवस्थित पारेर लैजानु आजको आवश्यकता हो । यसका साथै अन्य मुलुकबाट हवाई मार्ग हुँदै पशुपन्छीहरूको माध्यमबाट फैलन सक्ने संक्रामक रोगको बारेमा पनि सोचन आवश्यक हुन्छ । तसर्थ विद्यमान आन्तरिक तथा नाका क्वारेन्टाइनलाई व्यवस्थित गर्दै लैजानु पर्ने देखिन्छ ।

नेपालमा १९६० को दशकमा गौगोटी रोगको महामारी फैलिदा, पशु क्वारेन्टाइनको महत्वलाई मनन गरी तत्कालै चार विकास क्षेत्रमा तराईबाट पहाडतर्फ रोग नफैलियोस भन्ने उद्देश्यले एक एक वटा क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरू स्थापना गरिएका थिए । त्यसपछि सन् १९८० देखि १९८५ सम्म एसियाली विकास बैंकको ऋण सहयोगमा सञ्चालित पहिलो पशु विकास आयोजनाको सहयोगमा दक्षिण सीमानाको पशु वस्तुहरू आवत जावत हुने प्रमुख नाकाहरूमा थप २० वटा चेकपोष्टहरू स्थापना गरिएका थिए । उक्त आयोजनाले चेकपोष्टहरूका भवनहरू निर्माण गर्नुका साथै एक जना नायव प्राविधिक सहायक र एकजना मैसेन्जरको अस्थाई दरबन्दी सृजना गरेको थियो । सन् १९९२ मा कृषि मन्त्रालयको पुनःसंरचनामा चेकपोष्टको महत्वलाई पुनःस्थापित गरी केन्द्रमा एउटा पशु क्वारेन्टाइन शाखा र मुलुकभर २४ वटा क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरूमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था भई हरेक चेकपोष्टमा एकएक जना पशु चिकित्सक, दुई जना पशु स्वास्थ्य प्राविधिक र दुई जना कार्यालय सहयोगीहरूको दरबन्दी स्वीकृत भएको थियो । त्यस्तै पशु क्वारेन्टाइन शाखामा एक जना बरिष्ठ पशु चिकित्सक एक जना पशु चिकित्सक र दुई जना नायव पशु

स्वास्थ्य प्राविधिकको प्राविधिक दरबन्दी रहेको थियो । बि.सं.२०६१ सालमा चेकपोष्टहरूलाई विभिन्न कार्यालय अन्तर्गत समाहित गरी आठवटा बरिष्ठ पशु चिकित्सक प्रमुख रहेको पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूको स्थापना गरियो । जस अनुसार पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूको कार्यक्षेत्र प्रष्ट रूपमा तोकिएको छ । त्यस्तै आठवटै पशु क्वारेन्टाइनहरूको समन्वय गर्न तथा तिनको अनुगमनको लागि केन्द्रमा राजपत्र प्रथम श्रेणीको अधिकृत कार्यालय प्रमुख रहेको एउटा केन्द्रीय पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयको स्थापना गरिएको थियो । हालसालै देश संघीय संरचनामा प्रवेश गरे संगै मन्त्रालय तथा विभागको समेत सँगठनात्मक पुनसंरचना हुँदा साविकको केन्द्रीय पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय पशु सेवा विभागको पशु क्वारेन्टाइन महाशाखाको रूपमा रहेको छ । यस महाशाखा अन्तर्गत आन्तरिक तथा सीमा क्वारेन्टाइन व्यवस्थापन शाखा, आयात निर्यात व्यवस्थापन शाखा र जोखिम विश्लेषण शाखा समेत स्थापना गरी क्वारेन्टाइन गतिविधिहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । यसरी क्वारेन्टाइनको कार्य विस्तार भई विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन (OIE) तथा विश्व व्यापार संगठन (WTO) को मापदण्ड अनुरूप कार्य गर्न सक्षम बन्दै जाने विश्वास लिइएको छ ।

उद्देश्य

- विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन (OIE) तथा विश्व व्यापार संगठन (WTO) को मार्गदर्शन अनुसार देशको पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ बमोजिम क्वारेन्टाइन कार्यक्रमलाई सञ्चालन गर्दै जाने ।
- पैठारी गरिएका पशुपन्छीको स्वास्थ्य परीक्षण गरी निरोगिताको प्रमाणपत्र भए नभएको जाँच गर्ने र क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्र दिने, नियम बमोजिम नभएमा पशु, पशुजन्य पदार्थ र पशु उत्पादन सामग्रीलाई पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ र पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५५ अनुसार कारवाही गर्ने, खोपहरू दिनु पर्ने भए उक्त खोपहरू दिने व्यवस्था गर्ने ।
- पैठारी गरिएका पशुहरूमा संक्रामक रोग लागेको शंका लागेको खण्डमा उक्त खेपका पशुहरूलाई क्वारेन्टाइन स्थल वा नाकामै रोकी सम्बन्धित पैठारीकर्ताकै

खर्चमा आवश्यक नमूनाहरू लिई, तोकिएको प्रयोगशालामा पठाई रोगको निक्क्यौल गर्ने र संक्रामक रोग ठहर भएमा पशुहरूलाई नाकाबाट नेपाल भित्रिन बन्देज गर्ने र पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ र पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६ अनुसार कारवाही गर्ने, स्वस्थ भएमा क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्र दिई पैठारी गर्न दिने ।

- निकासी गरीने पशु तथा पशुजन्य पदार्थको परीक्षण तथा उपलब्ध स्वास्थ्य प्रमाणपत्रको जाँच गर्ने र आवश्यक परेमा आवश्यकता अनुसारको खोप लगाई निकासी गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- देश भित्र एक ठाउँबाट अर्को ठाँउमा संक्रामक रोग फैलिन नदिन आन्तरिक क्वारेन्टाइनमा विशेष जोड दिने ।
- हवाई मार्ग हुँदै बाह्य देशबाट भित्रिने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीको आवत जावतमा नियन्त्रण गरी संक्रामक पशुरोग भित्रिन नदिन अन्तर्राष्ट्रिय क्वारेन्टाइनमा जोड दिने ।
- सीमावर्ति क्षेत्रमा पशुहरूमा संक्रामक रोग फैलिएको खण्डमा वा नाका भएर आउने पशुमा कुनै नयाँ संक्रामक रोग आएको भए सोको जानकारी सम्बन्धीत निकायलाई दिई रोग निदान र नियन्त्रणमा सहयोग गर्ने साथै सोको जानकारी पशु सेवा विभागमा दिने ।
- जिल्ला भित्र पर्ने सरकारी वकिल कार्यालय, भन्सार कार्यालय, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सम्बन्धित सीमा चौकी प्रहरी इकाईसँग समन्वय तथा सहयोग लिई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, गराउने ।
- क्वारेन्टाइन सम्बन्धी जनचेतना बढाउन कृषक स्तरमा छलफल तथा गोष्ठीहरूको आयोजना गर्ने ।

(क) पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरू

- क्वारेन्टाइन नियम कानून लागू गर्ने निकायहरू जस्तै भन्सार, क्वारेन्टाइन, प्रहरी प्रशासन, सरकारी वकिल कार्यालय आदि बीच केन्द्रमा, क्षेत्रमा तथा जिल्लामा समन्वय कायम गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै जाने ।
- पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्र पर्ने पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरूमार्फत सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको समेत जिम्मेवारी लिने । पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूमार्फत सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरू केन्द्रीयस्तरको हुनेछन् ।
- पैठारी हुने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्रीको निरीक्षण गरी क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने व्यवस्था प्रचलित ऐन नियमानुसार मिलाउने ।
- निकासी हुने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्रीको आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य र स्यानेटरी प्रमाणपत्रहरूको जाँच गरी निर्यात गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।
- रोग भएको शंका लागेमा वा अस्वस्थकर पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्री सीमानामा वा कुनै निश्चित ठाउँमा आइसोलेसन गरी रोग मुक्त वा स्वस्थकर भएको अवस्थामा मात्र पैठारी / निकासी गर्न प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने ।
- क्वारेन्टाइन सम्बन्धी कार्यक्रम तथा ऐन नियम लागू गर्ने तथा उल्लंघन गर्ने व्यक्ति उपर मुद्धा दायर र फैसला गर्ने ।
- संक्रामक पशु रोगबाट ग्रसित बस्तुहरूको तह लगाउने र उक्त स्थल र परिवहन साधनको निःसंक्रमण गर्ने ।
- स्थानीय स्तरका निकाय, भन्सार, प्रहरी, स्थानीय प्रशासन र अन्य व्यापारीसँग समन्वय गरी क्वारेन्टाइन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- ऐन, नियम तथा मार्गदर्शन अनुरूप तोकिएको क्वारेन्टाइन क्षेत्रमा पशु क्वारेन्टाइन व्यवस्थापन गर्ने ।
- अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट

- यो चेकपोष्ट त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय बिमानस्थल, काठमाडौंमा रहने छ ।
- हवाइमार्गद्वारा पैठारी हुने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्रीको निरीक्षण गरी नियमानुसार क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने ।

(क.१) सीमा पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट

- यस्ता पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरू भारतीय सीमा क्षेत्रमा २० वटा तथा चीनको तिब्बत सीमाक्षेत्रमा १ गरी जम्मा २१ वटा पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरू रहेका छन् ।
- चेकपोष्ट रहने स्थानको निर्धारण नेपाल सरकारबाट हुने व्यवस्था रहेको छ ।
- स्थलमार्गद्वारा पैठारी हुने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्रीको निरीक्षण गरी नियमानुसार क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने ।

(क.२) आन्तरिक पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट

- यस्ता पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरू बाराको पथलैया, चितवनको रामनगर, दाङ्गको भालुवाङ्ग र काठमाडौंको नागढुङ्गामा १, १ वटा रहेका छन् ।
- सीमा पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरूबाट क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्र लिई भित्रिएका पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्रीको क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्र भए नभएको निरीक्षण गरी दुरुस्त भएको पाईएमा दरपीठ गरी गन्तव्य स्थानसम्म जान अनुमति दिने ।
- स्वदेशमै उत्पादन भई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा बिक्रि वितरण गर्न लगिएका पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्रीको लागि जारी गरिएको स्वस्थताको प्रमाणपत्र नियमानुसार भए नभएको निरीक्षण गरी दुरुस्त भएको पाइएमा गन्तव्य स्थानसम्म जान अनुमति दिने ।
- पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट रहेको क्षेत्रबाटै उत्पत्ति भई देशको विभिन्न भागमा बिक्रि वितरणको लागि लगिने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामाग्रीको निरीक्षण गरी स्वस्थताको प्रमाणपत्र जारी गर्ने ।

- आन्तरिक पशु क्वारेन्टाइनको बाटो भएर गुज्रिने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीको प्रत्येक खेपको रेकर्ड दुरुस्त राख्ने ।
- रोगी पशुहरू भएको शंका लागेमा सीमा पशु क्वारेन्टाइनले गरे अनुसारको कार्य गर्ने ।

(क.३) अस्थाई पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट

- यस्ता चेकपोष्ट हाल दाङको भालुवाङ, कैलालीको अत्तरिया र रसुवाको रसुवागढी रहेका छन् ।
- आन्तरिक तथा सीमा पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरूले गरे अनुसारका कार्यहरू गर्ने ।
- रोगी पशुहरू भएको शंका लागेमा सीमा पशु क्वारेन्टाइनले गरे अनुसारको कार्य गर्ने ।

तालिका १: पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय र अन्तर्गतका चेकपोष्टहरू

सि.नं.	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय	पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट र जिल्ला			
१.	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, काकडभिट्टा	काकडभिट्टा, झापा	भद्रपुर, झापा	गौरीगंज, झापा	पशुपतिनगर, इलाम
२	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, विराटनगर	रानी, मोरङ	भण्टावारी, सुनसरी	माडर, सिराहा	
३	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, जनकपुर	जटही, धनुषा	भिठामोड, महोत्तरी	मलंगवा, सर्लाही	
४	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, वीरगंज	सिरसिया, पर्सा	औरहिया, रौतहट	मटिअर्वा, बारा	पथलैया, बारा आन्तरिक
५	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, काठमाडौं	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय बिमानस्थल	तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	रामनगर, चितवन र नागदुङ्गा आन्तरिक	रसुवागढी, रसुवा
६	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, भैरहवा	वेलहिया, रुपन्देही	महेशपुर, नवलपरासी	कृष्णनगर, कपिलवस्तु	
७	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, नेपालगंज	नेपालगंज, बाँके	गुलरिया, बर्दिया	भालुवाड, दाङ	
८	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, गड्डाचौकी	गड्डाचौकी, कन्चनपुर	वेलौरी, कन्चनपुर	धनगढी, कैलाली	दार्चुला

१.७ प्रयोगशाला सेवा

१.७.१ केन्द्रीय पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशाला

- पशुपन्ध्री तथा मत्स्य रोग अन्वेषण तथा निदानको क्षेत्रमा आधाकारिक राष्ट्रिय निकाय (Technical Authority) को रूपमा कार्य गर्ने ।
- पशुपन्ध्री तथा मत्स्य रोग अन्वेषणको लागि रिफरेन्स निकायको रूपमा कार्य गर्ने ।
- पशुपन्ध्रीबाट मानिसमा सर्ने जुनोटिक (Zoonotic) रोगको अन्वेषण तथा निदानका लागि राष्ट्रिय रिफरेन्स केन्द्र (National Reference Center) को रूपमा कार्य गर्ने ।
- Antimicrobial Resistance (AMR), सर्भिलेन्सको लागि पशु स्वास्थ्य क्षेत्र तर्फको National Reference Laboratory को रूपमा कार्य गर्ने ।
- पशुपन्ध्री तथा मत्स्य रोग प्रयोगशाला सम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरमा आवश्यक कानून, नीति, मापदण्ड तथा प्रोटोकल Standard Operating Procedure (SOP) तर्जुमाका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय स्तरमा प्रयोगशाला सम्बन्धी गुणस्तर निर्धारण तथा नियमन गर्ने ।
- पशुपन्ध्रीका किटजन्य रोग परीक्षण अन्वेषण, तथा निदानका लागि आवश्यक कार्य गर्ने
- रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- रोग निदान प्रविधिलाई समय सापेक्ष विकास गरी प्रभावकारी बनाउने ।
- पशुपन्ध्री रोग निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त रियजेन्ट तथा Diagnostics तयार गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रयोगशालाहरूसँग समन्वय गरी रोग निदान, अन्वेषण तथा नियन्त्रण प्रक्रियालाई एक रूपता कायम गर्ने ।
- विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनका तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका प्रयोगशालाहरूका रिफरेन्स (Reference) र Collaborating प्रयोगशालाहरूसँग समन्वय गरी प्रोफिसिएन्सी टेष्टिङमा (Proficiency Testing) लगायतका कार्य गरी राष्ट्रिय भेटेरिनरी प्रयोगशाला सेवाको सुदृढीकरण गर्ने ।

- एक स्वास्थ्य रणनीति, २०७६ को मर्म र भावना अनुरूप जुनोटिक रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान, Antimicrobial Resistance (AMR) को सर्भिलेन्स लगायतका कार्यमा राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशालासँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- प्रयोगशाला सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (LIMS) सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रयोग भएका खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा देखापरेका पशु रोगहरूको प्रकृती हेरी रोगहरूको पूर्वानुमान र नियन्त्रण विधि सफारीस गर्ने ।
- जनस्वास्थ्य तथा राष्ट्रिय दृष्टिकोणबाट संवेदनशील देखिएका जैविक तत्वहरूको पशु स्वास्थ्य क्षेत्रको राष्ट्रिय बायोरिपोजिटोरी केन्द्र (National Biorepository Center) का रूपमा कार्य गर्दै ती जैविक तत्वहरूको संरक्षण, संचय तथा समुचित उपयोगको व्यवस्था मिलाउने ।
- रोग परीक्षणका लागि संकलन गरीने विभिन्न जातीका राष्ट्रिय जैविक स्रोतहरू (सीरम, एण्टिजन) को संकलन समन्वय र समुचित उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, विश्वविद्यालय लगायत अन्य अनुसन्धान संस्थाहरूसँग समन्वय राखी पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा अनुसन्धानमा सहभागी हुने ।
- पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार तथा हस्तान्तरण गर्ने ।
- पशुपन्छीको महामारीजन्य रोग तथा जुनोटिक रोगहरूको निदान, रोग सर्भिलेन्स, रोग नियन्त्रण तथा उन्मूलन कार्यमा सहयोग गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा जनस्वास्थ्यमा असर पार्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान सम्बन्धी कार्य गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार नमूना संकलन तथा परीक्षण गरी रोग निदान गर्ने ।

(क) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला बिराटनगर

- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त पशुपन्छी तथा मत्स्यका रोगहरूको सर्भिलेन्स, अन्वेषण र निदान गर्ने ।

- राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५६ अनुसार पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूका रोग परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालाको रूपमा कार्य गर्ने ।
- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त जुनोटिक रोगहरूको रोग निदान सेवा उपलब्ध गराई जनस्वास्थ्य संरक्षणमा सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यका लागि खोप तथा अन्य आवश्यक सामग्रीहरूको भण्डारण तथा वितरण प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने ।
- पशुपन्छीका महामारी रोगहरूको प्रकोप देखापरेका बखत तत्काल रोग अन्वेषण टोली (EDIT) परिचालन गरी रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने ।
- बर्डफ्लू रोगको सर्भिलेन्स तथा प्रारम्भिक निदान गर्ने ।
- पशुपन्छीहरूको रोगहरूको निदान गरी पशुधन सुरक्षा गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने एवं खाद्य सुरक्षामा सहयोग गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा जनस्वास्थ्यमा असर पार्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान सम्बन्धी कार्य गर्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- स्थानीय तह तथा प्रदेशका पशु सेवासँग सम्बन्धित निकाय तथा प्रयोगशालाबाट पशुपन्छी रोगको निदानका लागि प्रेषण गरिएका नमूना हरूको परीक्षण गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रका पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार तथा हस्तान्तरण गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावको रोकथाम गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
- पशुपन्छी रोग सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा निदानको लागि आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रिफरेन्स निकायको रूपमा काम गर्ने ।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सञ्चालित प्रयोगशाला तथा पशु रोग अन्वेषण तथा निदान कार्यमा संलग्न प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यमा सहयोग तथा समन्वय गर्ने ।

- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा स्थापित भएका स्थानीय रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा देखापरेका पशु रोगहरूको प्रकृती हेरी रोगहरूको पूर्वानुमान र नियन्त्रण विधि सफारीस गर्ने ।
- रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- थुनेलो, प्रजनन सम्बन्धी रोगहरू (तुहिने, उल्टिने, बाँझोपन आदि) उत्पादन रोगहरू (Milk Fever, Ketosis etc) लगायतका उत्पादनमा असर गर्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- प्रोटोजोअन, आन्तरिक तथा बाह्य परजिविको अन्वेषण तथा निदान गरी आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको परजिवि नक्शाङ्कन (Mapping) गरी परजिवि प्रोफाइल (Parasite Profile) तयार गर्ने ।
- Antimicrobial Resistance (AMR) तथा औषधिको अवशेष (Drug Residue) को सर्भिलेन्सको कार्य गर्ने ।
- पशुपन्छी रोग निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त रियजेन्ट तयार गर्ने ।
- केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला र अन्य केन्द्रीय प्रयोगशाला, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् तथा अध्ययन संस्थानहरूसँग रोग निदान तथा अन्वेषणका लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- प्रयोगशाला सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (Laboratory Information Management System, LMIS) सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रयोग भएका खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्न सहयोग गर्ने ।
- आफ्नो कार्यक्षेत्रमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरू राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप सञ्चालन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- दूध, अण्डा, मासु तथा दानाको नमूना परीक्षण गर्ने ।

(ख) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला जनकपुर

- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त पशुपन्छी तथा मत्स्यका रोगहरूको सर्भिलेन्स, अन्वेषण र निदान गर्ने ।

- राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग गर्ने।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५६ अनुसार पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूका रोग परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालाको रूपमा कार्य गर्ने।
- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त जुनोटिक रोगहरूको रोग निदान सेवा उपलब्ध गराई जनस्वास्थ्य संरक्षणमा सहयोग गर्ने।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यका लागि खोप तथा अन्य आवश्यक सामग्रीहरूको भण्डारण तथा वितरण प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने।
- पशुपन्छीका महामारी रोगहरूको प्रकोप देखापरेका बखत तत्काल रोग अन्वेषण टोली (EDIT) परिचालन गरी रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने।
- बर्डफ्लू रोगको सर्भिलेन्स तथा प्रारम्भिक निदान गर्ने।
- पशुपन्छीहरूको रोगहरूको निदान गरी पशुधन सुरक्षा गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने एवं खाद्य सुरक्षामा सहयोग गर्ने।
- पशुपन्छी तथा जनस्वास्थ्यमा असर पार्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान सम्बन्धी कार्य गर्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने।
- स्थानीय तह तथा प्रदेशका पशु सेवासँग सम्बन्धित निकाय तथा प्रयोगशालाबाट पशुपन्छी रोगको निदानका लागि प्रेषण गरिएका नमूना हरूको परीक्षण गर्ने।
- आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रका पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार तथा हस्तान्तरण गर्ने।
- पशुपन्छी तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावको रोकथाम गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने।
- पशुपन्छी रोग सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा निदानको लागि आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रिफरेन्स निकायको रूपमा काम गर्ने।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सञ्चालित प्रयोगशाला तथा पशु रोग अन्वेषण तथा निदान कार्यमा संलग्न प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यमा सहयोग तथा समन्वय गर्ने।

- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा स्थापित भएका स्थानीय रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा देखापरेका पशु रोगहरूको प्रकृती हेरी रोगहरूको पूर्वानुमान र नियन्त्रण विधि सफारीस गर्ने ।
- रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- थुनेलो, प्रजनन सम्बन्धी रोगहरू (तुहिने, उल्टिने, बाँझोपन आदि) उत्पादन रोगहरू (Milk Fever, Ketosis etc) लगायतका उत्पादनमा असर गर्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- प्रोटोजोअन, आन्तरिक तथा बाह्य परजिविको अन्वेषण तथा निदान गरी आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको परजिवि नक्शाङ्कन (Mapping) गरी परजिवि प्रोफाइल (Parasite Profile) तयार गर्ने ।
- Antimicrobial Resistance (AMR) तथा औषधिको अवशेष (Drug Residue) को सर्भिलेन्सको कार्य गर्ने ।
- पशुपन्छी रोग निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त रियजेन्ट तयार गर्ने ।
- केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला र अन्य केन्द्रीय प्रयोगशाला, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् तथा अध्ययन संस्थानहरूसँग रोग निदान तथा अन्वेषणका लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- प्रयोगशाला सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (Laboratory Information Management System, LMIS) सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रयोग भएका खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्न सहयोग गर्ने ।
- आफ्नो कार्यक्षेत्रमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरू राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप सञ्चालन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- दूध, अण्डा, मासु तथा दानाको नमूना परीक्षण गर्ने ।

(ग) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला पोखरा

- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त पशुपन्छी तथा मत्स्यका रोगहरूको सर्भिलेन्स, अन्वेषण र निदान गर्ने ।

- राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग गर्ने।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५६ अनुसार पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूका रोग परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालाको रूपमा कार्य गर्ने।
- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त जुनोटिक रोगहरूको रोग निदान सेवा उपलब्ध गराई जनस्वास्थ्य संरक्षणमा सहयोग गर्ने।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यका लागि खोप तथा अन्य आवश्यक सामग्रीहरूको भण्डारण तथा वितरण प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने।
- पशुपन्छीका महामारी रोगहरूको प्रकोप देखापरेका बखत तत्काल रोग अन्वेषण टोली (EDIT) परिचालन गरी रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने।
- बर्डफ्लू रोगको सर्भिलेन्स तथा प्रारम्भिक निदान गर्ने।
- पशुपन्छीहरूको रोगहरूको निदान गरी पशुधन सुरक्षा गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने एवं खाद्य सुरक्षामा सहयोग गर्ने।
- पशुपन्छी तथा जनस्वास्थ्यमा असर पार्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान सम्बन्धी कार्य गर्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने।
- स्थानीय तह तथा प्रदेशका पशु सेवासँग सम्बन्धित निकाय तथा प्रयोगशालाबाट पशुपन्छी रोगको निदानका लागि प्रेषण गरिएका नमूना हरूको परीक्षण गर्ने।
- आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रका पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार तथा हस्तान्तरण गर्ने।
- पशुपन्छी तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावको रोकथाम गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने।
- पशुपन्छी रोग सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा निदानको लागि आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रिफरेन्स निकायको रूपमा काम गर्ने।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सञ्चालित प्रयोगशाला तथा पशु रोग अन्वेषण तथा निदान कार्यमा संलग्न प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यमा सहयोग तथा समन्वय गर्ने।

- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा स्थापित भएका स्थानीय रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा देखापरेका पशु रोगहरूको प्रकृती हेरी रोगहरूको पूर्वानुमान र नियन्त्रण विधि सफारीस गर्ने ।
- रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- थुनेलो, प्रजनन सम्बन्धी रोगहरू (तुहिने, उल्टिने, बाँझोपन आदि) उत्पादन रोगहरू (Milk Fever, Ketosis etc) लगायतका उत्पादनमा असर गर्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- प्रोटोजोअन, आन्तरिक तथा बाह्य परजिविको अन्वेषण तथा निदान गरी आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको परजिवि नक्शाङ्कन (Mapping) गरी परजिवि प्रोफाइल (Parasite Profile) तयार गर्ने ।
- Antimicrobial Resistance (AMR) तथा औषधिको अवशेष (Drug Residue) को सर्भिलेन्सको कार्य गर्ने ।
- पशुपन्छी रोग निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त रियजेन्ट तयार गर्ने ।
- केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला र अन्य केन्द्रीय प्रयोगशाला, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् तथा अध्ययन संस्थानहरूसँग रोग निदान तथा अन्वेषणका लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- प्रयोगशाला सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (Laboratory Information Management System, LMIS) सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रयोग भएका खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्न सहयोग गर्ने ।
- आफ्नो कार्यक्षेत्रमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरू राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप सञ्चालन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- दूध, अण्डा, मासु तथा दानाको नमूना परीक्षण गर्ने ।

(घ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला सुर्खेत

- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त पशुपन्छी तथा मत्स्यका रोगहरूको सर्भिलेन्स, अन्वेषण र निदान गर्ने ।

- राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग गर्ने।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५६ अनुसार पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूका रोग परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालाको रूपमा कार्य गर्ने।
- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त जुनोटिक रोगहरूको रोग निदान सेवा उपलब्ध गराई जनस्वास्थ्य संरक्षणमा सहयोग गर्ने।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यका लागि खोप तथा अन्य आवश्यक सामग्रीहरूको भण्डारण तथा वितरण प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने।
- पशुपन्छीका महामारी रोगहरूको प्रकोप देखापरेका बखत तत्काल रोग अन्वेषण टोली (EDIT) परिचालन गरी रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने।
- बर्डफ्लू रोगको सर्भिलेन्स तथा प्रारम्भिक निदान गर्ने।
- पशुपन्छीहरूको रोगहरूको निदान गरी पशुधन सुरक्षा गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने एवं खाद्य सुरक्षामा सहयोग गर्ने।
- पशुपन्छी तथा जनस्वास्थ्यमा असर पार्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान सम्बन्धी कार्य गर्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने।
- स्थानीय तह तथा प्रदेशका पशु सेवासँग सम्बन्धित निकाय तथा प्रयोगशालाबाट पशुपन्छी रोगको निदानका लागि प्रेषण गरिएका नमूना हरूको परीक्षण गर्ने।
- आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रका पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार तथा हस्तान्तरण गर्ने।
- पशुपन्छी तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावको रोकथाम गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने।
- पशुपन्छी रोग सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा निदानको लागि आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रिफरेन्स निकायको रूपमा काम गर्ने।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सञ्चालित प्रयोगशाला तथा पशु रोग अन्वेषण तथा निदान कार्यमा संलग्न प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यमा सहयोग तथा समन्वय गर्ने।

- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा स्थापित भएका स्थानीय रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा देखापरेका पशु रोगहरूको प्रकृती हेरी रोगहरूको पूर्वानुमान र नियन्त्रण विधि सफारीस गर्ने ।
- रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- थुनेलो, प्रजनन सम्बन्धी रोगहरू (तुहिने, उल्टिने, बाँझोपन आदि) उत्पादन रोगहरू (Milk Fever, Ketosis etc) लगायतका उत्पादनमा असर गर्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- प्रोटोजोअन, आन्तरिक तथा बाह्य परजिविको अन्वेषण तथा निदान गरी आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको परजिवि नक्शाङ्कन (Mapping) गरी परजिवि प्रोफाइल (Parasite Profile) तयार गर्ने ।
- Antimicrobial Resistance (AMR) तथा औषधिको अवशेष (Drug Residue) को सर्भिलेन्सको कार्य गर्ने ।
- पशुपन्छी रोग निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त रियजेन्ट तयार गर्ने ।
- केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला र अन्य केन्द्रीय प्रयोगशाला, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् तथा अध्ययन संस्थानहरूसँग रोग निदान तथा अन्वेषणका लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- प्रयोगशाला सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (Laboratory Information Management System, LMIS) सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रयोग भएका खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्न सहयोग गर्ने ।
- आफ्नो कार्यक्षेत्रमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरू राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप सञ्चालन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- दूध, अण्डा, मासु तथा दानाको नमूना परीक्षण गर्ने ।

(ङ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला धनगढी

- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त पशुपन्छी तथा मत्स्यका रोगहरूको सर्भिलेन्स, अन्वेषण र निदान गर्ने ।

- राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५६ अनुसार पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूका रोग परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालाको रूपमा कार्य गर्ने ।
- राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त जुनोटिक रोगहरूको रोग निदान सेवा उपलब्ध गराई जनस्वास्थ्य संरक्षणमा सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यका लागि खोप तथा अन्य आवश्यक सामग्रीहरूको भण्डारण तथा वितरण प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने ।
- पशुपन्छीका महामारी रोगहरूको प्रकोप देखापरेका बखत तत्काल रोग अन्वेषण टोली (EDIT) परिचालन गरी रोगको इपिडेमियोलोजीकल अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने ।
- बर्डफ्लू रोगको सर्भिलेन्स तथा प्रारम्भिक निदान गर्ने ।
- पशुपन्छीहरूको रोगहरूको निदान गरी पशुधन सुरक्षा गरी पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने एवं खाद्य सुरक्षामा सहयोग गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा जनस्वास्थ्यमा असर पार्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान सम्बन्धी कार्य गर्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- स्थानीय तह तथा प्रदेशका पशु सेवासँग सम्बन्धित निकाय तथा प्रयोगशालाबाट पशुपन्छी रोगको निदानका लागि प्रेषण गरिएका नमूना हरूको परीक्षण गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रका पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार तथा हस्तान्तरण गर्ने ।
- पशुपन्छी तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावको रोकथाम गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
- पशुपन्छी रोग सर्भिलेन्स, अन्वेषण तथा निदानको लागि आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रिफरेन्स निकायको रूपमा काम गर्ने ।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सञ्चालित प्रयोगशाला तथा पशु रोग अन्वेषण तथा निदान कार्यमा संलग्न प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यमा सहयोग तथा समन्वय गर्ने ।

- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा स्थापित भएका स्थानीय रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- आफ्नो कार्य क्षेत्रमा देखापरेका पशु रोगहरूको प्रकृती हेरी रोगहरूको पूर्वानुमान र नियन्त्रण विधि सफारीस गर्ने ।
- रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- थुनेलो, प्रजनन सम्बन्धी रोगहरू (तुहिने, उल्टिने, बाँझोपन आदि) उत्पादन रोगहरू (Milk Fever, Ketosis etc) लगायतका उत्पादनमा असर गर्ने रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान गर्ने ।
- प्रोटोजोअन, आन्तरिक तथा बाह्य परजिविको अन्वेषण तथा निदान गरी आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको परजिवि नक्शाङ्कन (Mapping) गरी परजिवि प्रोफाइल (Parasite Profile) तयार गर्ने ।
- Antimicrobial Resistance (AMR) तथा औषधिको अवशेष (Drug Residue) को सर्भिलेन्सको कार्य गर्ने ।
- पशुपन्छी रोग निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त रियजेन्ट तयार गर्ने ।
- केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला र अन्य केन्द्रीय प्रयोगशाला, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् तथा अध्ययन संस्थानहरूसँग रोग निदान तथा अन्वेषणका लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- प्रयोगशाला सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (Laboratory Information Management System, LMIS) सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रयोग भएका खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्न सहयोग गर्ने ।
- आफ्नो कार्यक्षेत्रमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरू राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप सञ्चालन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- दूध, अण्डा, मासु तथा दानाको नमूना परीक्षण गर्ने ।

१.७.२ राष्ट्रिय पन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, चितवन

- पन्छी रोग अन्वेषण तथा निदानको क्षेत्रमा आधिकारिक राष्ट्रिय निकाय (National Technical Authority) को रूपमा कार्य गर्ने ।

- पन्ध्रीरोग अन्वेषणको लागि रिफरेन्स निकायको रूपमा कार्य गर्ने ।
- पन्ध्री रोग प्रयोगशाला सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा आवश्यक कानुन, नीति, मापदण्ड तथा प्रोटोकल Standard Operating Procedure (SOP) तर्जुमाका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- पन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशालाको आन्तरिक तथा बाह्य गुणस्तर प्रणाली सुनिश्चितता गर्ने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रयोगशालाहरूसँग समन्वय गरी पन्ध्री रोग निदान, अन्वेषण तथा नियन्त्रण कार्य गर्ने ।
- विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनका तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका प्रयोगशालाहरूका रिफरेन्स (Reference) र Collaborating प्रयोगशालाहरूसँग समन्वय गरी प्रोफिसिएन्सी टेष्टिङ (Proficiency Testing) लगायतका कार्यमा सहभागी हुने ।
- पन्ध्रीरोग निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त रियजेन्ट तथा Diagnostics व्यवस्थापन गर्ने ।
- एक स्वास्थ्य रणनीति, २०७६ को मर्म र भावना अनुरूप पन्ध्रीजन्य जुनोटिक रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान, Antimicrobial Resistance सर्भिलेन्स लगायतका कार्यमा राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशालासँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- पन्ध्रीका महामारी रोगहरूको प्रकोप देखापरेका बखत तत्काल रोग अन्वेषण टोली (EDIT) परिचालन गरी रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने ।
- बर्डफ्लू रोगको सर्भिलेन्स तथा निदान गर्ने ।
- पन्ध्रीहरूको रोगहरूको निदान गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने एवं खाद्य सुरक्षा मा सहयोग गर्ने ।
- स्थानीय तह तथा प्रदेशका पशु सेवासँग सम्बन्धित निकाय तथा प्रयोगशालाबाट पन्ध्री रोगको निदानका लागि प्रेषण गरिएका नमूनाहरूको परीक्षण गर्ने ।
- प्रयोगशाला सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (LIMS) सञ्चालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय पन्ध्रीरोग नियन्त्रण कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय पन्ध्री रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रयोग भएका खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्ने ।

- विशिष्ट प्रकृतीका पन्छी रोगहरूको पूर्वानुमान तथा नियन्त्रण विधि सफारीस गर्ने ।
- पन्छीमा लाग्ने प्रमुख संक्रामक रोग नियन्त्रण गर्न प्रभावकारी खोपको तालिका सिफरिस गर्ने ।
- पन्छीपालन व्यवसायमा जैविक सुरक्षाका प्रवर्द्धनात्मक उपायहरू अवलम्बन गर्न सहयोग गर्ने ।
- जनस्वास्थ्य तथा राष्ट्रिय दृष्टिकोणबाट संवेदनशील देखिएका पन्छी रोगसँग सम्बन्धित जैविक तत्वहरूको पशु स्वास्थ्य क्षेत्रको राष्ट्रिय बायोरिपोजीटोरी केन्द्रको (National Biorepository Center) रूपमा कार्य गर्दै ती जैविक तत्वहरूको संरक्षण, संचय तथा समुचित उपयोगको व्यवस्था मिलाउने ।
- पन्छी रोग परीक्षणका लागि संकलन गरीने विभिन्न जातीका राष्ट्रिय जैविक स्रोतहरू (Serum, Antigen) को संकलन समन्वय र समुचित उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् ,विश्वविद्यालय लगायत अन्य अनुसन्धान संस्थाहरूसँग समन्वय राखी पन्छीरोग अन्वेषण तथा अनुसन्धानमा सहभागी हुने ।
- पन्छीरोग अन्वेषण प्रयोगशालामा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार गर्ने ।
- पन्छीको महामारी जन्यरोग, जुनोटिक तथा जनस्वास्थ्यमा असर पार्ने रोगहरूको निदान, रोगसर्भिलेन्स, रोगनियन्त्रण तथा उन्मूलन कार्यमा सहयोग गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार नमूना संकलन तथा परीक्षण गरी रोग निदान गर्ने ।
- पन्छीको रोग निदान सेवा लाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- पन्छीको रोगनिदान प्रविधिलाई समय सापेक्ष विकास गरी प्रभावकारी बनाउने ।

१.८ खोप उत्पादन तथा अन्य सेवा

१.८.१ राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला

- पशुवस्तुमा विभिन्न समयमा देखापर्ने संक्रामक महामारीको रोकथाम, नियन्त्रणका लागि पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५६ र पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७० को मर्म र भावना अनुरूप अन्तर्राष्ट्रिय मान्यतामा आधारित विभिन्न खोप उत्पादनका

प्रोटोकलहरू तथा मापदण्ड अनुरूप खोप उत्पादनका कार्यमा एकरूपता ल्याई सरल र व्यवस्थित रूपमा कार्य सञ्चालन तथा उत्पादित खोपहरूको बजार व्यवस्थापन गर्न पशु सेवा विभाग अन्तर्गत राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला सञ्चालनमा रहेको छ ।

- प्राकृतिक विपत्ती, महामारी जस्ता अवस्थामा विभागले निर्णय गरे अनुसार कार्यालयले निःशुल्क रूपमा खोप उपलब्ध गराउने छ ।
- निःशुल्क वितरित खोपहरूको अभिलेख कार्यालयको प्रशासन / जिन्सी शाखाले राख्ने छ ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत निःशुल्क उपलब्ध गराइने खोपहरूको ढुवानी विभाग अन्तर्गतका विभिन्न प्रदेशमा रहेका खोप बैंकसम्म कार्यालयले गर्ने छ ।
- विश्व रेबिज दिवस कार्यक्रमको अवसरमा सप्ताहव्यापी रूपमा रेबिज खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पशु सेवा विभागको निर्देशन अनुसार तोकिएका प्रदेश, स्थानीय तह, सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, केन्द्रीय रिफरल भेटेरिनरी अस्पताललाई निःशुल्क रेबिज खोप उपलब्ध गराउने छ ।

सःशुल्क खोप वितरण

- कार्यालयबाट उत्पादित खोपहरू तोकिएका स्टकिष्टहरूमार्फत विक्री वितरण गर्ने तथा प्रदेश, स्थानीय तह, गैर सरकारी संस्था, आयोजना, पशु औषधी पसलहरूबाट माग भै आएका विभिन्न रोग विरुद्धका खोपहरू लाग्ने शुल्क लिई कार्यालयले उपलब्ध गराउने छ तर एन्थ्रेक्स विरुद्धको खोप पशु सेवा विभागको सिफारीसमा मात्र उपलब्ध गराउने छ ।
- कार्यालयको विक्री वितरण इकाईले सःशुल्क उपलब्ध गराएका खोपहरूको राजस्व आम्दानी बाँधी अभिलेख दुरुस्त राख्ने छ ।
- स्टकिष्टहरूलाई खोपहरूको विक्री वितरण गर्दा आर्थिक वर्षमा रहेको डिपोजिट रकममा नबढ्ने गरी मात्र उधारोमा उपलब्ध गराउने छ र आर्थिक वर्षको अन्त्यमा हिसाब मिलान गर्ने छ ।

खोप उत्पादन व्यवस्थापन कार्यक्रम

- खोप उत्पादन व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने ।
- खोप उत्पादन व्यवस्थापन कार्यक्रम बनाउने ।
- प्रयोगशाला सम्बन्धी आचार संहिता पालना गराउने ।
- प्रयोगशालामा कार्यरत कर्मचारीको स्वास्थ्य परीक्षण तथा आकस्मिक उपचारको व्यवस्था गर्ने ।
- खोप उत्पादनमा प्रयोग गरीने एन्टिबायोटिक्स लगायतका औषधि खरीद गर्ने ।
- केमिकल्स, रिएजेन्ट्स, मिडिया, सिरम, सेललाइन, सिड, माइस कोलोनी तथा टेस्ट एनिमल सेललाइन संरक्षण, उत्पादन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- प्रयोगशाला परीक्षण तथा खोप उत्पादनको लागि ल्याव एनिमलको कल्याण तथा आहारा व्यवस्थापन गर्ने ।

विभिन्न खोपहरू उत्पादन र नयाँ खोप लन्चिङ गर्ने ।

- पि.पि.आर. खोप उत्पादन गर्ने ।
- एच.एस. एण्ड बि.क्यू. कम्बाइन्ड खोप उत्पादन गर्ने ।
- स्वाईन फिभर खोप उत्पादन गर्ने ।
- रानीखेत एफ स्ट्रेन खोप उत्पादन गर्ने ।
- रानीखेत, आर.टु.बि. तथा लासोटा स्ट्रेन खोप उत्पादन गर्ने ।
- हिट स्टेवल आई-२ खोप उत्पादन गर्ने ।
- एच. एस. एरोसोल खोप उत्पादन गर्ने ।
- रेबिज खोप उत्पादन गर्ने ।
- एन्थ्रेक्स खोप उत्पादन गर्ने ।
- क्वालिटी कन्ट्रोल र क्वालिटी एस्युरेन्स सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने ।
- इलाइजा प्लेट तथा रिएजेन्ट, पिसिआर प्राइमर तथा रियजेन्ट खरीद गर्ने ।
- एन्टीजन तयार तथा हाईपर ईम्यून सिरा उत्पादन गर्ने ।
- उत्पादित खोपहरूको फिल्डमा गुणस्तर परीक्षण, सेफ्टी टेष्ट, इफिकेसी टेष्ट गर्ने ।

- खोपको प्रविधि विकास, गुणस्तर नियन्त्रण, प्रभावकारिता अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।
- परीक्षण र उपकरणहरूको मापन गर्ने ।
- म्याद सकिएका खोप, केमिकल, रिएजेन्ट, मास्टर सिड, सिड, खोप उत्पादनमा बिप्रेका खोप, डायलुएन्ट, डायलुएन्ट भायल तथा फायल, भायलहरूको व्यवस्थापन गर्ने ।
- प्रयोगशाला वातावरण सुरक्षित राख्ने ।
- प्रयोगशालाको प्राविधिक परीक्षण गर्ने, गराउने ।
- प्रयोगशालाको सबै अभिलेख राख्ने ।
- प्रयोगशालालाई आवश्यक मेन्युअल, कार्यविधि बनाउने ।

खोप बजारीकरण कार्यक्रम

- खोप बजार प्रवर्द्धन समिति गठन गर्ने ।
- खोप सम्बन्धी बजार प्रवर्द्धन अन्तरक्रिया गर्ने ।
- खोपहरूको फ्ल्याक्सबोर्ड, पोस्टर, लिफलेट, क्याटलग परिमार्जन र प्रकाशन गर्ने ।
- संचार माध्यमबाट खोपहरूको प्रचार प्रसार गर्ने ।
- खोपहरूको बजार अध्ययन, औषधि पसलहरूमा खोपको कोल्डचेन तथा अनुगमन गर्ने ।
- खोप ढुवानी निरीक्षण गर्ने ।
- चौमासिक बजार प्रवर्द्धन बुलेटिन प्रकाशन गर्ने ।

प्रयोगशालाका शाखाहरू

रेबिज खोप उत्पादन

- रेबिज खोप उत्पादन शाखाबाट उत्पादन गरीने खोपहरू उत्पादनको पूर्ण जिम्मेवारी वहन, सम्पूर्ण इकाईहरूको सुपरिवेक्षण, अनुगमन गर्ने ।
- शाखामा पेश भएका प्राविधिक मापदण्ड, निर्देशिका, कार्यविधि, एसओपी बनाउने, प्रोटोकल ड्राफ्ट गर्ने र परिमार्जन गराउन पहल गर्ने ।

- सरोकारवालाहरूबाट प्रचलित ऐन, नियम, मापदण्ड, निर्देशिकाको पालना गराउन आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
- सबै शाखा, इकाईहरू र कार्यालयको आवश्यकता अनुसार अन्य सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र छलफल गर्ने ।

खोरेत खोप उत्पादन

- खोरेत खोप उत्पादन शाखाबाट उत्पादन गरीने खोपहरू उत्पादनको पूर्ण जिम्मेवारी वहन, सम्पूर्ण इकाईहरूको सुपरिवेक्षण, अनुगमन गर्ने ।
- शाखामा पेश भएका प्राविधिक मापदण्ड, निर्देशिका, कार्यविधि, एसओपी बनाउने, प्रोटोकल ड्राफ्ट गर्ने र परिमार्जन गराउन पहल गर्ने ।
- सरोकारवालाहरूबाट प्रचलित ऐन, नियम, मापदण्ड, निर्देशिकाको पालना गराउन आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
- सबै शाखा, इकाईहरू र कार्यालयको आवश्यकता अनुसार अन्य सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र छलफल गर्ने ।

पि.पि.आर. (PPR) खोप उत्पादन

- पि.पि.आर. खोप उत्पादन शाखाबाट उत्पादन गरीने खोपहरू उत्पादनको पूर्ण जिम्मेवारी वहन, सम्पूर्ण इकाईहरूको सुपरिवेक्षण, अनुगमन गर्ने ।
- शाखामा पेश भएका प्राविधिक मापदण्ड, निर्देशिका, कार्यविधि, एसओपी बनाउने, प्रोटोकल ड्राफ्ट गर्ने र परिमार्जन गराउन पहल गर्ने ।
- सरोकारवालाहरूबाट प्रचलित ऐन, नियम, मापदण्ड, निर्देशिकाको पालना गराउन आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
- सबै शाखा, इकाईहरू र कार्यालयको आवश्यकता अनुसार अन्य सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र छलफल गर्ने ।

अन्य खोप उत्पादन

- अन्य खोप उत्पादन शाखाबाट उत्पादन गरीने खोपहरू उत्पादनको पूर्ण जिम्मेवारी वहन, सम्पूर्ण इकाईहरूको सुपरिवेक्षण, अनुगमन गर्ने ।

- शाखामा पेश भएका प्राविधिक मापदण्ड, निर्देशिका, कार्यविधि, एसओपी बनाउने, प्रोटोकल ड्राफ्ट गर्ने र परिमार्जन गराउन पहल गर्ने ।
- सरोकारवालाहरूबाट प्रचलित ऐन, नियम, मापदण्ड, निर्देशिकाको पालना गराउन आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
- सबै शाखा, इकाईहरू र कार्यालयको आवश्यकता अनुसार अन्य सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र छलफल गर्ने ।

१.८.२ भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि नियमन प्रयोगशाला

- नेपाल सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७४ अनुसार भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि नियमन प्रयोगशाला नेपालको भेटेरिनरी गुणस्तर तथा भेटेरिनरी औषधिको आधिकारिक नियामक निकायको रूपमा कार्य गर्ने ।
- स्वदेशमा उत्पादित तथा अन्य मुलुकबाट आयातित पशुपन्छीका लागि प्रयोग हुने भेटेरिनरी औषधि, जैविक पदार्थ, एन्टिजन, सिरम, डायग्नोस्टिक्स (Veterinary Drugs, Biological, Antigen, Serum, Diagnostics) को गुणस्तर परीक्षण, विश्लेषण तथा नियमन गर्ने ।
- भेटेरिनरी औषधि, जैविक पदार्थ, एन्टिजन, सिरम, डायग्नोस्टिक्स (Veterinary Drugs, Biological, Antigen, Serum, Diagnostics) भेटेरिनरी गुणस्तर परीक्षण तथा विश्लेषणको लागि आवश्यक पर्ने प्रोटोकलहरू तयार तथा अध्यावधिक गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनको Veterinary Products सम्बन्धी राष्ट्रिय फोकल विन्दुका रूपमा जिम्मेवारी वहन गर्ने ।
- निजी स्तरमा सञ्चालित खोप तथा बायोलोजिकल्स उत्पादन गर्ने भेटेरिनरी प्रयोगशालाहरूको प्रयोगशाला परीक्षण प्रक्रियाको अनुगमन तथा नियमन गर्ने र प्रयोगशाला सञ्चालनको आचार संहिता (Laboratory Code of Practices) तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

- भेटेरिनरी औषधि पसल सञ्चालन गर्ने व्यवसायीहरूको विवरण तयार गरी अध्यावधिक गर्ने।
- भेटेरिनरी Pharmacovigilance सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, प्रोटोकल तयार गरी कार्यान्वयन तथा समन्वयगर्ने।
- पन्छीका प्यारेन्ट, ग्राण्ड प्यारेन्ट फार्म तथा ह्याचरी उद्योगहरूको अनुगमन तथा नियमन गर्ने।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य फार्म, उद्योगहरूको अनुगमन तथा नियमन गर्ने।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ दफा २५ अनुसार भेटेरिनरी निरीक्षकहरूको नियुक्ति वा तोक्ने कार्यमा सहजीकरणगर्ने र तोकिएका निरीक्षकहरूको अनुगमन सुपरिवेक्षण तथा अध्यावधिक गर्ने।
- विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनको Manual of Diagnostic Test and Vaccine for Terrestrial Animal, 2018 अनुसार खोप उत्पादनको गुणस्तर निर्धारण, निरीक्षण तथा नियमन गर्ने।
- दूध, मासु तथा अण्डामा औषधिको अवशेष र माईक्रोवियल लोड (Drug Residues and Microbial Load) परीक्षण गर्न न्युनीकरण कार्य योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने। साथै सो को सर्भिलेन्स एवं अनुगमन गरी राष्ट्रिय प्रतिवेदन तयार पार्ने।
- फिल्डस्तरबाट आधिकारीक निकायहरूमार्फत प्राप्त भएका पशुपन्छीजन्य पदार्थ; माछा, मासु अण्डा तथा औषधि आदिमा भएको विषाक्तपना लगायत विभिन्न गुणस्तरको परीक्षण गर्ने।
- पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी Veterolegal Case को अनुसन्धानका कार्यमा सहयोग सहजीकरण गर्ने।
- प्रयोगशाला परीक्षणद्वारा विभिन्न जातका पशुको मासुको पहिचानका लागि आधिकारिक निकायको रूपमा कार्य गर्ने।

- संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा प्रवाह भइरहेका भेटेरिनरी सेवाहरूको गुणस्तर तथा प्रभावकारीताको अध्ययन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।
- मौजुदा ऐन नियम बमोजिम भेटेरिनरी सेवा र उत्पादन गुणस्तरसँग सम्बन्धित अन्य परीक्षण तथा नियमनका कामहरू गर्ने तथा आवश्यक मापदण्ड र कार्यविधिहरू तयार तथा परिमार्जन गर्ने ।
- देशमा उत्पादित अप्रशोधित पशुजन्य पदार्थहरूको स्वच्छता र स्वस्थता प्रमाणिकरण सम्बन्धी काम गर्ने ।
- राष्ट्रियस्तरमा भेटेरिनरी गुणस्तर सम्बन्धी जनचेतना, क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- भेटेरिनरी औषधि, जैविक पदार्थको आयात निर्यात तथा उपयोग सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने ।
- पशुपन्छीमा प्रयोग गरीने सम्पूर्ण भेटेरिनरी औषधिहरूको उत्पादन तथा विक्रि वितरण प्रणालीको समुचित व्यवस्था मिलाउने तथा भेटेरिनरी औषधि पसलहरूको अनुगमन तथा नियमनका कामहरू प्रचलित ऐन नियम अनुसार गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ र पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियामावली, २०५६ अनुसार जैविक पदार्थ, चल्ला, माछाका भुरा उत्पादन गर्ने ह्याचरी र मासु प्रशोधन सम्बन्धी उद्योगहरू स्थापनाको लागि सिफारिस गर्ने ।
- जैविक पदार्थ विक्रि वितरणका लागि अनुज्ञापत्र प्रदान गर्ने तथा अनुगमन र नियमन गर्ने ।
- अत्यावश्यक भेटेरिनरी औषधिहरूको (List of Essential Veterinary Drugs) को सूची तयार, परिमार्जन तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।
- भेटेरिनरी औषधि ,खोप भेटेरिनरी गुणस्तरका विषयमा प्रदेश, स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने ।

भेटेरिनरी गुणस्तर प्रयोगशाला

- आयातित वा स्वदेशमा उत्पादन हुने भेटेरिनरी औषधी, जैविकी पदार्थ, एन्टीजन, सिरम, डाएग्नोष्टिक, खाद्य योगशिल वा वृद्धिवर्धक लगायतका औषधीजन्य पदार्थ आदिको गुणस्तर परीक्षण तथा विश्लेषण गर्ने ।
- गुणस्तर कायम गर्न प्रोटोकल तयार गरी लागू गर्ने ।
- भेटेरिनरी गुणस्तर नियमन सम्बन्धी कार्य योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- प्रचलित ऐन, नियमको पालना गर्न, गराउन आवश्यक प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने ।
- पशुपन्छी तथा पशुजन्य उत्पादन र पशुको स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने औषधी, खोप र डाएग्नोष्टिक तथा बायोलोजिकल्स जस्ता उत्पादन सामाग्रीहरूको गुणस्तर कायम राख्न मापदण्ड तयार गर्ने ।

औषधी व्यवस्थापन शाखा

- भेटेरिनरी औषधी, जैविक पदार्थ, खाद्य योगशिल वा वृद्धिवर्धक पदार्थहरूको आयात, निर्यात तथा उपभोग सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने ।
- पशुपन्छीको रोगको निदान, उपचार वा रोकथाम गर्न, शारिरीक वनावट वा प्रक्रियालाई असर गर्न प्रयोग गरीने पशु औषधी, जैविक पदार्थ, खाद्य योगशिल वा वृद्धिवर्धक पदार्थ उत्पादन गर्ने
- उद्योगहरू र त्यसका उत्पादनहरूको नियमन गर्ने ।
- माथि उल्लेख गरिएका पदार्थहरूको मापदण्ड अनुरूप भए नभएको नियमन तथा अनुगमन गर्ने ।
- भेटेरिनरी औषधी, जैविक पदार्थ, खाद्य योगशिल वा वृद्धिवर्धक पदार्थहरूको उत्पादन, विक्री वितरण, आयात निर्यात, नियमन गर्न सिफारीस तथा अनुमति पत्र प्रदान गर्ने ।

१.८.३ केन्द्रीय रिफरल पशु चिकित्सालय

- पशु रोगको उपचारका लागि राष्ट्रिय रेफरेन्स भेटेरिनरी अस्पतालको रूपमा कार्य गर्ने।
- राष्ट्रियस्तरमा पशु उपचार सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति मापदण्ड तयार गर्ने।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६ मा सुचिकृत तथा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त जनस्वास्थ्य तथा आर्थिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण पशु रोगहरूको राष्ट्रिय उपचार प्रोटोकल (National Treatment Protocol) तयार गर्ने।
- राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रियस्तरमा विकास गरिएका उपचार पद्धतिलाई परीक्षण गरी प्रयोग र विस्तार गर्ने।
- पशु उपचारका आधुनिक तथा उच्च प्रविधि (High-tech) हरूको प्रयोगको लागि मानव संसाधन विकास गर्ने।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्यमा देशका विभिन्न क्षेत्रमा विशेष अवस्थामा विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने।
- देशका विभिन्न ठाउँमा महामारी तथा विपद्का समयमा पशु चिकित्सा तथा उपचारका लागि आपतकालीन Rapid Response Team तयार गरी परिचालन गर्ने।
- रेबिज रोग नियन्त्रणका लागि Dog Population Management (DPM) रणनीति अन्तर्गत बन्ध्याकरण कार्यको राष्ट्रिय मापदण्ड तयार गर्ने।
- बन्ध्याकरण कार्यमा संलग्न रहेका राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्था प्रदेश र स्थानीय तहहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहका प्राविधिकहरूलाई पशु चिकित्सा तथा उपचारमा प्राविधिक पृष्ठपोषण गर्ने।
- राष्ट्रियस्तरमा टेलि भेटेरिनरी सेवाको मापदण्ड तयार गरी सेवा सञ्चालन गरी विशेषज्ञ सेवाको पहुँच विस्तार गर्ने।

- पशु उपचारको लागि इन्टरनल मेडिसिन, प्रिभेन्टिभ मेडिसिन, सर्जरी, गाईनोकोलोजी लगायतका विधामा विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने ।
- पशु उपचारका लागि अन्तरंग तथा बहिरंग सेवा सञ्चालन गर्ने ।
- पशु उपचारका लागि आकस्मिक सेवा सञ्चालन गर्ने ।
- पशु उपचारका लागि एम्बुलेटरी सेवा सञ्चालन गर्ने ।
- पशु उपचारमा संलग्न स्थानीय पशु सेवा शाखा, प्रदेश सरकार अन्तर्गतका भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र लगायतका निकाय, पशु चिकित्सा सेवा प्रदान गर्ने संघ संस्थासँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- भेटेरिनरी विद्यार्थी, सरकारी तथा निजी पशु चिकित्सक र पाराभेटहरूलाई पशु चिकित्सा तथा पशु उपचारका व्यवहारिक ज्ञान प्रदान गर्ने ।
- पशु चिकित्सा तथा उपचार सम्बन्धी आवधिक रूपमा Clinical Conference सञ्चालन गर्ने ।
- पशुपन्छीको स्वास्थ्य परीक्षण गरी अन्तर्राष्ट्रिय पशु स्वास्थ्य प्रमाणपत्र जारी गर्ने ।

१.८.४ खोरेत तथा सीमाबिहिन पशुरोग अन्वेषण प्रयोगशालाको कार्यविवरण

- खोरेत, स्वाईनफिभर, ब्लुटङ्ग लगायतका महामारी रोगहरूको रोग अन्वेषणको लागि रिफरल प्रयोगशालाको रूपमा कार्य गर्ने ।
- खोरेत तथा अन्य ट्याड्स रोगहरू नियन्त्रणका लागि राष्ट्रिय नीति, रणनीति तथा कार्यक्रमहरू तयार पार्न पशु सेवा विभाग लाई आवश्यक सहयोग पुर्याउने ।
- रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन राष्ट्रिय तथ्याङ्कका आधारमा रोग नियन्त्रण कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने ।
- खोरेत, क्लासिकल स्वाइनफिभर तथा ब्लुटङ्ग रोगको सिरो सर्भिलेन्स गरी रोग नियन्त्रणमा सहयोग पुर्याउने ।
- खोरेत, स्वाईनफिभर, ब्लुटङ्ग लगायतका महामारी रोगहरूको निदान गर्न आवश्यक पर्ने गुणस्तरयुक्त नमूना संकलन र प्रेषणको लागि आवश्यक रिएजेन्ट्स तथा डायगोनिष्टिक्स तयार गर्ने ।

- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तरगत प्रयोग भएका खोरेत तथा स्वाईनफिभर खोपको प्रभावकारीता विश्लेषण गर्ने ।
- रोग निदान प्रविधिलाई समय सापेक्ष विकास गरी प्रभावकारी बनाउने ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रयोगशालाहरूसंग समन्वय गरी रोग निदान, अन्वेषण तथा नियन्त्रण प्रकृत्यालाई हार्मोनाइज्ड गर्ने ।
- प्रयोगशालाबाट छिटो छरितो तथा भरपर्दो रोग निदान सेवा उपलब्ध गराई पशुधन सुरक्षा गर्न सहयोग गर्ने ।
- पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा आवश्यक आधुनिक रोग निदान सम्बन्धी प्रविधि विकास, विस्तार तथा हस्तान्तरण गर्ने ।
- खोरेत, स्वाईनफिभर, ब्लुटङ्ग लगायतका महामारी रोगहरूबाट पशु तथा पशुजन्य उत्पादनमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावको रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि कृषकवर्ग र अन्य सरोकारवालाहरूमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
- खोरेत, स्वाईनफिभर, ब्लुटङ्ग लगाएतका महामारी रोगहरूको अन्वेषण तथा निदान सम्बन्धी कार्य गर्न, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसंग समन्वय गर्ने ।
- अन्तर्राष्ट्रिय रिफरल प्रयोगशालासँग समन्वय गरी प्रोफिसियन्सी टेस्टिङमा सहभागी हुने ।
- ल्याबोरेटोरी सूचना व्यवस्थापन प्रणाली संचालन गर्ने ।

नमुना परिक्षण तथा विश्लेषण शाखा

- नमुना संकलन, परिक्षण तथा विश्लेषण संबन्धी प्रयोगशालाको कार्य योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- खोरेत तथा क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुको प्रकार पहिचान गर्ने ।
- राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तरगत प्रयोग भएका खोरेत तथा स्वाईनफिवर खोपको प्रभावकारीता सिरोमोनिटोरिङ्ग गरि विश्लेषण गर्ने ।
- खोरेत, क्लासिकल स्वाइन फिवर तथा ब्लुटङ्ग रोगको सिरो सर्भिलेन्स गर्ने ।

- परीक्षण गरिएका नमूनाहरूको नतीजा समयमा सम्बन्धित निकायमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने ।
- प्रयोगशाला सम्बन्धि कागजातहरूको रेकर्ड राख्ने ।

मोलिकुलर बायोलोजि शाखा

- नमूना परिक्षण तथा विश्लेषण संबन्धी प्रयोगशालाको कार्य योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- पिसिआर विधीद्वारा खोरेत रोगको भाईरसको सेरो टाईपिंग गरी क्यारेक्टराईजेशन गर्ने ।
- पिसिआर विधीद्वारा क्लासिकल स्वाइन फिवर रोगको भाईरसको भए नभएको निदान गर्ने ।
- परीक्षण गरिएका नमूनाहरूको नतीजा समयमा सम्बन्धित निकायमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने
- नविनतम मलिकुलर बायोटेक्नोलोजीको माध्यमबाट पशुका रोगको छोटो र सुरक्षित तरिकाले विशेष परीक्षण गर्ने ।

जैविक सुरक्षा तथा गुण नियन्त्रण शाखा

- प्रयोगशालाको वातावरण तथा प्रयोगशालामा काम गर्ने प्राविधिकहरूको जैविक सुरक्षा राख्ने कार्य गर्ने ।
- प्रयोगशालामा गरिने परिक्षण विधिहरूको गुण नियन्त्रण गर्ने ।
- केमिकल्स, रिएजेन्ट्स तथा मिडियाहरूको सुरक्षित तरिकाले राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- प्रयोगशाला र प्रयोगशाला उपकरणको सरसफाई तथा निर्मूलिकरण गर्ने ।
- प्रयोगशाला परीक्षण पश्चात उत्पन्न हुने जैविक तथा अन्य पदार्थको सुरक्षित तरिकाले डिस्पोज गर्ने

१.८.५ सार्क क्षेत्रीय सहयोग इकाइ (RSU)

- सार्क क्षेत्रका CVO हरूको उचित तथा उपयुक्त समन्वयका लागि आवश्यक कार्य गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा महामारी तथा रोगका प्रकोपका सम्बन्धमा सूचना संकलन तथा सम्प्रेषण गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा इपिडेमियोलोजी सम्बन्धी रिपोर्टिङको लागि आवश्यकतानुसार विधि पहिचान तथा निर्माण गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा महामारी तथा आर्थिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण रोगहरूको नियन्त्रणका लागि आवश्यक क्षेत्रगत रणनीतिहरू निर्माण गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा महामारी तथा आर्थिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण रोगहरूको नियन्त्रणका लागि आवश्यक क्षेत्रगत रणनीतिहरू कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्य तथा समन्वय गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्रयोगशालाहरू बीच उचित सूचना आदानप्रदानका लागि आवश्यक कार्य गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्रयोगशालाहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक कार्य तथा समन्वय गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा प्रयोगशाला तथा इपिडेमियोलोजी बीच सूचना आदानप्रदान गर्न समन्वय गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा एन्टिमाइक्रोबियल रेसिस्टेन्स एभियन इन्फ्लुयन्जा लगायतका रोग नियन्त्रणका लागि साझा अवधारणा तय गर्न कार्य गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा वन हेल्थ अवधारणा अनुरूप कार्य गर्ने ।
- सार्क क्षेत्रमा देखा परेका प्रमुख रोग नियन्त्रणका लागि परियोजनाहरू तयार गरी सार्क सचिवालय मार्फत दातृ निकायसँग सहकार्य गर्ने ।
- एफ.ए.ओ., ओ.आ.ई. लगायत अन्य निकायसँग समन्वय गरी सार्क क्षेत्रमा परियोजना सञ्चालन गर्ने ।

- प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूसँग समन्वय गरी महामारी तथा आर्थिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण रोगहरूसँग नियन्त्रणको लागि सूचना संकलन तथा नियन्त्रणको लागि साझा अवधारणा बनाउने ।
- सिमा क्षेत्रमा सर्विलेन्स गरी सूचना संकलन तथा सूचना प्रवाह गर्ने ।
- पशु क्वारेन्टाईनसँग समन्वय, सहकार्य गरी सूचना संकलन, सर्विलेन्स तथा रोकथामको लागि सम्बन्धित निकायलाई जानकारी तथा सहयोग प्रदान गर्ने ।
- CVO ले तोकेका सम्बन्धित अन्य कार्यहरू गर्ने ।

परिच्छेद - २

२.१ पशु सेवासँग सम्बन्धित नीती, ऐन, नियमावली, निर्देशिका, मापदण्ड तथा कार्यविधीहरू

(क) नीति र रणनीतिहरू

- कृषि विकास रणनीति, २०७२
- दीर्घकालीन कृषि योजना प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धी नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था, २०५०
- राष्ट्रिय बीउ बीजन नीति, २०५६
- खर्क नीति, २०६८
- पन्छी पालन नीति, २०६८
- सिंचाई नीति, २०६०
- राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१
- कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन नीति, २०६३
- कृषि जैविक विविधता नीति, २०६३
- वाणिज्य नीति, २०६५
- जलवायु परिवर्तन नीति, २०६७
- औद्योगिक नीति, २०६७
- आपूर्ति नीति, २०६९
- विज्ञान तथा प्रविधि नीति, २०६१
- जैविक प्रविधि नीति, २०६३
- कृषि यान्त्रिकरण प्रवर्द्धन नीति, २०७१
- वन नीति, २०७१
- राष्ट्रिय कृषि वन नीति, २०७६
- बीउबीजनको दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच, २०७०

- एक स्वास्थ्य रणनीति, २०७६

(ख) ऐन तथा नियमावलीहरू

- पशु स्वस्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५
- पशु स्वस्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६
- पशु वधशाला र मासु जाँच ऐन, २०५५
- पशु वधशाला र मासु जाँच नियमावली, २०५७
- नेपाल पशु चिकित्सा परिषद् ऐन, २०५५
- नेपाल पशु चिकित्सा परिषद् नियमावली, २०५७
- राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड ऐन, २०४८
- दाना पदार्थ ऐन, २०३३
- दाना पदार्थ नियमावली, २०४१
- औषधी ऐन, २०३५
- औषधीस्तर नियमावली, २०४३

(ग) पशु सेवा सम्बन्धी आदेशहरू

- पशु आहारा उत्पादन विकास समिति आदेश गठन, २०४१
- वर्डफ्लू रोग नियन्त्रण आदेश, २०६४

(घ) निर्देशिका तथा मापदण्डहरू

- पोल्ट्री ब्रिडिङ फार्मको मापदण्ड, २०६२
- ह्याचरीको मापदण्ड, २०६२
- खाने अण्डा पैठारीको लागि क्वारेन्टाइन मापदण्ड, २०६२
- चल्ला उत्पादन गर्ने अण्डाको लागि क्वारेन्टाइन मापदण्ड, २०६२
- प्यारेन्ट र कर्मसियल चल्ला पैठारीको लागि क्वारेन्टाइन मापदण्ड, २०६२
- पशु ढुवानी मापदण्ड, २०६४
- मासु तथा मासुका परिकारको आयात निर्यात मापदण्ड, २०६४

- जैविकी पदार्थ सम्बन्धी भेटेरिनरी मापदण्ड, २०६३
- भेटेरिनरी प्रयोगशाला सञ्चालन र परीक्षण प्रक्रियाको मापदण्ड, २०६३
- माछा भुरा बारे मापदण्ड निर्धारण, २०६१
- जैविक पदार्थको उत्पादन, बिक्रि वितरण वा पैठारी गर्न निवेदन दिदा उपलब्ध गराउन पर्ने विवरण, २०६२
- नमूना परीक्षणको लागि तोकिएका प्रयोगशालाहरू, २०६२
- पशु वधशाला तथा मासु जाँच प्राविधिक निर्देशिका, २०६४
- ब्रोइलर कुखुरा व्यवस्थापन मापदण्ड, २०६४
- कृषि क्षेत्रको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०६०
- प्रयोगशालाहरूको सःशुल्क सेवा सम्बन्धी कार्यान्वयन निर्देशिका, २०५९/६०
- बाली तथा पशुधन बीमाको प्रिमियम अनुदान उपलब्ध गराउने निर्देशिका, २०७०
- पशु कल्याण निर्देशिका, २०७३

(ड) कार्यविधि, मार्गदर्शन,

- कृषि फार्म/केन्द्रहरूको दोहोरो मार्ग व्यवस्थापन प्रणाली तथा अतिरिक्त कार्यक्रम सञ्चालन कोष सम्बन्धी कार्यविधि, २०६०
- सहकारी संघ/संस्थालाई उपलब्ध गराउने अनुदान एवम् भन्सार महसुलमा छुट सुविधा सिफारिस सम्बन्धी कार्यविधि, २०६८
- कृषि यान्त्रिकरण तथा पशुधन उद्योग स्थापनामा पूँजीगत अनुदान तथा भन्सार मिनाहा र मूल्य अभिवृद्धि कर छुट सुविधा सिफारिस सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९
- बाली तथा पशुपन्छी बीमा निर्देशन, २०६९
- कृषि यान्त्रिकरण अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७०
- कृषि सहकारी संस्थालाई कृषि उपज खरीद बिक्रीका लागि अनुदान वितरण कार्यविधि, २०७०
- कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि स्वीकृती, २०७०
- युवा रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७०

- घाँस बालीको व्यावसायिक बीउ उत्पादन तथा वजारीकरण कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७०
- ग्रामीण युवा स्वरोजगार प्रवर्द्धन पशु विकास कार्यक्रम कार्यविधि, २०६४ (पहिलो संसोधन, २०७०)
- यूवा लक्षित कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७०
- लघुवित्त/सहकारी संस्थासँगको साझेदारीमा कृषि औजार, उपकरण खरीद तथा सञ्चालन गर्न ब्याज अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७०
- सामुदायिक कृषि यान्त्रिकरण सेवा केन्द्र सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०
- राष्ट्रपति उत्कृष्ट कृषक कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७१
- मध्यपहाडी लोक मार्ग तथा हुलाकी मार्गका बजार लक्षित एकीकृत दुग्ध उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- प्रजननयोग्य राँगो साँढे हुर्काउने स्रोत केन्द्र स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरूमा पशुपन्छी सम्बन्धी राहत तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७३
- सामाजिक रूपमा पछाडी परेका सीमान्तकृत महिला समुदाय, दलित जनजाती अपाङ्ग मधेशी लगायत सीमान्तकृत वर्ग लक्षित पशुपन्छीपालन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७३
- सेक्स सिमेनबाट उत्पादित बाच्छी खरीद तथा वितरण गर्न करार सम्झौता कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- सामुदायिक भेडा स्रोत केन्द्र विकास कार्यविधि, २०७३
- साईलोपिट निर्माण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३
- लाईभष्टक गुणस्तर व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७३
- मिल्किङ पार्लर स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- भेडा बाख्रामा कृत्रिम गर्भधान कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३

- भेडा बाखापालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- पशुजन्य पदार्थ उत्पादन, विविधीकरण र बजारीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७३
- पशु कल्याण प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- दूध उत्पादन तथा बजारीकरणका आधारमा अनुदान पाईलट कार्यक्रम कार्यविधि, २०७३
- गाई भैंसीलाई सुत्केरी आहार भत्ता अनुदान कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- खर्क सुधार कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- कोरली पाडी हुर्काउने कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- कृषकस्तर पशुपन्छीपालन आधारभुत तालीम कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- कुकुर बन्धाकरण तथा रेबिज रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७३
- एकीकृत पशु स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन कार्यविधि, २०७३
- एक जिल्ला एक घाँसेबाली स्रोत केन्द्र स्थापना कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७३
- पशु क्वारेन्टाईन कार्यविधि, २०६४
- एकल महिला लक्षित पशुपालन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७३
- अण्डामा आत्मनिर्भर तथा पारिवारीक स्तरमा पोषण सुरक्षाको लागि ग्रामीण कुखुरा, प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७३
- अवधारणा पत्र सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२
- पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५

परिच्छेद - ३

३.१ वार्षिक कार्यक्रम तथा विनियोजित बजेट

आ.व. २०७६।७७ मा यस विभाग र अन्तर्गतको निकायलाई कुल २ अर्ब १७ करोड ५५ लाख ८३ हजारको बजेट व्यवस्था भई कार्यक्रमहरू तय भएका थिए । जस अन्तर्गत नेपाल सरकारको १ अर्ब ८३ करोड ८६ लाख ६३ हजार र युरोपियन युनियनको ३३ करोड ६९ लाख २० हजार रहेको छ । कुल राष्ट्रिय बजेट १५ खर्ब ३२ अर्ब ९६ करोड ७१ हजार मध्ये कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयलाई विनियोजना भएको ३४ अर्ब ८० करोड विनियोजन भएको थियो भने विभाग र अन्तर्गतका निकायलाई २ अर्ब १७ करोड ५५ लाख ८३ हजार विनियोजन भएको थियो जुन कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको बजेटको तुलनामा ६.२५ प्रतिशत हुन आउँछ ।

तालिका २: पशु सेवा विभाग र अन्तर्गतका कार्यक्रमहरूको स्रोतगत बाँडफाँड

स्रोत	वार्षिक बजेट
नेपाल सरकार	१ अर्ब ८३ करोड ८६ लाख ६३ हजार
युरोपियन युनियन	३३ करोड ६९ लाख २० हजार
जम्मा	२ अर्ब १७ करोड ५५ लाख ८३ हजार

(क) प्रार्थमिकता प्राप्त आयोजना अनुसार पशुसेवा विभाग अन्तर्गतका बजेट कार्यक्रमहरू

पशुसेवा विभाग अन्तर्गत ५ वटा बजेट शीर्षकमा आ.व. २०७६।७७ मा विनियोजन भएको चालु पुँजीगत र कुल बजेट प्रस्तुत गरिएका छन् । यी सबै कार्यक्रमहरू पहिलो प्रार्थमिकता प्राप्त कार्यक्रम (P1) अन्तर्गत पर्दछन् ।

तालिका ३: पहिलो प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरू

कार्यक्रम	वार्षिक बजेट (रु. हजारमा)		
	चालु	पूँजीगत	जम्मा
पशु सेवा विभाग	६०५२३०	६४२४८	६६९४७८
मत्स्य विकास कार्यक्रम	१२७९१५	८४१५०	२१२०६५
पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम	४२७५३०	२४२२५२	६६९७८२
पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४०७१२७	१८०१२०	५८७२४७
पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	२७२११	९८००	३७०११
जम्मा	१५९५०१३	५८०५७०	२१७५५८३

आ.व. २०७६।७७ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम तथा विनियोजित बजेट र प्रगतिको अवस्था

आ.व.: २०७६/७७

बजेट उपशिर्षक: ३१२०२१०१

आयोजनाको नाम: पशु सेवा विभाग

चालु आ.व. को हालसम्मको खर्च रकम र प्रतिशत रु ५२३१६३ (७८.१४)

चालु आ.व. को हालसम्मको भारित प्रतिशत ८२.६४%

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
११.३.२.४	स्कुटर तथा मोटरसाईकल खरिद(सवारी साधन)	३११२१	संख्या	५	०.१९	१२.५	५	०.१९
११.३.२.३०	इलेक्ट्रिक स्कुटर खरिद(सवारी साधन)	३११२१	वटा	२	०.०४	२.६	०	०
११.३.२.३८	क्वारेन्टाईन भिजिलेन्सका लागि पिक अप(सवारी साधन)	३११२१	संख्या	१	१.०४	६९.९	१	१.०४
११.३.२.४१	पशु क्वारेन्टाईन कार्यालयको लागि ४ वटा पिक अप खरिद (विरगंज, भैरहवा, काठमाडौं, विराटनगर)(सवारी साधन)	३११२१	पटक	१	२.९९	२००	१	२.९९
११.३.७.८	ल्यापटप खरिद(कार्यालय सञ्चालनसंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	संख्या	३	०.०४	२.४	०	०
११.३.७.१४	अटोमेटिक कफि तथा टि मेकिङ्ग मसिन(कार्यालय सञ्चालनसंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	संख्या	१	०.०२	१.५	०	०
११.३.७.५०१	प्रिन्टर सहितको कम्प्युटर खरिद(कार्यालय सञ्चालनसंग)	३११२२	संख्या	२	०.०२	१.६	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार)							
११.३.७.५३२	फ्रिज(कार्यालय सञ्चालनसंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	बटा	१	०.००४	०.२५	०	०
११.३.७.५७६	Solar Panel सेट खरिद(कार्यालय सञ्चालनसंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	सेट	१	०.१५	१०	०	०
११.३.७.५७९	पोर्टेबल प्रोजेक्टर खरिद(कार्यालय सञ्चालनसंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	संख्या	१	०.०१	०.८	०	०
११.३.८.४	CCTV Camera सेट खरिद(सुरक्षासंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	सेट	१	०.०१	०.७५	०	०
११.५.२२.११४	विभागको भत्केको पर्खाल निर्माण(अन्य सार्वजनिक सुधार)	३११७१	पटक	१	०.०७	५	०	०
११.६.१३.२९	Chair for Seminar hall(कार्यालयको लागि फर्निचर फिक्चर्स)	३११२३	संख्या	५०	०.०६	४	५०	०.०६
११.६.१३.१४८	पर्दा खरिद(कार्यालयको लागि फर्निचर फिक्चर्स)	३११२३	पटक	१	०.०१	१	०	०
४. आयोजना समन्वय इकाई								
११.१.३.१८२	UHT मिल्क प्लान्टको फेन्सिड तथा घेरवार(पूँजीगत सुधार खर्च)	३१११३	पटक	१	०.३७	२५	०	०
११.१.३.१८३	धुलो दुध कारखानाको फेन्सिड तथा घेरवार(पूँजीगत सुधार खर्च)	३१११३	पटक	१	०.३७	२५	०	०
११.२.१.४	UHT milk plant को जग्गा सम्माउने तथा जग्गा तयारी(जग्गा विकास कार्य)	३१११४	पटक	१	०.३७	२५	०	०
११.२.१.५	धुलो दुध कारखाना को जग्गा सम्माउने तथा जग्गा	३१११४	पटक	१	०.३७	२५	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	तयारी(जग्गा विकास कार्य)							
११.३.२२.७५	मध्य पहाडी लोकमार्गलक्षित दुध उत्पादन प्रवर्द्धन तथा संकलन सञ्चाल विकास कार्यक्रम(अन्य उपकरण तथा मेशीन औजार)	३१११२	पटक	०	०.००	०	०	०
११.३.२२.७५.२	विर्य भण्डारण, दुबानी तथा वितरणका लागि ड्राइ सिपर खरिद	३१११२	पटक	१	०.२२	१५	०	०
११.३.२२.७५.३	सहकार्यमा दुध संकलन तथा प्रशोधनका सामग्रीहरू (ल्याक्टोस्क्र्यानर, मिल्क क्यान, डिप फ्रिज, चिलिङ्ग भ्याट, सिलिङ्ग तथा फिलिङ्ग मेसिन, आदी) को वितरण	३१११२	पटक	१	०.१४	९.४८	०	०
११.३.२२.७५.५	दुग्ध पदार्थ विविधिकरणका लागि घरेलु तथा मध्यमस्तरका उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनमा सहयोगद(यातायातका साधन खरीद तथा अन्य सामग्रीहरूको खरीद)	३१११२	पटक	१	०.३०	२०	०	०
११.३.२२.८४	पशु आहाराको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम हे साइलेज TMR, HYDROPONICS, CFR,) आदि वितरण CHAFF CUTTER(अन्य उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	पटक	१	०.६८	४५.३५	०	०
११.४.२२.२१५	Waste Water Treatment System जडान तथा सञ्चालन(अन्य सार्वजनिक निर्माण)	३११५९	पटक	१	०.६०	४०	०	०
११.४.२२.२१६	UHT milk plant को पानी प्रशोधन प्रणाली जडान तथा सञ्चालन(अन्य सार्वजनिक निर्माण)	३११५९	पटक	१	०.४५	३०	०	०
११.४.२२.२१७	धुलो दुध कारखाना को पानी प्रशोधन प्रणाली जडान तथा सञ्चालन(अन्य सार्वजनिक निर्माण)	३११५९	पटक	१	०.४५	३०	०	०
११.४.२२.२१८	धुलो दुध कारखाना को waste water treatment	३११५९	पटक	१	०.६०	४०	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	system जडान तथा सञ्चालन(अन्य सार्वजनिक निर्माण)							
५. योजना तथा अनुगमन								
११.३.२२.८८	किसान संगवाट सुचना लिन Recorder खरिद(अन्य उपकरण तथा मेशीन औजार)	३११२२	बटा	१	०.०१	०.३५	०	०
क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा:					९.६०	६४२.४८		४.२८
आ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु								
१.१.१.३	रा.प. प्रथम(स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	५	०.५	३३.४८	५	०.५
१.१.१.४	रा.प. द्वितीय(स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	१३	१.११	७४.२५	१३	१.११
१.१.१.५	रा.प. तृतीय(स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	२८	२.१७	१४५.४	२८	२.१७
१.१.१.६	रा.प.अनं. प्रथम(स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	१०	०.६३	४१.८९	१०	०.६३
१.१.१.२५	ह.स.च. पाँचौं स्तर(स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	७	०.४६	३०.९९	७	०.४६
१.१.१.३०	का. स. पाँचौं स्तर(स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	७	०.३७	२४.९९	७	०.३७
१.२.२.१	स्थायी कर्मचारीको महंगी भत्ता(महंगी भत्ता)	२११३२	जना	७०	०.२५	१७	७०	०.२५
१.२.८.१	प्रसुती स्याहार भत्ता(शिशु स्याहार भत्ता)	२११३९	जना	३	०	०.१५	३	०
१.२.१०.१	पाले पहरा भत्ता(पाले पहरा भत्ता)	२११३९	जना	१	०.०१	०.८५	१	०.०१
१.३.१.१	निजामती कर्मचारीहरुको पोशाक खर्च(कर्मचारी पोशाक)	२११२१	जना	७०	०.१	७	७०	०.१
१.६.४.१	कर्मचारीको योगदानमा आधारित वीमा कोष खर्च(कर्मचारीको योगदानमा आधारित वीमा कोष खर्च)	२१२१३	जना	७०	०.०४	३	७०	०.०४
२.१.१.८	धाराको महसुल(धाराको महसु)	२२१११	महिना	२०००	०.०४	२.४	२०००	०.०४
२.१.२.३	विधुत महशुल(बिजुली महसुल)	२२१११	महिना	५०००	०.१	६.९८	५०००	०.१

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.१.३.१	जारको पिउने पानी(पिउने पानी)	२२१११	जार	१५०	०.०१	०.७२	१५०	०.०१
२.१.३.२	ट्याङ्करको पानी(पिउने पानी)	२२१११	संख्या	३	०.०१	०.९	३	०.०१
२.१.६.१	टेलिफोन महसुल(टेलिफोन महसुल)	२२११२	महिना	१०	०.०४	३	१०	०.०४
२.१.६.१८	संचार महसुल (इमेल,इन्टरनेट,हुलाक,कुरियर आदि)(टेलिफोन महसुल)	२२११२	पटक	१	०.०८	५.२८	१	०.०८
२.१.८.१	कर्मचारीको सुविधाको सञ्चार खर्च (कर्मचारीको सुविधाको सञ्चार खर्च)	२२११२	जना	६	०.०१	०.७२	६	०.०१
२.२.२.२	पेट्रोल- दुई पाइप्रे(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	७८००	०.१३	८.४२	७८००	०.१३
२.२.२.३	डिजेल(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	६७२०	०.१	६.७२	६७२०	०.१०
२.२.२.४	मोबिल(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	४८०	०.०५	३.३६	४८०	०.०५
२.२.२.४२	गाडिकोलागि इन्धन(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२						
२.२.२.४२.१	ट्रककोलागि इन्धन		लीटर	९६०	०.०१	०.९६	९६०	०.०१
२.२.२.९७	सह सचिव सुविधाको गाडीको लागि इन्धन(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	४२००	०.०६	४.२	४२००	०.०६
२.२.३.२	ग्याँस(इन्धन- अन्य प्रयोजन)	२२३१४	संख्या	२०	०.००५	०.३	२०	०.००५
२.२.३.७	सोलार व्याट्री(इन्धन- अन्य प्रयोजन)	२२३१४	पटक/ संख्या	३	०.०३	१.७	०	०.००
२.३.१.२	हलुका सवारी साधन मर्मत खर्च(सवारी साधन मर्मत)	२२२१३	बटा	१७	०.५२	३४.५	१७	०.४५
२.३.१.३	दुई पाइप्रे सवारी साधन मर्मत खर्च(सवारी साधन मर्मत)	२२२१३	बटा	६५	०.१	६.५	६५	०.०६२
२.३.२.१	कम्प्युटर/ल्यापटप मर्मत खर्च(मेशिनरी तथा औजार मर्मत)	२२२२१	बटा	२०	०.०३	१.८	२०	०.०३

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	सम्भार तथा सञ्चालन खर्च)							
२.३.२.२७	फोटोकपि, प्रिन्टर, ईनभटर, स्क्यानर मर्मत(मेशिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन खर्च)	२२२२१	पटक/ संख्या	२०	०.०१	१	२०	०.०१
२.३.२.७५	ई हाजिरी प्रणाली मर्मत तथा व्यवस्थापन(मेशिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन खर्च)	२२२२१	संख्या	२०	०	०.२	०	०.००
२.३.९.१	कार्यालय भवन मर्मत तथा रंगरोगन(भवन)	२२२३१	संख्या	१	०.०३	२	१	०.०३
२.४.१.४	कार्यालयको लागि स्टेसनरी, टोनर तथा अन्य मालसामान(कार्यालय मसलन्द सामान खर्च)	२२३११	पटक/ संख्या	३	०.१८	१२	३	०.१८
२.४.१.४१	एफ एम रेडियो टिभि तथा पत्रपत्रिकाबाट सूचना प्रकाशन(कार्यालय मसलन्द सामान खर्च)	२२३११	पटक	१०	०.०७	५	१०	०.०७
२.५.२.३४	लेखा तथा वेरुजु सम्बन्धमा विज्ञ सेवा लिने(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	जना	१	०.०५	३.०६	१	०.०५
२.५.३.१०४	कम्प्युटर, प्रिन्टर, बिजुलीलगायत अन्य उपकरण सञ्चालन तथा मरमतका लागि परामर्श सेवा(अन्य)	२२४११	पटक	३	०.०३	१.८	३	०.०३
२.५.४.८	एकाउन्टिङ सफ्टवेयर अपडेट(नवीकरण खर्च)	२२४१२	पटक	१	०	०.२	०	०.००
२.५.७.२	कार्यालय सरसफाइ सेवा करार(व्यक्ति करार)	२२४१३	संख्या	३	०.०९	६.३४	३	०.०९
२.५.७.३	कार्यालय सहयोगी सेवा करारमा लिने(व्यक्ति करार)	२२४१३	संख्या	३	०.०९	६.३४	३	०.०९
२.५.७.१३	कम्प्युटर अपरेटर करारमा लिने(व्यक्ति करार)	२२४१३	संख्या	२	०.०९	६.१२	२	०.०९
२.५.७.१५	सवारी चालक करारमा लिने(व्यक्ति करार)	२२४१३	संख्या	३	०.१	६.८८	३	०.१
२.५.८.४३	सुरक्षा गार्ड(सेवा करार)	२२४१३	संख्या	३	०.१	६.४४	३	०.१

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.६.१.४३	अधिकृत स्तर क्वारेन्टाईन व्यवस्थापन तालिम(कर्मचारी दक्षता बृद्धि तालिम (प्रमाण पत्र दिने))	२२५११	पटक	१	०.०६	४	०	०.००
२.६.६.१६२	प्रशासनिक तथा वित्तीय सुशासन र बेरुजु फछ्यौट विषयक कार्यशाला(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२	पटक	१	०.०४	३	०	०.००
२.७.५.२७८	पशुपन्छी डायरी प्रकाशन वितरण(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	संख्या	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.२५.२९१	अफिस रेकर्ड डिजिटलाईजेसन (e-governance)(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.८.१.२५९	पशु सेवा संग सम्बन्धीत सञ्चालित कार्यक्रमहरुको अनुगमन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	३	०.०४	३	३	०.०४
२.८.१.२६०	प्रयोगशाला फार्म क्वारेन्टाइन प्रजनन कार्यालयहरुद्वारा सञ्चालित कार्यक्रमहरुको अनुगमन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	६	०.०४	३	६	०.०४
२.८.२.३	सरुवा भ्रमण(आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२	संख्या	१०	०.०७	५	३	०.०२
२.८.२.१२३	विभिन्न उजुरी छानविन सम्बन्धमा(आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२	पटक	५	०.०४	३	०	०.००
२.९.२.३	गाडी विमा तथा नविकरण(वीमा सवारी साधन)	२२२१४	पटक/ संख्या	१७	०.०६	३.८५	१७	०.०६
२.९.२.४	मोटरसाईकल विमा तथा नविकरण(वीमा सवारी साधन)	२२२१४	पटक/ संख्या	४३	०.०३	२.१५	४३	०.०३
२.९.६.१	कार्यालयमा दैनिक चियापान खर्च(चियापान खर्च)	२२७११	पटक	१२	०.०९	५.८८	१२	०.०९
२.९.६.१०	खरिद समिति बोलपत्र मूल्याङ्कन समिति लिलाम समिति	२२७११	पटक	१०	०.०१	०.५	१०	०.०१

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	कागजात धुल्याउने समिति लगायत अन्य बैठकको लागि खाजा(चियापान खर्च)							
२.९.६.३०	पुजा तथा प्रसाद वितरण(चियापान खर्च)	२२७११	पटक	३	०	०.१२	१	०.००
२.९.८.२	विदेशी तथा स्वदेशी पाउनालाइ टोकन अफ लव(स्वागत तथा अतिथि सत्कार)	२२७११	पटक	३	०.०१	०.९	०	०.००
२.९.९.१	मासिक मिटिङमा खाजा खर्च(अन्य विविध खर्च)	२२७११	संख्या	१२	०.०४	२.४	१२	०.०४
२.९.९.५४	कार्यक्रम समिक्षा कार्यविधि, नीति तथा मार्गदर्शन तयारी तथा छलफलको लागी खाजा खर्च(अन्य विविध खर्च)	२२७११	पटक	१०	०.०१	१	५	०.००
५.१.११.१७	पशुपन्छी विमाको लागि अन्य संस्थालाइ चालु अनुदान (किसान दुर्घटना बीमा समेत)(अन्य)	२६४१३	पटक	५	६४.२८	४३०३.५५	५	६४.२८
५.३.३.१	OIE को सदस्यता नवीकरण शुल्क(अन्तर्राष्ट्रिय सदस्यता नवीकरण शुल्क)	२६२११	पटक	१	०.२७	१८.४	१	०.२७
५.३.३.२	आफ्काको सदस्यता शुल्क नवीकरण(अन्तर्राष्ट्रिय सदस्यता नवीकरण शुल्क)	२६२११	पटक	१	०.१	६.६	१	०.१
८.१.८.३	कर्मचारीको सुविधाको लागि कार्यालय आवत जावतका लागि सवारी साधनको भाडा(अन्य भाडा)	२८१४९	पटक	१	०.०७	५	१	०.०७
१. पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण								
२.२.२.५९	पशु स्वास्थ्य तथा रोग अन्वेषण कार्यक्रम सञ्चालनको लागि इन्धन(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	५७६०	०.०९	५.७६	२७८०	०.०४
२.५.५.११.२	संघमा डिजिज डाटा व्यवस्थापनका लागि मोबाईल एप्स सञ्चालन गर्ने		पटक	१	०.०३	१.८	०	०.००

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.५.५.११.३	भे.इ.के वेभ साइट अपडेट तथा सञ्चालन		पटक	१	०.०१	०.५	१	०.०१
२.५.७.९८	इपिडेमियोलोजिकल डाटा इन्ट्री, डाटा व्यवस्थापनका लागि विज्ञ करार(व्यक्ति करार)	२२४१३	जना	१	०.०४	२.८८	१	०.०४
२.६.४.२२७	एकिकृत स्वास्थ्य कार्यक्रम(उच्चमशीलता ,रोजगारी मुलक/सशक्तिकरण/सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२						
२.६.४.२२७.४	एन्टिमाइक्रोबियल प्रयोग र रेजिस्टेन्स सम्बन्धमा औषधि व्यवसायी प्राविधिकहरुलाई अभिमुखिकरण		पटक	१	०.०३	२	१	०.०३
२.६.६.१५७	भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२	पटक					
२.६.६.१५७.३	प्रदेश स्तरमा डिजिट डाटा व्यवस्थापनका लागि मोबाईल एप्स सञ्चालन सम्बन्धि अन्तरक्रिया (पशु स्वास्थ्य)		पटक	७	०.२१	१४	२	०.०६
२.६.६.१६३	महामारी,रोग नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन शाखा(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२						
२.६.६.१६३.७	पशु रोग नियन्त्रण सम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरमा अन्तरक्रिया		पटक	१	०.०१	१	१	०.०१
२.६.६.३२२	पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यावयन गर्न बनेको कार्यविधि २०७५ अनुसार प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२	पटक/संख्या	७	०.१	७	१	०.०१४
२.७.५.३९३	OIE को मापदण्ड बमोजिको रोगहरुको मासिक, अर्धवार्षिक, वार्षिक प्रतिवेदन तयारी(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	पटक	१२	०.०४	२.४	१२	०.०४
२.७.५.३९४	स्वाइन फिभर रोग आउटब्रेक अन्वेषण,	२२५२२	पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१३

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	नियन्त्रण(ईपिडेमियोलोजी)(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)							
२.७.५.३९५	रानीखेत रोग आउटब्रेक अन्वेषण, नियन्त्रण (भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा)(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१३
२.७.५.३९६	एच.एस.वि.क्यू रोग आउटब्रेक अन्वेषण (भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा)(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१३
२.७.५.३९७	अर्धवार्षिक बुलेटिन प्रकाशन वितरण (भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा)(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	संख्या	२०००	०.०७	५	१०००	०.०३५
२.७.५.३९८	बार्षिक बुलेटिन प्रकाशन वितरण (भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा)(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	संख्या	१०००	०.०४	३	०	०.००
२.७.१८.५२१	मध्य पहाडी तथा हुलाकी मार्ग लक्षित दुग्ध उत्पादन प्रवर्द्धन क्षेत्रको डिजिट प्रोफाईल तयारी (ईपिडेमियोलोजी)(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०४	३	२	०.०२७
२.७.१८.५३६	बर्ड फ्लुरोग नियन्त्रण, व्यवस्थापन तथा क्षतिपुर्ति वितरण(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	३	२.२४	१५०.२५	३	२.२४
२.७.२२.३	रेविज रोग नियन्त्रण अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमहरूको विश्लेषण गरि आगामि आ व को लागि रणनीति तयारी गर्ने(One Health)(स्वास्थ्य सेवा)	२२५२२	पटक	१	०.०२	१.५	०	०.००

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.७.२२.४	जुनोटिक रोग नियन्त्रणको लागि One Health अवधारणाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने(स्वास्थ्य सेवा)	२२५२२	पटक	२	०.०९	६	०	०.००
२.७.२५.२५७	एकिकृत स्वास्थ्य कार्यक्रम(अन्य)	२२५२२	पटक					
२.७.२५.२५७.१	इडिट व्यवस्थापन तथा परिचालन		पटक	३	०.०४	३	०	०
२.७.२५.२५७.२	पशु स्वास्थ्य, महामारी तथा जुनोटिक रोग नियन्त्रण सम्बन्धमा जानकारी एवं सुचनामुलक सामाग्रीहरु (फोल्डर, फ्लेक्स आदी) तयारी तथा वितरण		पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.२५.२५७.३	Stepwise approach for rabies elimination program		पटक	१	०.०१	१	१	०.०१
२.७.२५.२५७.५	One Health Hub गठन तथा परिचालन		पटक	३	०.०२	१.५	३	०.०२
२.७.२५.२५७.६	पशु स्वास्थ्य तथा जनस्वास्थ्यसँग सम्बन्धित निकायहरुबाट प्राथमिकता प्राप्त जुनोटिक रोगहरुको तथ्याङ्क संकलन, अध्ययन तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने		पटक	२	०.०४	३	०	०
२.७.२५.२५७.९	पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न कानून, नियम, मापदण्ड, रणनीति, निर्देशिका, कार्यविधि आदी तर्जुमाएवम संशोधन छुपाइ तथा वितरण		पटक	२	०.०७	५	०	०
२.७.२५.२५७.११	One Health सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		पटक	३	०.०४	३	०	०
२.७.२५.२५७.१२	Risk Assessment for Zoonotic Diseases		पटक	१	०.०४	३	०	०
२.७.२५.२५८	भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा(अन्य)	२२५२२						
२.७.२५.२५८.६	डिजिज आउटब्रेक इपिडेमियोलोजिकल अन्वेषण		पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१३
२.७.२५.२५८.९	राष्ट्रियस्तर इपिनेट फोरम सञ्चालन		पटक	२	०.०४	३	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.७.२५.२५८.१०	सार्कस्तरिय एनिमल डिजिज सुचना संचार प्रणालिमा रियल टाइम रिपोर्टिङ गर्ने		पटक	१२	०.०१	०.६	१२	०.०१
२.७.२५.२५८.११	दश वर्षको खोरेत रोगको तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रकाशन		पटक	१	०.०४	३	१	०.०४
२.७.२५.२५८.१२	दश वर्षको पि.पि.आर रोगको तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रकाशन		पटक	१	०.०४	३	१	०.०४
२.७.२५.२५८.१४	पि.पि.आर रोग आउटब्रेक अन्वेषण, नियन्त्रण तथा रिपोर्टिङ्		पटक	३	०.०७	४.५	२	०.०४७
२.७.२५.२५८.१९	अनलाइन राष्ट्रिय इपिडेमियोलोजी डिजिज रिपोर्टिङ प्रणाली विकास तथा पाइलटिङ गर्ने		पटक	१	०.१८	१२	०	०
२.७.२५.२९०	महामारी, रोग नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन शाखा(अन्य)	२२५२२						
२.७.२५.२९०.१	प्राकृतिक प्रकोप आकस्मिक तथा महामारी रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण		पटक	६	०.०९	६	०	०
२.७.२५.२९०.२	पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धिको लागि विभिन्न सूचनामूलक सामाग्री संचार माध्यमबाट प्रसारण गर्ने		पटक	१२	०.०७	४.५	१२	०.०७
२.७.२५.२९०.१५	राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण निर्देशक समितिको बैठक (पाँचवटा रोग)		पटक	१०	०.०६	४	५	०.०३
२.७.२५.४६३	वर्ड फ्लु सेल व्यवस्थापन(अन्य)	२२५२२	पटक	३	०.०७	४.५	०	०
२.७.२५.६३५	खोरेत रोग आउटब्रेक अन्वेषण, नियन्त्रण(अन्य)	२२५२२	पटक	३	०.०७	४.५	०	०
२.७.२५.६३६	पशुपन्छीमा महामारी रोग अन्वेषण(पशु स्वास्थ्य)(अन्य)	२२५२२						
२.७.२५.६३६.१	राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण रणनीति कार्यान्वयन गर्न जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने		पटक	१	०.०१	१	१	०.०१

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.७.२५.६३६.२	राष्ट्रिय पि पि आर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नर्न जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने		पटक	१	०.०१	१	०	०
२.७.२५.६३६.३	राष्ट्रिय स्वाइन फिवर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नर्न जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने		पटक	१	०.०१	१	०	०
२.७.२५.६३६.४	राष्ट्रिय रानीखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नर्न जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने		पटक	१	०.०१	०.५	०	०
२.७.२५.६३६.५	राष्ट्रिय एचएसबिक्वू रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नर्न जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने		पटक	१	०.०१	०.५	०	०
२.८.१.१८२	एकिकृत स्वास्थ्य कार्यक्रम(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११						
२.८.१.१८२.१	कार्यक्रमको अनुगमन मुल्यांकन तथा प्रतिवेदन		पटक	३	०.०२	१.५	३	०.०२
२.८.२.७६	भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजी शाखा(आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२						
२.८.२.७६.१	नोटिफायबल डिजिजको आउटब्रेक भेरिफिकेशन तथा रिपोर्टिङ्ग भ्रमण खर्च		पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१
२.८.२.७६.२	डिजिज आउटब्रेक इपिडेमियोलोजिकल अन्वेषण भ्रमण खर्च		पटक	३	०.०२	१.४४	२	०.०१
२.८.२.७६.४	प्रदेशस्तरबाट हुने इपिडेमियोलोजिकल रिपोर्टिङ्ग अनुगमन तथा निरीक्षण		पटक	१२	०.०२	१.२	०	०.००
२.८.२.७६.५	पि.पि.आर रोग आउटब्रेक अन्वेषण, नियन्त्रण तथा रिपोर्टिङ्ग भ्रमण खर्च		पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१
२.८.२.७६.६	खोरैत रोग आउटब्रेक अन्वेषण, नियन्त्रण तथा		पटक	३	०.०२	१.२	०	०.००

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	रिपोर्टिङ्गभ्रमण खर्च							
२.८.२.७६.७	स्वाइन फिभर रोग आउटब्रेक अन्वेषण, नियन्त्रण तथा रिपोर्टिङ्ग भ्रमण खर्च		पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१
२.८.२.७६.८	रानीखेत रोग आउटब्रेक अन्वेषण, नियन्त्रण तथा रिपोर्टिङ्ग भ्रमण खर्च		पटक	३	०.०२	१.२	२	०.०१
२.८.२.८९	महामारी, रोग नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन(आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२						
२.८.२.८९.१	राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको अनुगमन भ्रमण खर्च		पटक	४	०.०५	३.६	०	०.
२.८.२.८९.२	राष्ट्रिय पि.पि.आ कार्यक्रम अन्तर्गत पि.पि.आर कार्यक्रमको अनुगमन भ्रमण खर्च		पटक	४	०.०५	३.६	०	०.
२.८.२.८९.३	राष्ट्रिय स्वाइन फिवर कार्यक्रम अन्तर्गत स्वाइन फिवरकार्यक्रमको अनुगमन भ्रमण खर्च		पटक	२	०.०३	१.८	०	०.
२.८.२.८९.४	राष्ट्रिय रानीखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत रानीखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको अनुगमन भ्रमण खर्च		पटक	२	०.०३	१.८	०	०.
२.८.२.८९.५	राष्ट्रिय एच.एस.बि.क्यू रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत एच.एस.बि.क्यू रोग कार्यक्रमको अनुगमन भ्रमण खर्च		पटक	२	०.०३	१.८	०	०.
२.८.२.१२७	एकिकृत स्वास्थ्य शाखाको विभिन्न अनुसन्धान तथा नियन्त्रण भ्रमण खर्च (एकिकृत स्वास्थ्य कार्यक्रम)(आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२	पटक	३	०.१	६.७५	०	०.
२.पशु क्वारेन्टाईन								

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
१.२.४.५५	केन्द्रिय स्तरमा क्वारेन्टाईन समन्वय बैठक(बैठक भत्ता)	२११३४	पटक	३	०.०१	०.६	०	०.००
२.२.२.५८	पशु क्वारेन्टाइन कार्यक्रम सञ्चालनको लागि इन्धन(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	४८००	०.०७	४.८	४८००	०.०७
२.६.६.१५४	ऐन नियम कार्यान्वयन तथा पशु ढुवानी सम्बन्धी सरोकारवालासंग अन्तरक्रिया(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२	पटक	१	०.०१	१	१	०.०१
२.६.६.१५६	आयात निर्यात नियमन शाखा(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२			०.००			
२.६.६.१५६.१	निर्यात गर्ने कम्पनी उद्योगहरूलाई गुणस्तर मापदण्ड (ISO,GMP,HACCP) सम्बन्धी अभिमूखिकरण		पटक	१	०.०१	१	१	०.०१
२.६.६.१५६.२	निर्यात योग्य पशु उत्पादन पहिचान र प्रवर्द्धन सम्बन्धी व्यावसायीस्तर अभिमूखिकरण		पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.५.१४९	पशु क्वारेन्टाईन डकुमेन्ट्री तयार गर्ने(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	संख्या	१	०.०७	५	०	०.००
२.७.५.१५०	सन्देशमुलक पम्पलेट, फोल्डर, बुकलेट प्रकाशन वितरण(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	संख्या	५००	०.०१	१	०	०.००
२.७.१७.२४	माछा ढुवानी (जिउदो तथा विक्रि गर्नका लागि मारिएको माछा सम्बन्धी मापदण्ड तयार गर्ने)(मत्स्य सम्बन्धी कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०४	३	०	०.००
२.७.२५.२३०	QMIS Software नविकरण सञ्चालन(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०१	१	०	०.००
२.७.२५.२४३	पशु ढुवानी मापदण्ड तथा पु क्वारेन्टाईन कार्यविधि तर्जुमा, संशोधन(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०३	२	०	०.००

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.७.२५.२५९	आयात निर्यात नियमन कार्यक्रम(अन्य)	२२५२२			०.००			
२.७.२५.२५९.१	सिफारिस समितिको बैठक		पटक	२४	०.१८	१२	२४	०.१८
२.७.२५.२५९.२	उप समितिको बैठक		पटक	२४	०.०९	६	२४	०.०९
२.७.२५.२५९.३	पशुपन्छी व्यवसायीसंघ हरुसंग समन्वयात्मक बैठक		पटक	३	०.०४	३	३	०.०४
२.७.२५.२५९.४	निर्यात प्रवर्द्धनका लागि समन्वयात्मक बैठक		पटक	२	०.०३	२	२	०.०३
२.७.२५.२५९.५	आयात निर्यात हुने पशु, पशुजन्य पदार्थहरुको गुणस्तर मापदण्ड तयार गर्ने		पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.२५.२५९.६	आयात निर्यात हुने पशु, पशुजन्य पदार्थ, पशु उत्पादन सामग्रीको अनलाईन प्रणाली तयारी, सञ्चालन		पटक	१	०.०७	५	०	०.००
२.७.२५.२५९.७	पशु(गाईभैँसी, भैंडाबाखा,घोडा खच्चर, बंगुर) ढुवानी गर्ने सवारी साधनको डिजाईन 3D animation and Plane Design		पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.२५.२७९	जोखिम विप्लेशण कार्यक्रम(अन्य)	२२५२२			०.००			
२.७.२५.२७९.१	जोखिम विश्लेषण समितिको बैठक		पटक	१०	०.०७	५	१०	०.०७
२.७.२५.२७९.२	पशुको आयात जोखिम विश्लेषण गर्ने		पटक	१	०.०४	३	०	०.००
२.७.२५.२७९.३	पशु, पशु जन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीको जोखिम विश्लेषण गर्ने		पटक	२	०.०९	६	१	०.०५
२.७.२५.२७९.५	माछा आयात सम्बन्धी जोखिम विश्लेषण गर्ने		पटक	१	०.०४	३	०	०.००
२.७.२५.२७९.६	सिमावर्ती मुलुकका पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयसंग समन्वय बैठक		पटक	३	०.१३	९	०	०.००
२.७.२५.२७९.७	Zoning and Compartmentalization को मापदण्ड		पटक	१	०.०१	१	१	०.०१

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	तयार गर्ने							
२.७.२५.२७९.९	जोखिम विश्लेषण व्यवस्थापन, सम्प्रेषण, प्रगति कम्पाईलेसन तथा प्रकाशन		पटक	१	०.०३	२	१	०.०३
२.८.१.१६२	पशु क्वारेन्टाईन कार्यक्रमको नियमित अनुगमन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	१०	०.०४	३	६	०.०३
२.८.१.१६३	पशु क्वारेन्टाईन कार्यक्रमको आकस्मिक अनुगमन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	१०	०.०६	४	६	०.०४
२.८.१.१८३	आयात निर्यात गरिने वस्तुको उद्योग तथा फार्म अनुगमन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	१०	०.०३	२	८	०.०२
२.८.१.१९५	चाडपर्व लक्षित लाईभ पशुपन्छी बजार अनुगमन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	१	०.१५	१०	१	०.१५
३. पशु आनुवांशिक श्रोत तथा आर्थिक विश्लेषण								
२.२.२.६०	पशु आनुवांशिक तथा आर्थिक विश्लेषण कार्यक्रम सञ्चालनका लागि इन्धन(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	४८००	०.०७	४.९९	०	०
२.५.२.१४२	पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य आनुवांशिक श्रोतहरुको आधारभूत सर्वेक्षण (पशुपन्छी आनुवांशिक श्रोत संरक्षण संबर्द्धन तथा उपयोग कार्यक्रम)(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	जिल्ला	२	०.१२	८	०	०
२.५.२.१४३	जिल्लास्तर पशुपंक्षी आनुवांशिक श्रोत स्वस्थान संरक्षण कार्यक्रमको प्रभावकारीता अध्ययन (पशुपन्छी आनुवांशिक श्रोत संरक्षण संबर्द्धन तथा उपयोग	२२४११	पटक	१	०.०७	५	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	कार्यक्रम)(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)							
२.५.२.१४४	पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थहरू (दुध/फूल/माछा/मासु) को लाभ लागत विश्लेषण सम्बन्धि फर्मेट/ईन्डिकेटर/ मापदण्ड तयार (पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य आर्थिक विश्लेषण तथा प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रम)(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	१	०.०७	५	०	०
२.५.२.१४५	पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य वस्तुको व्यवसायिक कार्ययोजना तयारी (पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य आर्थिक विश्लेषण तथा प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रम)(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	१	०.०४	३	०	०
२.५.२.१४६	पशु तथा मत्स्यजन्य पदार्थको बजार अध्ययन तथा विश्लेषण (पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य आर्थिक विश्लेषण तथा प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रम)(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	१	०.०७	५	१	०.०७
२.५.२.१४७	सार्वजनिक निजी साझेदारी (PPP) अवधारणामा पशुपन्छी अक्सन मार्केट स्थापना तथा सञ्चालन गुरुयोजना DPR सहितको गुरुयोजना तयारी तथा स्वीकृत(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	२	०.२२	१५	०	०
२.५.२.१४८	प्रारम्भिक वातावरणिय प्रभाव जाँच (IEE) तथा प्रतिवेदन (ार्वजनिक निजी साझेदारी (PPP) अवधारणामा पशुपन्छी अक्सन मार्केट स्थापना तथा सञ्चालन गुरुयोजना)(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	२	०.१५	१०	०	०
२.५.२.१४९	DPR सहितको गुरुयोजना तयारी तथा स्वीकृत (र्वजनिक	२२४११	पटक	२	०.३	२०	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	निजी साझेदारी (PPP) अवधारणामा आधुनिक पशु बधशाला स्थापना तथा सञ्चालन गुरुयोजना (राँगो भैसी १, खसी वोका १))(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)							
२.५.२.१५०	प्रारम्भिक वातावरणिय प्रभाव जाँच (IEE) तथा प्रतिवेदन (र्वजनिक निजी साझेदारी (PPP) अवधारणामा आधुनिक पशु बधशाला स्थापना तथा सञ्चालन गुरुयोजना (राँगो भैसी १, खसी वोका १))(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	२	०.१५	१०	०	०
२.६.४.२२२	सार्वजनिक निजी साझेदारी (PPP) अवधारणामा आधुनिक पशु बधशाला स्थापना तथा सञ्चालन गुरुयोजना (राँगो भैसी १, खसी वोका १)(उद्यमशीलता ,रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२						
२.६.४.२२२.१	प्रदेश, स्थानिय तह तथा संबन्धित सरोकारवालाहरूसंग बधशाला स्थापना र सञ्चालनको लागि स्थान, सम्भाव्यता, जग्गा व्यवस्थापन आदि बारे छलफल तथा अन्तरक्रिया		पटक	२	०.०४	३	०	०
२.६.४.२२३	संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धित प्राविधिकहरुलाई बजार सूचना सफ्टवेयर सञ्चालन सम्बन्धी अभिमुखीकरण(उद्यमशीलता ,रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२	पटक	१	०.०४	३	०	०
२.६.४.२२६	मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण कार्यक्रम(उद्यमशीलता, रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता	२२५१२						

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	अभिवृद्धि तालिम)							
२.६.४.२२६.२	प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वयमा प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यरत प्राविधिकहरुलाई मत्स्यपालन, तथ्याङ्क संकलन एवं विश्लेषण क्षमता अभिवृद्धि अभिमुखीकरण		पटक	३	०.०९	६	१	०.०३
२.७.१८.१५१	राष्ट्रिय स्तर पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी तथ्यांक सुचना प्रणाली विश्लेषण तथा व्यवस्थापन(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२						
२.७.१८.१५१.१	पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी तथ्यांक संकलन विश्लेषण तथा व्यवस्थापन (अध्ययन\ सर्वेक्षण \अनुसन्धान)		पटक	३	०.०९	६	३	०.०९
२.७.१८.१५१.२	व्यवसायिक फार्म (सरकारी/निजी/ सहकारी) हरुको तथ्यांक संकलन गरि अध्यावधिक गर्ने		पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.१८.१५१.३	मत्स्यजन्य उत्पादन तथा बाजार र आयात निर्यात साथै मत्स्य विकास फार्म तथा केन्द्र र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनामा सञ्चालित मत्स्य विकास कार्यक्रमको विवरण एवं तथ्यांक संकलन विश्लेषण र अध्यावधिक		पटक	१	०.०४	३	०	०
२.७.१८.१५१.४	पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी तथ्यांक संकलनको फर्मेट इन्डिकेटर र मापदण्ड तयारी र प्रकाशन		पटक	१	०.०४	३	०	०
२.७.१८.१५१.५	पशुपन्छी तथा मत्स्य तथ्यांक सम्बन्धी चौमासिक बुलेटिन प्रकाशन		पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.१८.१५३	पशुपन्छी आनुवांशिक श्रोत संरक्षण संबर्द्धन तथा उपयोग कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२						

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.७.१८.१५३.२	सहकार्यमा पशुपन्छी आनुवांशिक श्रोत संरक्षण संबर्द्धन तथा उपयोग सम्बन्धी प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रममा सहयोग		पटक	५	०.३७	२५	०	०
२.७.१८.१५३.३	पशुपन्छी आनुवांशिक श्रोत संरक्षण संबर्द्धन तथा उपयोग सम्बन्धी राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय कार्यक्रममा सहभागी		पटक	२	०.१५	१०	१	०.०७
२.७.१८.१५३.४	स्थानिय पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थहरुको मुल्य अभिवृद्धि तथा प्रबर्द्धन कार्यक्रममा सहयोग		पटक	२	०.०६	४	०	०
२.७.१८.१५३.५	पशुपन्छी तथा मत्स्य आनुवांशिक श्रोत संरक्षण संबर्द्धन तथा उपयोग सम्बन्धि नीति कार्यविधि निर्देशिका तर्जुमा परिमार्जन तथा तयारी		पटक	१	०.१५	१०	०	०
२.७.१८.१५३.६	बातावरणीयमैत्री तथा जलवायु अनुकुलन पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य प्रविधि प्रसार एवं प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रम		पटक	२	०.०६	४	०	०
२.७.१८.१५४	मत्स्य प्रबर्द्धन तथा संरक्षण कार्यक्र(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२						
२.७.१८.१५४.१	मत्स्यपालनसँग सम्बन्धित ऐन, नीति नियम, कार्यविधि, निर्देशिका, मापदण्डहरुको सँगालो प्रकाशन		पटक	१	०.०६	४	०	०
२.७.१८.१५४.२	मत्स्य पर्यटन प्रबर्द्धन गर्न सिमसारहरुको विवरण संकलन तथा प्रतिवेदन तयारी		पटक	१	०.०४	३	१	०.०४
२.७.१८.१५४.३	असल मत्स्यपालन अभ्यास (Good Aquaculture Practice), असल व्यवस्थापन अभ्यास (Good Management Practice) लागि मापदण्ड तयारी		पटक	१	०.०४	३	१	०.०४
२.७.१८.१५५	पशु तथा मत्स्यजन्य उद्योग व्यवसाय तथा बजार प्रबर्द्धन सम्बन्धी मापदण्ड कार्यविधि निर्देशिका आदि तयारी	२२५२२	पटक	१	०.०४	३	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	परिमार्जन तथा अद्यावधिक गर्ने । (पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)							
२.७.१८.१५६	औद्योगिक मेला, महोत्सव तथा प्रदर्शनीहरूमा प्रवर्द्धनात्मक तथा सहभागितात्मक कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	३	०.०९	६	३	०.०९
२.७.१८.१५७	पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य पदार्थहरू संग सम्बन्धित उद्योग, ब्यवसाय, फार्म, पसल आदिको ईन्भेन्टोरी तयार तथा अद्यावधिक गर्ने(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०४	३	०	०
२.७.१८.१५८	मासु उद्योग मापदण्ड तयार गर्ने(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०६	४	१	०.०४
२.७.१८.१५९	लाईभ तथा ब्रेट मार्केटको मापदण्ड तयार गर्ने(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०६	४	१	०.०४
२.७.१८.१६०	सरोकारवालाहरूसंगको सहकार्यमा दुध तथा मासुको स्वच्छताको लागि असल उत्पादन पद्धति (GMP), असल वजार अभ्यास (Good Marketing Practices) सम्बन्धी आधार तयार गर्ने । (पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	२	०.०९	६	२	०.०५
२.८.१.१६६	सार्वजनिक निजी साझेदारी (PPP) अवधारणामा पशुपन्छी अक्सन मार्केट स्थापना तथा सञ्चालन गुरुयोजना(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११						
२.८.१.१६६.१	मन्त्रालय विभाग तथा विषयविज्ञहरूको सहभागितामा कार्यक्रमको सम्युक्त अनुगमन तथा मुल्याङ्कन		पटक	१	०.०३	१.९६	०	०
२.८.१.१६६.२	कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मुल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन		पटक	३	०.०४	३	१	०.०१३

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.८.१.१६७	सार्वजनिक निजी साझेदारी (PPP) अवधारणामा आधुनिक पशु बधशाला स्थापना तथा सञ्चालन गुरुयोजना (रौंगो भैसी १, खसी बोका १)(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११						
२.८.१.१६७.२	कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मुल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन		पटक	३	०.०४	३	०	०
२.८.१.१६७.३	मन्त्रालय विभाग तथा विषयविज्ञहरुको सहभागिताम कार्यक्रमको संयुक्त अनुगमन तथा मुल्याङ्कन		पटक	१	०.०३	२.०३	०	०
२.८.१.१६८	व्यवस्थित / नमुना मिटमार्ट स्थापना तथा सञ्चालन कार्यक्रम(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११						
२.८.१.१६८.१	विभाग मन्त्रालय तथा पशुपन्छी वजार व्यवसायसंग सम्बन्धीत सरोकारवालाहरुवाट पशुपन्छी उद्योग व्यवसाय तथा वजारहरुको संयुक्त अनुगमन तथा प्रतिवेदन		पटक	१	०.०४	२.८	१	०.०४
२.८.१.१६९	राष्ट्रिय स्तर पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी तथ्यांक सुचना प्रणाली बिश्लेषण तथा ब्यबस्थापन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११						
२.८.१.१६९.१	कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण		पटक	३	०.०९	६	२	०.०४
२.८.१.१७३	मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण कार्यक्रम(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११						
२.८.१.१७३.१	मत्स्य कार्यक्रम, प्रयोगशाला र फार्म केन्द्रमा सञ्चालित कार्यक्रमको नियमित अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा पृष्ठपोषण एवं प्रतिवेदन		पटक	१२	०.०६	३.९६	८	०.०४

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.८.१.१७३.२	मत्स्य विकास कार्यक्रमहरुको NARC, DLS, MOALD तथा सरोकारवालाहरुबाट प्रादेशिक तथा स्थानीय तहसँगको समन्वयमा संयुक्त अनुगमन, मूल्याङ्कन		पटक	१	०.०५	३.५	०	०
२.८.२.७२	पशुपंक्षी बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनका लागि भ्रमण(आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२	पटक	१०	०.०४	२.५	७	०.०२८
४. आयोजना समन्वय इकाई								
१.२.४.५७	मध्य पहाडी लोकमार्गलक्षित दुध उत्पादन प्रवर्द्धन तथा संकलन सञ्चाल विकास कार्यक्रम(बैठक भत्ता)	२११३४						
१.२.४.५७.१	कार्यक्रम सञ्चालनलाई समय सापेक्ष बनाउन सरोकारवालाहरुका बीचमा नियमित बैठक		पटक	६	०.०२	१.५	०	०
२.२.२.६१	मध्य पहाडि तथा हुलाकी मार्ग लक्षित कार्यक्रम सञ्चालनका लागि इन्धन(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२१२	लीटर	४८००	०.०७	४.९९	०	०
२.५.२.१६०	UHT milk plant स्थापना हुने स्थानको IEE गर्ने(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	१	०.०७	५	०	०
२.५.२.१६१	धुलो दुध कारखाना स्थापना हुने स्थानको IEE गर्ने(विज्ञ र सल्लाहकार सेवा)	२२४११	पटक	१	०.०७	५	०	०
२.५.३.२०२	UHT दुध प्लान्ट(रुपन्देही) र पाउडर दुध उत्पादन(बाँके) को DPR तयारी(अन्य)	२२४११	पटक	२	०.४५	३०.१४	२	०
२.६.१.४६	कर्मचारी क्षमता विकास कार्यक्रम(कर्मचारी दक्षता बृद्धि तालिम (प्रमाण पत्र दिने))	२२५११						
२.६.१.४६.१	Livestock Emergency Guidelines Standard सम्बन्धी कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम		पटक	१	०.०४	३	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.६.४.२२८	भेटेरीनरी सेवा सक्षमिकरण कार्यक्रम(उच्चमशीलता ,रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२						
२.६.४.२२८.१	OIE focal point तथा सरोकारवाला संगको नियमित बैठक तथा समिक्षा		पटक	३	०.०४	३	०	०
२.६.४.२२८.२	पशु सेवा संग सम्बन्धित राष्ट्रिय एवं अन्तराष्ट्रिय प्रतिनिध मण्डल संग छुलफल र समिक्षा		पटक	१	०.०३	२	०	०
२.६.४.२२९	अन्तर निकाय समन्वय र सहकार्य कार्यक्रम(उच्चमशीलता ,रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२						
२.६.४.२२९.१	ED/DG/VC तथा अन्य सरोकारवालाहरुका विच समन्वयात्मक बैठक र National Agriculture Technical Working Group अन्तरकृया		पटक	३	०.०४	३	१	०.०१३
२.६.४.२३१	पशु कल्याण कार्यक्रम(उच्चमशीलता ,रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२						
२.६.४.२३१.१	पशु कल्याणसंग कार्य गर्ने सघंसस्थाहरु बीच समन्वयात्मक अन्तरकृया र बैठक		पटक	१	०.०१	१	०	०
२.६.४.२३३	उपर्युक्त वर्णशंकर पाडो विकास कार्यक्रम(उच्चमशीलता ,रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२						
२.६.४.२३३.१	भाले अर्ना र पाकोटे जातको राँगाको वीर्य संकलन गरी		पटक	१	०.०३	२	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	कृत्रिम गर्भाधानका लागि अन्तरमन्त्रालय समन्वय अन्तरक्रिया							
२.७.५.१८६	व्यवसायिक पशुपालन तथा घाँस खेती नमुना परियोजना प्रस्ताव तयार तथा प्रकाशन(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.५.३९२	स्थानीय तहसंगको सहकार्यमा छाडा चौपाया व्यवस्थापन(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.१७.२५	मत्स्य क्षेत्र विकास योजना १० वर्षे तयारी तथा प्रकाशन(मत्स्य सम्बन्धी कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०४	३	०	०
२.७.१८.१६४	भेटेरिनरी सेवा सक्षमिकरण कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२					०	०
२.७.१८.१६४.१	राष्ट्रिय भेटेरिनरी सेवाको स्व मुल्यांकन		पटक	१	०.१३	९	०	०
२.७.१८.१६४.२	OIE सगंको सहकार्यमा Veterinary Public Private Partnership तथा अन्य कार्यक्रमको सहआयोजना		पटक	१	०.०३	२	१	०.०३
२.७.१८.१६५	Project Bank स्थापना कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२					०	०
२.७.१८.१६५.१	विभिन्न क्षेत्रमा PCN लेखी PCN Bank तयार गर्ने		पटक	१	०.०४	३	०	०
२.७.१८.१६६	पशु कल्याण कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२					०	०
२.७.१८.१६६.१	गढीमाई मेलामा पशुकल्याण संग सम्बन्धी विशेष कार्यक्रम		पटक	१	०.०१	१	१	०.०१

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.७.१८.१६७	Sustainable Animal Agriculture for Developing Countries 2019 को सहआयोजना(पशुपन्ध्री विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.३	२०	१	०.३
२.७.१८.१६९	मध्य पहाडी लोकमार्ग लक्षित दुध उत्पादन प्रवर्द्धन तथा संकलन सजांल विकास (पञ्चवर्षिय आयोजना अन्तर्गत पहिलो वर्ष)(पशुपन्ध्री विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.१८.१७०	हुलाकि मार्ग लक्षित भैसीजन्य दुध तथा मासु प्रवर्द्धन (पञ्चवर्षिय आयोजना अन्तर्गत पहिलो वर्ष)(पशुपन्ध्री विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०६	४	०	०
२.७.१८.१७१	स्थानिय र प्रदेश तहलाई समेत उपयोगी हुने गरि पशु सेवा संग सम्बन्धीत पुस्तक प्रकाशन तथा वितरण(पशुपन्ध्री विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	३	०.१३	९	०	०
२.७.१८.१७३	बिदेशबाट तालिम/भ्रमण गरि फर्किएका पदाधिकारीहरुबाट कृषक व्यवसायी र कर्मचारी संग knowledge sharing गरी पुस्तिका प्रकाशन(पशुपन्ध्री विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	२	०.०९	६	०	०
२.७.१८.१७६	पशु अहारा विकास कार्यक्रम(पशुपन्ध्री विकास कार्यक्रम)	२२५२२					०	०
२.७.१८.१७६.१	पशु अहारा सेवाको सुदृढिकरण		पटक	३	०.३१	२१	०	०
२.७.१८.१७६.२	हिउदे घाँस विकास कार्यक्रम		पटक	३	०.३१	२१	०	०
२.७.१८.१७६.३	वर्षे घाँस विकास कार्यक्रम		पटक	३	०.३१	२१	०	०
२.७.१८.१७६.४	बहुवर्षे घाँस विकास कार्यक्रम		पटक	३	०.२२	१५	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.७.१८.१७९	पशु नस्ल सुधार कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२					०	०
२.७.१८.१७९.१	उन्नत नस्लको राँगो तथा साँढेको विर्य खरिद तथा व्यवस्थापन		पटक	३	०.२२	१५	०	०
२.७.१८.१७९.२	सेक्स सिमेनको खरिद तथा व्यवस्थापन		पटक	३	०.२२	१५	०	०
२.७.१८.१७९.३	उच्चस्तरका राँगा खरिद तथा वितरण व्यवस्था		पटक	१	०.२२	१५	०	०
२.७.१८.१७९.४	सामुदायिक पशु प्रजनन केन्द्रको स्थापना तथा व्यवस्थापन		पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.१८.१७९.५	स्थानीय जातका गाई तथा भैंसीको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम		पटक	३	०.२२	१५	०	०
२.७.१८.१८१	पशु स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२					०	०
२.७.१८.१८१.१	पशु रोग नयन्त्रण भ्याक्सिनेसन कार्यक्रम		पटक	३	०.१३	९	०	०
२.७.१८.१८५	पशुजन्य उत्पादनको प्रशोधन तथा बजारीकरण कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२					०	०
२.७.१८.१८५.१	दुग्ध पदार्थ विविधिकरणका लागि जिल्लागत सम्भावनाको अध्ययन तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने		पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.१८.१८५.२	Dairy Quality circle स्थापना र परिचालन तथा अन्तर निकाय समन्वय कार्यक्रम		पटक	१	०.०७	५	०	०
२.७.१८.१८५.३	जिल्ला सदरमुकाम-संभावित City centers मा पशुपन्क्षीजन्य उत्पादनको विक्रि केन्द्र स्थापना तथा परिचालनमा सहयोग कार्यक्रम		पटक	३	०.२२	१५	०	०
२.७.१८.१८७	पशुहरुको Identification तथा Traceability गर्ने	२२५२२					०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	कार्यक्रम(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)							
२.७.१८.१८७.१	आयोजना सञ्चालित जिल्लाहरुमा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा गाईभैसीको तथ्यांक अध्यावधिक गरी प्रकाशन गर्ने		पटक	१	०.१५	१०	०	०
२.७.१८.१८७.२	गाईभैसीहरुको उत्पादन क्षमताको अभिलेखीकरण तथा Software system मा तथ्यांक व्यवस्थापन गर्ने		पटक	१	०.१५	१०	०	०
२.७.१८.५१८	स्थानिय तहसंग समन्वयमा CLIMATE SMART नमुना पशुपालन व्यवसाय(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.१८	१२	०	०
२.७.१८.५३१	UHT milk plant को लागि छनौट भएका प्रस्तावको प्राविधिक मुल्याङ्कन(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०१	१	१	०.०१
२.७.१८.५३२	UHT milk plant स्थापनार्थ सुचना प्रकाशन/प्रचार प्रसार(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०१	०.५	१	०.०१
२.७.१८.५३३	धुलो दुध कारखाना स्थापना तथा सञ्चालनका लागि सुचना प्रकाशन/प्रचार प्रसार(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०१	०.५	१	०.०१
२.७.१८.५३४	धुलो दुध को लागि छनौट भएका प्रस्तावको प्राविधिक मुल्याङ्कन(पशुपन्छी विकास कार्यक्रम)	२२५२२	पटक	१	०.०१	१	१	०.०१
२.८.१.१८५	मध्य पहाडी लोकमार्ग लक्षित दुध उत्पादन प्रवर्द्धन तथा संकलन सजांल विकास कार्यक्रमको अनुगमन तथा रिपोर्टिङ्ग(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	३	०.०४	३	०	०
२.८.१.१८६	हुलाकि मार्ग लक्षित भैसीजन्य दुध तथा मासु प्रवर्द्धन कार्यक्रमको अनुगमन तथा रिपोर्टिङ्ग(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा	२२६११	पटक	३	०.०४	३	२	०.०३

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण					
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति		
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित	
	कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)								
२.८.३.३२	OIE delegate OIE general session मा भाग लिने(वैदेशिक)(वैदेशिक भ्रमण)	२२६९२	पटक	१	०.१४	९.५१	०	०	
५.१.११.३०२	छनौट भएका संस्था/व्यक्तिलाई UHT Milk plant स्थापनाका लागि अनुदान(अन्य)	२६४९३	पटक	१	०.६	४०	०	०	
५.१.११.३०३	छनौट भएका संस्था/व्यक्तिलाई धुलो दुध स्थापनाका लागि अनुदान(अन्य)	२६४९३	पटक	१	०.६	४०	०	०	
५. योजना तथा अनुगमन									
१.२.४.३०	विभिन्न कार्यविधि, नीति तथा मार्गदर्शनको छलफलको लागी बैठक भत्ता(बैठक भत्ता)	२११३४	पटक	६	०.०१	०.९	६	०.०१	
२.२.२.९४	पशु सेवा विभाग मातहतका सञ्चालित कार्यक्रम अनुगमन(इन्धन कार्यालय प्रयोजन)	२२२९२	लीटर	४८००	०.०७	४.८	०	०.००	
२.५.४.१५	Office website design and maintenance(नवीकरण खर्च)	२२४९२	पटक	१	०.०१	०.५	१	०.०१	
२.६.१.७६	कर्मचारीको skill development सम्बन्धी तालिममा सहभागिता(कर्मचारी दक्षता बृद्धि तालिम (प्रमाण पत्र दिने))	२२५११	पटक	१०	०.०३	२	०	०.००	
२.६.४.२४१	LMBIS सम्बन्धमा सिप विकास तालिम(उद्यमशीलता ,रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२२५१२	पटक	१	०.०१	१	०	०.००	
२.६.६.१५८	विभाग र मातहतका निकायको समिक्षा गोष्ठी(गोष्ठी तथा	२२५१२	पटक	३	०.०४	३	२	०.०२	

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
	कार्यशाला)							
२.६.६.१५९	योजना तर्जुमा गोष्ठी(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२	पटक	२	०.०४	३	०	०.००
२.६.६.१६०	पशु सेवा क्षेत्रका सरोकारवालाहरूसंग अन्तरक्रिया(गोष्ठी तथा कार्यशाला)	२२५१२	पटक	४	०.०६	४	२	०.०२
२.७.५.३६८	पशु सेवा क्षेत्र झल्कने फोटोग्राफी तथा फोटो प्रिन्ट(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	२२५२२	पटक	४०	०.०७	४.८	०	०.००
२.७.७.३१	पशु सेवा क्षेत्रको सोच रणनिति उद्देश्य तयारी कार्यक्रम(अध्ययन/सर्वेक्षण/अनुसन्धान)	२२५२२	पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.२५.२८०	पशु सेवा विभाग स्थापना दिवस तथा कार्यक्रम सार्वजनिकरण(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०७	५	१	०.०७
२.७.२५.२८१	राष्ट्रिय दिवसहरुमा झाँकी तथा प्रदर्शनी(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०४	३	१	०.०४
२.७.२५.२८२	पशु सेवा सम्बन्धित समसामयिक विषयमा मिडिया विफ्रिड(अन्य)	२२५२२	पटक	२	०.०३	२	१	०.०१
२.७.२५.२८३	पशु सेवा विभागको स्वतः प्रकाशन(अन्य)	२२५२२	पटक	३	०	०.१५	३	०
२.७.२५.२८४	वार्षिक प्रगति पुस्तिका प्रकाशन(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०४	३	०	०.००
२.७.२५.२८५	बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.२५.२८७	मिडिया कम्युनिकेशनका लागि SOP तयारी(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.२५.२८८	पशु सेवा क्षेत्रको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा रिपोर्टिङ प्रोटोकल तयार गर्ने(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०३	२	०	०.००
२.७.२५.२८९	पशु सेवा क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरण परिक्षणको मापदण्ड तयार गर्ने(अन्य)	२२५२२	पटक	१	०.०६	४	०	०.००

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	ख.शी.	ईकाई	प्रगति विवरण				
				वार्षिक लक्ष			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
२.८.१.१८७	सरोकारवालाहरु सहितको पशुसेवा कार्यक्रम अनुगमन(अनुगमन मुल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	१	०.०३	२	१	०.०३
२.९.६.२७	बजेट कार्यक्रम छलफल बैठक-खाजा(चियापान खर्च)	२२७११	पटक	२०	०.०३	२	१०	०.०२
२.९.६.२९	विभाग र अन्तर्गतका मासिक अनुगमन प्रगति समिक्षा बैठक-खाजा(चियापान खर्च)	२२७११	पटक	१२	०.०२	१.२	६	०.०१
ख) चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा:					९०.०४	६०५२.३०		७८.३६
ग) कार्यक्रम खर्चको जम्मा(क+ख)					१००	६६९४.७८		८२.६४
घ) उपभोग खर्च		१०१.९				३७९००		३८६३०
ङ) कार्यालय सञ्चालन खर्च		७३.०३				१४५००		१०५९०

वार्षिक भारित प्रगति	८२.६४	३२.२३
वार्षिक भारित प्रगति प्रतिशत	८२.६४	९२.२३
वार्षिक वित्तीय प्रगति	७८.१४	१००
एकमुष्ट प्रगति		
%चालु	%पूँजिगत	%जम्मा
८२.१८	४०.२	७८.१४

तालिका ४: आ.व. २०७६।७७ को वार्षिक बजेट, निकाशा र खर्च

ब.सि.नं.	क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वार्षिक विनियोजित बजेट			निकासा/खर्च			खर्चको प्रतिशत		
			चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा
३१२०२०११	१	पशु सेवा विभाग	६०५२३०	६४२४८	६६९४७८	४९७३५९	२५८०४	५२३१६३	८२.१८	४०.१६	७८.१४
३१२०२१०१	२	मत्स्य विकास कार्यक्रम	१२७९१५	८४१५०	२१२०६५	१०२९८४	५२३०५	१५५२८९	८०.५१	६२.१६	७३.२३
	२.१	केन्द्रीय मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण केन्द्र, बालाजु	३९९५८	१२५९५	५२५५३	३२७६२	१०७४५	४३५०७	८१.९९	८५.३१	८२.७९
	२.२	मत्स्य मानव संशाधन विकास तथा प्रविधि परीक्षण केन्द्र, जनकपुरधाम	३५०१९	२२८३०	५७८४९	२८७४२	१४६०३	४३३४५	८२.०८	६३.९६	७४.९३
	२.३	प्राकृतिक जलाशय मत्स्य प्रवर्द्धन एव संरक्षण केन्द्र, हेटौडा	२५५५९	१६५६५	४२१२४	२१०६४	७९५५	२९०१९	८२.४१	४८.०२	६८.८९
	२.४	मत्स्य शुद्ध नक्ष संरक्षण तथा प्रवर्द्धन स्रोत केन्द्र, भैरहवा	२७३७९	३२१६०	५९५३९	२०४११	१९०००	३९४११	७४.५५	५९.०८	६६.१९
३१२०२१०२	३	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम	४२७५३०	२४२२५२	६६९८०२	३६४०७१	१२४८५७	४८८९२८	८५.१६	५१.५४	७३.००
	३.१	केन्द्रीय पशुपन्छी रोग	५६४२४	९७३२	६६१७६	५१९२२	७१२४	५९०४६	९२.०२	७३.२०	८९.२३

ब.सि.नं.	क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वार्षिक विनियोजित बजेट			निकास/खर्च			खर्चको प्रतिशत		
			चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा
		अन्वेषण प्रयोगशाला, काठमाडौं									
	३.२	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, विराटनगर	१४८८८	२९००	१७७८८	१३८८२	२७९९	१६६८१	९३.२४	९६.५२	९३.७८
	३.३	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, जनकपुर	१३३९१	२८००	१६१९१	११४०९	१०५८	१२४६७	८५.२०	३७.७९	७७.००
	३.४	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, पोखरा	१४४०७	२८५०	१७२५७	१२४९४	१४४३	१३९३७	८६.७२	५०.६३	८०.७६
	३.५	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, सुर्खेत	१५५६७	३०००	१८५६७	१४०६७	२८९६	१६९६३	९०.३६	९६.५३	९१.३६
	३.६	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, धनगढी	१४१०४	२७००	१६८०४	१३९२८	२६८४	१६६१२	९८.७५	९९.४१	९८.८६
	३.७	खोरेत तथा सीमा विहिन पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, काठमाडौं	१५८५४	२९१९	१८७७३	१४२२६	२८५५	१७०८१	८९.७३	९७.८१	९०.९९
	३.८	राष्ट्रिय पन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, चितवन	१३५५४	३८६५	१७४१९	१०२३१	३४३७	१३६६८	७५.४८	८८.९३	७८.४७
	३.९	केन्द्रीय रिफरल पशु चिकित्सालय, काठमाडौं	२२६३६	८६५३४	१०९१७०	१९५१३	४६३८१	६५८९४	८६.२०	५३.६०	६०.३६

ब.सि.नं.	क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वार्षिक विनियोजित बजेट			निकासा/खर्च			खर्चको प्रतिशत		
			चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा
	३.१०	भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि नियमन प्रयोगशाला, काठमाडौं	२५३८३	३९१०	२९२९३	२०७७१	३८४५	२४६१६	८१.८३	९८.३४	८४.०३
	३.११	राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला, काठमाडौं	९५८७४	६९९७५	१६५८४९	८४९६७	२९५१२	११४४७९	८८.६२	४२.१८	६९.०३
	३.१२	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, काकडभिट्टा	१२८१५	२२००	१५०१५	८६९६	११८२	९८७८	६७.८६	५३.७३	६५.७९
	३.१३	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, विराटनगर	११९०३	९००	१२८०३	९२९९	७००	९९९९	७८.१२	७७.७८	७८.१०
	३.१४	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, जनकपुर	११६५७	११४५	१२८०२	९२३६	३४२	९५७८	७९.२३	२९.८७	७४.८२
	३.१५	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, विरगंज	१३०७८	२८१४०	४१२१८	११८५०	६०२६	१७८७६	९०.६१	२१.४१	४३.३७
	३.१६	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, भैरहवा	१३१०५	३११५	१६२२०	१०९२६	९१५	११८४१	८३.३७	२९.३७	७३.००
	३.१७	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, नेपालगंज	१२०१२	२१४५	१४१५७	८०८७	८३८	८९२५	६७.३२	३९.०७	६३.०४
	३.१८	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, काठमाडौं	२०१०१	७१५२	२७२५३	१८९६०	६९२२	२५८८२	९४.३२	९६.७८	९४.९७
	३.१९	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, गङ्गाचौकी	१४०९३	४१३०	१८२२३	११७९७	१८११	१३६०८	८३.७१	४३.८५	७४.६७

ब.सि.नं.	क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वार्षिक विनियोजित बजेट			निकास/खर्च			खर्चको प्रतिशत		
			चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा
	३.२०	सार्क आर.एस.यु	१६६८४	२१४०	१८८२४	७८१०	२०८७	९८९७	४६.८१	९७.५२	५२.५८
३१२०२१०३	४	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४०७१२७	१८०१२०	५८७२४७	२९९१२६	१०३५६१	४०२६८७	७३.४७	५७.५०	६८.५७
	४.१	राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखरा	१६४४३८	६१३५०	२२५७८८	१२४८६४	३५८७८	१६०७४२	७५.९३	५८.४८	७१.१९
	४.२	राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, लहान	३२२१३	१८१५५	५०३६८	२७७३९	१५९९९	४३७३८	८६.११	८८.१२	८६.८४
	४.३	राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, नेपालगंज	३४०१०	६८३८०	१०२३९०	२४२७५	३४४०८	५८६८३	७१.३८	५०.३२	५७.३१
	४.४	राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय, हरिहरभवन	७६४६५	१४४००	९०८६५	२६६६७	०	२६६६७	३४.८७	०.००	२९.३५
	४.५	राइजोवियम तथा घाँसेवाली विउ वीजन प्रयोगशाला, जनकपुर	१६९८२	१४८०	१८४६२	१७५१५	१२८९	१८८०४	१०३.१४	८७.०९	१०१.८५
	४.६	याक आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, स्याङ्बोचे, सोलुखुम्बु	१६७५३	२७४५	१९४९८	१७०६१	२७४४	१९८०५	१०१.८४	९९.९६	१०१.५७
	४.७	भेडा आनुवंशिक स्रोत	११४०९	४४२५	१५८३४	७२५०	४४०१	११६५१	६३.५५	९९.४६	७३.५८

ब.सि.नं.	क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वार्षिक विनियोजित बजेट			निकासा/खर्च			खर्चको प्रतिशत		
			चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा
		केन्द्र, पानसय खोला, नुवाकोट									
	४.८	बाखा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, धनगढी	१२७८२	३६१०	१६३९२	१२८३८	३५९१	१६४२९	१००.४४	९९.४७	१००.२३
	४.९	घाँसेवाली आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, रंजितपुर, सर्लाही	१४८०१	१५५०	१६३५१	१५१११	१५४६	१६६५७	१०२.०९	९९.७४	१०१.८७
	४.१०	गाई आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, जिरी, दोलखा	२७२७४	४०२५	३१२९९	२५८०६	३७०१	२९५०७	९४.६२	९१.९५	९४.२७
३१२०२१०४	५	पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	२७२११	९८००	३७०११	२६५७७	७१७२	३३७४९	९७.६७	७३.१८	९१.१९
	५.१	राष्ट्रिय पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला, हरिहरभवन	२७२११	९८००	३७०११	२६५७७	७१७२	३३७४९	९७.६७	७३.१८	९१.१९
कुल जाम्मा			१५९५०१३	५८०५७०	२१७५५८३	१२९०११७	३१३६९९	१६०३८१६	८०.८८	५४.०३	७३.७२

(ख) वार्षिक बजेट, निकाशा र खर्च

तालिका ५: बजेट शिर्षक अनुसार आ.व. २०७६।७७ को वार्षिक बजेट, निकाशा र खर्च

ब.उ.शि.नं.	क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वार्षिक बजेट			वार्षिक खर्च			वार्षिक खर्च		
			चालु	पुजीगत	जम्मा	चालु	पुजीगत	जम्मा	चालु %	पुजीगत %	जम्मा %
३१२०२०११	१	पशु सेवा विभाग	६०५२३०	६४२४८	६६९४७८	४९७३५९	२५८०४	५२३१६३	८२.१८	४०.१६	७८.१४
३१२०२१०१	२	मत्स्य विकास कार्यक्रम	१२७९१५	८४१५०	२१२०६५	१०२९८४	५२३०५	१५५२८९	८०.५१	६२.१६	७३.२३
३१२०२१०२	३	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम	४२७५३०	२४२२५२	६६९७८२	३६४०७१	१२४८५७	४८८९२८	८५.१६	५१.५४	७३.००
३१२०२१०३	४	पशुपन्छी श्रोत व्यवस्थापन तथा प्रबर्द्धन कार्यक्रम	४०७१२७	१८०१२०	५८७२४७	२९९१२६	१०३५६१	४०२६८७	७३.४७	५७.५०	६८.५७
३१२०२१०४	५	पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	२७२११	९८००	३७०११	२६५७७	७१७२	३३७४९	९७.६७	७३.१८	९१.१९
जम्मा			१५९५०१३	५८०५७०	२१७५५८३	१२९०११७	३१३६९९	१६०३८१६	८०.८८	५४.०३	७३.७२

(ग) गैरकर राजस्व विवरण

तालिका ६: विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरूबाट संकलित गैरकर राजस्व विवरण

क्र.सं.	कार्यालय	वार्षिक रकम रु
१	पशु सेवा विभाग	
२	मत्स्य विकास कार्यक्रम	
	केन्द्रीय मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण केन्द्र, बालाजु	१६७५६६३.६६
	मत्स्य मानव संशाधन विकास तथा प्रविधि परिक्षण केन्द्र, जनकपुरधाम	३०६३५६१.५०
	प्राकृतिक जलाशय मत्स्य प्रवर्द्धन एव संरक्षण केन्द्र, हेटौँडा	२१०७४१२.१६
	मत्स्य शुद्ध नक्ष संरक्षण तथा प्रवर्द्धन स्रोत केन्द्र, भैरहवा	४३६४६४७.५०
३	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम	
	केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, काठमाडौँ	४१४००.००
	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, विराटनगर	९५४३५.००
	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, जनकपुर	३३६५०.००
	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, पोखरा	३७२९५.००
	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, सुर्खेत	६९३५०.००
	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, धनगढी	१४०९०.००
	खोरेत तथा सीमा विहिन पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, काठमाडौँ	१६०००.००

क्र.सं.	कार्यालय	वार्षिक रकम रु
	राष्ट्रीय पन्ध्की रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, चितवन	१०४६७३.००
	केन्द्रीय रिफरल पशु चिकित्सालय, काठमाडौं	६६८२९०.००
	भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि नियमन प्रयोगशाला, काठमाडौं	३५४१८१.००
	राष्ट्रीय खोप उत्पादन प्रयोगशाला, काठमाडौं	१०६०००९३.००
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, काकडभिड्टा	
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, विराटनगर	९८९००.००
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, जनकपुर	
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, विरगंज	५०६०००.००
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, भैरहवा	५९००००.००
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, नेपालगंज	४६५२००.००
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, काठमाडौं	
	पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, गड्डाचौकी	
	सार्क आर.एस.यु., काठमाडौं	
४	पशुपन्ध्की स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	
	क. राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, पोखरा	३९५९९०६१.७५
	ख. राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, लहान	७३९६७६५.००

क्र.सं.	कार्यालय	बार्षिक रकम रु
	ग. राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय, नेपालगंज	४४८९९५.००
	घ. राष्ट्रिय पशु पन्ध्री स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय, हरिहरभवन	४२४७४.००
	१. याक आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, स्याङ्बोचे, सोलुखुम्बु	३२९०५०.००
	२. भेडा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, पानसय खोला, नुवाकोट	७६३०५.००
	३. बाखा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, धनगढी	९२७७२५४.००
	४. घाँसेवाली आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, रंजितपुर, सर्लाही	३५००६३२.००
	५. गाई आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, जिरी, दोलखा	७७२९७५९.००
	राइजोवियम तथा घाँसेवाली विउ वीजन प्रयोगशाला, जनकपुर	९२७०२९३.००
५.	पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	
	राष्ट्रिय पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला, हरिहरभवन	५०३७००.००
	जम्मा	९९९२५९७०.५७

परिच्छेद - ४

४.१ सम्पादित कार्यक्रमका उपलब्धीहरू

४.१.१ नीतिगत व्यवस्था

आ.व. २०७३/७४ देखि नेपालको कृषि विकास रणनीति लागु भएको छ । यस रणनीतिले निर्दिष्ट गरे अनुरूप पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा उपलब्धीहरू हासिल गर्नु यस विभागको चुनौती रहेको छ । अतः नेपालको कृषि विकास रणनीति तथा राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१, पन्छीपालन नीति, २०६८, खर्क नीति २०६८, कृषि यान्त्रीकरण नीति, २०७० बीउ विजनको दीर्घकालिन राष्ट्रिय सोच सन् २०१३-२०२५, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन नीति, २०६३ कृषि जैविक विविधता नीति, २०६३ दुग्ध विकास नीति, २०६४ र अन्य कृषि विकासका नीतिहरूले निर्देशित गरेका बुँदाहरू, नेपाल सरकारको विद्यमान ऐन नियम कार्यविधि नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा प्रतिवद्धता जाहेर गरेका सन्धि तथा सम्झौताहरू, विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन, विश्व खाद्य तथा कृषि संगठन, सार्क क्षेत्र विकास लक्ष्य, र स्थानीय स्तरको भौगोलिक विविधता, उपलब्ध प्रविधि, स्रोत साधन, कृषकहरूको चाहना तथा आगामी सन् २०२२ सम्ममा नेपालले अतिकम विकसित राष्ट्रबाट विकासशिल राष्ट्रमा स्तरोन्नतीको लागि तैयारीलाई मध्यनजर गरि दीगो विकासका लक्ष्य (SDGs) समेतका उद्देश्य र रणनीतिलाई आधार बनाई राष्ट्रिय योजना आयोग र कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको मार्गदर्शन, पशुपालन क्षेत्रको आवश्यकता र संभाव्यतालाई समेत मध्यनजर गरी पशु विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिएको छ ।

४.१.२ संस्थागत एवं संरचनागत सुधारबाट हासिल भएको उपलब्धि

(क) पशु सेवा विभाग

- पशु सेवा विभाग तथा मातहतका कार्यालयहरूको सरोकारवाला र पत्रकार बीच कार्यक्रम सार्वजनीकरण गरी सुशासन प्रवर्द्धन तथा पारदर्शिता कायम गर्ने प्रयास गरिएको छ । पशु सेवा विभागसित सम्बन्धीत अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूको सदस्यता नविकरण र प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गरिएको छ । पशु सेवा संग सम्बन्धीत ऐन,

नियम, गठन आदेश, कार्यविधि, निर्देशिका, मापदण्डहरू नयाँ निर्माण र संशोधनका लागि विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूको संलग्नतामा छलफल अन्तरक्रिया गरी विभागबाट स्वीकृत हुने मापदण्डहरू स्वीकृत गरिएको र अन्यको हकमा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयमा पेश भएको छ । पशुपन्छी एवम् पशुपन्छीजन्य पदार्थको आयात निर्यात गर्दा संक्रामक रोग समेत सर्न सक्ने जोखिम रहेकोमा पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ र पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६ लाई कडाईका साथ परिपालना गर्न थप प्रभावकारी ढङ्गबाट पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्टहरूबाट कार्य भइरहेको छ ।

- आ.ब. २०७६/७७ मा कुल ९८ हजार ४ सय १६ पशुपन्छी तथा माछामा बिमालेख जारी गरिएको र पशु संख्या ९५ हजार ६ सय ४८ को बीमा गरिएको छ । कुखुरा तथा अष्ट्रिच लगायतका पन्छी संख्या २ हजार ९० र ६७८ माछा कृषकहरूले बीमा भएको छ । बिगत आ.ब.मा बर्ड फ्लुरोगको क्षतिपूर्ति बापत १ करोड ५० लाख २५ हजार रूपैया कृषकहरूलाई बितरण भएको छ ।
- जनस्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पार्ने पशु औषधी, एण्टिबायोटिकको प्रयोग न्यूनिकरणको लागि पशुपन्छीको दानापदार्थमा एण्टिबायोटिकको प्रयोग निरुत्साहित गरिएको र एण्टिबायोटिक र पशु औषधीको उचित प्रयोगबारे सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको छ ।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ अनुसार पशु सेवा विभागले १ ग्रान्ट प्यारेन्ट फर्म स्थापनाका लागि सिफारिस भएको र हाल २ वटा ग्रान्ट प्यारेन्ट फर्म स्थापना भई सञ्चालन भएको छ ।
- १२,६७,९९६ प्यारेन्ट चल्ला ब्रोइलर आयात, १२,६,८०० प्यारेन्ट चल्ला लेयर्स आयात, ८५,०१५ ग्रान्ड प्यारेन्ट चल्ला आयात, ४,६७,४३२ ह्याचिङ्ग अण्डा आयात, १,२७,६०० Specific -pathogen -free (SP) अण्डा आयातका लागि विभागबाट सिफारिस दिइएको छ ।

- पशु सेवा विभागले पशु पन्ध्रीका खोरेत, एच. एस. एण्ड बि. क्यू. , रेविज, फेलाइन तथा केनाइनका अन्य खोपहरू लगायत गरी कुल २ अर्ब ५७ करोड १४ लाख ३३ हजार ४ सय १५ डोज खोप आयात सिफारिस गरिएको छ ।
- पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ अनुसार ६,००,००० ट्राउट माछाको भूरा, २३,२०,४७९ अक्वारियम माछाको भूरा र ७४,८५,३०० खाने माछाको भूरा आयात सिफारिस दिइएको छ , जनु अघिल्लो आ.ब. २०७५।७६ को तुलनामा क्रमशः १००%, ६७% र ३८% वृद्धि भएको देखिन्छ ।
- यसबाट माछा पालनमा आकर्षण बढेको र अक्वाइरियमका लागि समेत माछाको माग बढेको देखिन्छ । आ.ब. २०७६।७७ मा पशु सेवा विभागले ३,७१,४८७ लिटर र ९५,२४९ किलोग्राम Disinfectants आयात सिफारिस दिएको छ । आ.ब. २०७६।७७ मा पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ अनुसार ३५००१६.७७ मेट्रिक टन फिड सप्लीमेन्ट आयात सिफारिस दिइएको छ ।
- क्यानडाबाट जर्सी होल्सटिन गाई गोरुको नेदरल्याण्डबाट घोडा खरायो लामा र संयुक्त अरब ईमिरेट्सबाट परेवा आयातको लागि जोखिम विश्लेषण (Risk Analysis) गरिएकोमा न्युन जोखिम रहेको छ भने जर्मनीबाट ओभाईन मिट एण्ड बोन मिल (MBM) आयातको लागि जोखिम विश्लेषण (Risk Analysis) गरिएकोमा स्कापीको उच्च जोखिम रहेको पाइएकोमा सो आयात अनुमति दिइएको छैन । त्यस्तै ईटाली लिथुनियाबाट पोर्सईन मिट एण्ड बोन मिल (एम बि एम) को आयातको लागि जोखिम विश्लेषण (Risk Analysis) गरिएकोमा अफ्रिकन स्वाईन फिवरको उच्च जोखिम रहेको पाईयो । अफ्रिका, मलेसिया तथा जर्मनीबाट बोयर बाखा आयातको लागि जोखिम विश्लेषण (Risk Analysis) गरिएकोमा न्युन जोखिम रहेको र स्वीजरल्याण्डबाट फिड सप्लीमेन्ट आयातको लागि जोखिम विश्लेषण (Risk Analysis) गरिएकोमा न्युन जोखिम रहेको पाईएको छ ।

- पशु कल्याण ऐन तर्जुमाका लागि सैद्धान्तिक अवधारणा पत्र तयार गरी मन्त्रालयमा पेश गरिएको
- ५ वर्ष मा हुने गढीमाई मेलामा पशु कल्याण प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू अन्तर्गत पशुस्वास्थ्य परीक्षण महामारी नियन्त्रण तथा उपचार पशु क्वारेन्टाईन निगरानी जैविक सुरक्षा एव पशु शव व्यवस्थापन तथा निःसंक्रमण पशु कल्याण प्रवर्द्धन सुचना सम्प्रेषण एवं जनचेतना रेपिड रेस्पान्स टिम परिचालन गरिएको थियो ।
- विश्व पशुस्वास्थ्य संगठन लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय संघ संगठनसंगको सहकार्यमा विभिन्न कार्यशाला अन्तरक्रिया सम्पन्न गरिएको थियो जस अन्तर्गत यस वर्ष विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनको सहकार्यमा Regional OIE Public Private Partnership (PPP) Workshop for South Asia कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको थियो ।
- पशु सेवा विभागले सम्बन्धीत सरोकारवालाहरू समेतको सहभागितामा एक स्वास्थ्य रणनीतिको मस्यौदा तयार गरी कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयमा पेश गरेको र नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषदको मिति २०७६।९।१४ गतेको निर्णयानुसार स्वीकृत भएको भएको छ ।
- मिति २०७७।०४।१६ सम्म पशु सेवा विभाग अन्तर्गतका ५ प्रयोगशालाहरू र १ भेटेरिनरी अस्पतालबाट RT-PCR विधिबाट ७२,८१४ नमूना परिक्षण भएको र जुन कुल परिक्षणको १९.०४ % हुन आउछ ।
- African Swine Fever (ASF) नेपालमा प्रवेश हुन नदिन विशेष सतर्कता एवम पूर्व तयारी गरिएको छ । छिमेकी मुलुकका सिमानाहरूमा बंगुरहरूमा हुने महामारी रोग African Swine Fever देखा परेकाले नेपालमा समेत जोखिम बढेको सन्दर्भमा विश्वको सबैभन्दा बढि बंगुर भएको र विश्वको ५०% Pork खपत गर्ने चीनको ६०% बंगुर मारिएको छ । चीनले झण्डै १.५ खर्ब \$ (१८० खर्ब नेपाली रुपैया / अहिलेको वार्षिक बजेट अनुसार करिब १२ वर्षको नेपालको वार्षिक बजेट) भन्दा बढी क्षति व्यहोर्नु परेको छ । नेपालमा पनि ठूलो क्षति हुने सम्भावना बढेको र केहि निश्चित भूगोल र समुदायमा थप सामाजिक आर्थिक असर पर्ने

देखिन्छ। नेपालमा हुन सक्ने आर्थिक तथा सामाजिक क्षतिका सम्बन्धमा थप अध्ययनको जरुरी देखिन्छ। पशु सेवा विभागले समयमा नै विशेष सतर्कता एवम पूर्व तयारी अपनाएका कारण अरबौं क्षति, खाद्य असुरक्षा, गरिबी बढाउने, रोजगारी घटाउने लगायतबाट हुन सक्ने क्षति रोकिएको छ।

(ख) पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाइन कार्यक्रम

- आर्थिक तथा जनस्वास्थ्यका दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण पशुपन्छीका रोग तथा समस्याहरूबाट पशुधनको संरक्षण गरी पशुपन्छीको उत्पादन तथा उत्पादकत्वको वृद्धि गर्न सहयोग पुगेको छ। पशुपन्छीका रोग रोकथाम, नियन्त्रण तथा उन्मूलन गर्न पशु स्वास्थ्य आपतकालीन प्रतिकार्य कार्ययोजना तयारी तथा व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन भै रोग नियन्त्रण कार्यमा सहयोग पुगेको छ।
- पशुपन्छीका विभिन्न रोगहरूको निदान कार्य भै उपचार सेवा प्रवाह तथा रोग नियन्त्रण कार्य सञ्चालनमा सहयोग पुगेको छ। पशुपन्छीहरूका विभिन्न १३ प्रकारका ४ करोड १५ लाख ७५ हजार डोज खोपहरू उत्पादन गरी वितरण गरिएको छ। विश्व रेविज दिवसको उपलक्ष्यमा २५००० डोज रेविज विरुद्धको खोप कार्यक्रम सन्चालन भएको छ। पञ्च वर्षिय गढीमाई मेला प्रयोजनको लागि पि.पि.आर र खोरेत विरुद्धको खोप सहयोग गरिएको थियो। रोग नियन्त्रणको लागि निशुल्क खोप कार्यगरी विभिन्न रोगका कारण कृषक वर्गले व्यहोर्नु परेको ठूलो आर्थिक नोक्सानी कम भएको छ। ७५ जिल्लामा राष्ट्रिय पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन भई ७० लाख भेडा बाखालाई पि.पि.आर.रोगबाट सुरक्षित गर्न निशुल्क खोप कार्य सञ्चालन भएको छ। रेविज रोग विरुद्ध १ लाख ११ हजार मात्रा खोप उत्पादन तथा क्षेत्रीय बैंक परिचालन गरि प्राणघातक रेविज रोगको शिघ्र नियन्त्रणबाट पशु तथा मानव स्वास्थ्य सुरक्षा गर्न टेवा पुगेको छ।
- दूध, फूल, मासु र उन लगायतका पशु तथा पशुजन्य पदार्थ उत्पादकत्वमा ठूलो असर गर्ने घातक रोग खोरेत नियन्त्रण गर्न हाल सम्म ८ लाख ७३ हजार

पशुमा खोप कार्य सञ्चालन भै रोग नियन्त्रणमा टेवा पुगी खाद्य सुरक्षा सुनिश्चिततामा समेत सहयोग पुगेको छ। मासु लगायतका पशु तथा पशुजन्य पदार्थ उत्पादकत्वमा असर गर्ने घातक रोग स्वाइन फिभर नियन्त्रण गर्न ३६ जिल्लामा राष्ट्रिय स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत ५ लाख डोज निःशुल्क स्वाइन फिभरको खोप उपलब्ध गराई रोग नियन्त्रणमा टेवा पुगी खाद्य सुरक्षा सुनिश्चिततामा समेत सहयोग पुगेको छ । ३५ जिल्लामा राष्ट्रिय रानीखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन भई अण्डा, मासु जस्ता पदार्थहरूको उत्पादकत्वमा असर गर्ने घातक रानीखेत रोग नियन्त्रण गर्नको लागि १५ लाख डोज खोप उत्पादन भएको तथा स्थानीय कुखुरामा खोप कार्य सञ्चालन भै रोग नियन्त्रणमा टेवा पुगी खाद्य सुरक्षा सुनिश्चिततामा समेत सहयोग पुगेको छ। २८ जिल्लामा राष्ट्रिय एच एस वि क्यु रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत गाई भैसी, पाडा पाडी बाच्छा बाच्छी लाई १ लाख ५७ हजार डोज निशुल्क एच एस वि क्यु खोप लगाउने कार्य सम्पन्न भएको छ।

- पशु रोग नियन्त्रणको लागि प्रयोग हुने खोपको गुणस्तर परिक्षण गरी प्रभावकारी खोपको आपूर्तिको लागि नियमन स्वरूप ४५४ पटक खोपको नमूनाहरूको गुणस्तर परिक्षण गरिएको छ। देशमा उत्पादित तथा आयात हुने विभिन्न ४३२ गोटा पशु औषधीहरूको गुणस्तर परिक्षण गरी गुणस्तरिय औषधी आपूर्ति सुनिश्चिताको लागि नियमन गरिएको छ। जनस्वास्थ्यको दृष्टिकोणबाट महत्वपूर्ण भेटेरिनरी ड्रग रेसिड्यु टेस्टिङ कार्यक्रम अन्तर्गत ७४६ गोटा दूध र मासुको नमूना संकलन गरी परिक्षण गरिएको छ।

(ग) पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

- पशु कल्याणका क्षेत्रमा कार्य गर्ने करिव १५ संस्था र ७ वटै प्रदेशको सहकार्य र सहभागितामा पशु कल्याण विषयक अन्तरक्रिया सम्पादन भई संयुक्त रुपमा सहकार्य गर्ने बातावरण तयार भएको छ । त्यस्तै पशु कल्याण ऐनको आवश्यकता तथा सो ऐनमा समेटिनु पर्ने विषयवस्तुका बारेमा सुझाव सल्लाह

संकलन समेत भएको छ। प्रत्येक वर्षको अक्टोबर ४ मा मनाइने विश्व पशुपन्छी दिवस २०७६।६।०८-१४ सम्म सप्ताहव्यापी कार्यक्रम गरी १४ गते मा. मन्त्रीज्यूको प्रमुख आतिथ्यतामा प्रभातफेरी सहित मनाइएको थियो। सो कार्यक्रममा पशु कल्याण अभिवृद्धिका लागि विद्यार्थी, शिक्षक, सुरक्षाकर्मी तथा आमसंचारका माध्यम मार्फत जनचेतना अभिवृद्धि गरिएको थियो। राष्ट्रिय पशु विकास नीति २०७६ को अन्तिम मस्यौदा तयारी गरी स्वीकृतिका लागि पशु सेवा विभागमा पेश भएको छ।

- पोखरामा पशु प्रजनन सम्बन्धी सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूसंग २ दिने कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न भई २१ बुँदे पोखरा घोषणापत्र तयारी भएको छ। उक्त कार्यबाट पशु प्रजनन सम्बन्धी नीति निर्देशका तथा अन्य आयोजना तर्जुमाका लागि सहयोग पुगेको छ। विभागीय निर्णयबाट गठित ९ सदस्यीय कार्यदलको विभिन्न बैठकबाट बिस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) को प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको जसमा गाई, भैसी, बाखा, भेडा, वंगुरमा छुट्टाछुट्टै १० वर्षे बिस्तृत योजना तयार भएको छ। विभिन्न सरोकारवालाहरूको सहभागितामा उक्त दस्तावेज माथि पृष्ठपोषण अन्तक्रिया गरी अन्तिम मस्यौदा तयार भएको छ।
- पशु प्रजनन विज्ञहरूको सहभागितामा बाखा त्रिडर फार्म, समुह मापदण्ड तथा नियमनप्रक्रियाको मापदण्ड २०७६ को मस्यौदा तयारी गरी स्वीकृतिको क्रममा रहेको छ। नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद संगको समन्वयमा प्रविधि विकास तथा विस्तारका बारेमा अन्तरक्रिया गरि सातवटै प्रदेशमा वदलिंदो परिवेशमा प्रविधि विकास, विस्तार, प्रशारणमा समन्वय, सहकार्य र सहजिकरणका विषयहरूमा छलफल गरिएको थियो। नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद बाट विकसित भई सिफारिस गरिएका प्रविधिहरूको छलफल तथा प्रस्तावित प्रविधि विकास तथा विस्तारको मोडल र आगामी कार्यदिशाका बारेमा सुझाव संकलन भएको छ। मासु पसल, लाईभ तथा वेट मार्केटको मापदण्ड तयारी, मासु तथा दूधको असल उत्पादन प्रणाली तथा असल बजार अभ्यासको आधार पत्र तयार गरिएको छ।

याक आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, स्याङ्बोचेमा ३५८ को संख्यामा याकनाक पालन भएको छ जसबाट यस आ.ब. मा ४१ वटा संख्यामा याक नाक उत्पादन भएको छ भने त्यस्तै २० याक नाक वितरण भएको छ। गाई आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, जिरीमा गत आ.व.को तुलनामा ०७६/७७ मा कुल दूध उत्पादन १२७०० लि.(१३.८९) ले वृद्धि भएको छ। हाईड्रोपोनिक प्रविधि सञ्चालनमा ल्याई सुख्खा मौषममा पशु आहारामा व्यवस्थापनमा सहयोग पुगेको छ। यस आ ब मा ४५ बाच्छा बाच्छी थप उत्पादन भएको छ भने बंगुरको पाठापाठी संख्या ६१५ वितरण भएको छ।

- भेडा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, पानसयखोलामा १६५ बरुवाल भेडाको व्यवस्थापन गरिएको छ। पोलवर्थ क्रस भेडाको संख्या ७३ र पाठापाठीको उत्पादन संख्या ८६ पुगेको छ । ५ थुमा वितरण भएको छ। त्यस्तै बाह्य भेडा विकास कार्यक्रम अन्तर्गत २२ जना कृषकलाई ३ दिने भेडा पालन तालिम सञ्चालन गरिएको छ । बाखा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, बुढितोला कैलालीमा बाखा व्यवस्थापनमा खरि र वोयर न्युक्लियस हर्ड व्यवस्थापन पाठापाठी उत्पादन पाठापाठी वितरण फार्मका बाखाहरूको रेकर्ड लिने अध्यावधिक गर्ने गरिएको छ। आहारा विकास अन्तर्गत डाले घाँसको नर्सरी स्थापना गरिएको छ । साइलेज बनाउने हिँउदे घाँस लगाउने कार्य गरिएको छ। १०२ वटा खरीका पाठापाठी, २२ वटा वोयर र ३८ वटा वोयर क्रस उत्पादन भइ ६ वटा वोयर पाठापाठी र ४१ खरिको पाठापाठी वितरण गरिएको छ।
- घाँसेवाली आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, रन्जितपुरमा विभिन्न घाँसको वीड उत्पादन, फोरेज मिसन कार्यक्रम,नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद को सहकार्यमा विभिन्न जातका घासको गुणस्तर परिक्षण तथा मुल वीड उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन भएको छ।

(घ) पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम

- राष्ट्रिय स्तरमा पशु आहारा तथा घाँसको बीउको माग र आपूर्ति तथा फरेज मिशन कार्यक्रमको प्रभावकारीता अध्ययन प्रतिवेदन पशुजन्य पदार्थको उत्पादन लागत कम गर्ने प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। मोवाइल भ्यान मार्फत दाना पदार्थको गुणस्तर अध्ययन सुरु गरिएको हुँदा सेवाग्राहीहरूलाई सहज भएको छ। दाना तथा दाना उप पदार्थको २५४२ वटा नमूना संकलन तथा परिक्षण गरिएको छ । उन्नत घाँस र प्रचलित स्थानीय घाँसको ३४७ वटा नमूना संकलन तथा परिक्षण गरिएको थियो।
- राईजोबियम तथा घाँसेवाली बीउ विजन प्रयोगशाला, जनकपुरवाट ७ वटा प्रदेशका व्यवसायिक घाँसेवाली बीउ उत्पादक कृषकहरूबाट संकलन गरी २१८ बीउ नमूना परिक्षण गरिएको छ । त्यस्तै ४५० केजी ईनोकूलम (बर्षिम, जै, स्टाईलो र मसुरो) १०० के.जी भेच, १५ के.जी बर्सिम, १०० के.जी जै घाँसको बीउ उत्पादन गरिएको छ।

(ङ) मत्स्य विकास कार्यक्रम

- मत्स्य विकास कार्यक्रमको उद्देश्य प्राकृतिक तथा कृत्रिम जलस्रोत क्षेत्रको समुचित व्यवस्थापन गरी माछा लगायत जलचरहरूको उत्पादन र उत्पादकत्वलाई बढाई ब्यवसायीकरणको माध्यमबाट खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा योगदान पुऱ्याउन सो सम्बन्धी नीतिगत तथा संरचनागत व्यवस्था, समन्वय, स्रोत साधन र सूचना एवं तथ्याङ्क व्यवस्थापनका लागि कार्यान्वयन गर्ने रहेको छ।
- मत्स्य पालनमा संलग्न कृषकहरूलाई विभिन्न प्रकारका मत्स्यबीजहरू (ह्याचलिङ्ग,फ्राई तथा फिंगरलिंग) उत्पादन गरी वितरण गर्ने, तालिमहरू सञ्चालन गरी प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने , समय समयमा अनुगमन गर्नुका साथै निजि स्तरका नर्सरी तथा ह्याचरी कर्ताहरूलाई समेत तालिम तथा प्राविधिक सेवा टेवा पुऱ्याइदै आएको छ।

- मत्स्य विकास कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७६/७७ मा ह्याचिलिङ्ग ८ करोड ६३ लाख, फ्राई ४० लाख ६ हजार ४ सय, फिङ्गरलिङ्ग ४० लाख ३९ हजार ३ सय ८०, एडभान्स फिङ्गरलिङ्ग ९लाख ७२ हजार ८ सय ९०, सौन्दर्य माछा ४३ हजार ६ सय २०, शुद्ध नक्षको मत्स्य विज (ह्याचिलिङ्ग) ६३ लाख, शुद्ध नक्षको मत्स्य विज (फिङ्गरलिङ्ग) ४ लाख ८ हजार ४९ मत्स्यबीज उत्पादन ५

परिच्छेद - ५

५.१ नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएका कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण

तालिका ७ नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएका कार्यक्रमहरूको प्रगतिको विवरण

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)									
बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।	९२	पशु नस्ल सुधार कार्यक्रम पशुपन्छीमा कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम व्यवस्थापन						
			तरल नाईट्रोजन उत्पादन	२.७.१.२६९	उत्पादन १५०००० लि.	१०८८२८	राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय पोखरा र पशु प्रजनन कार्यालय लहान/	रा. प. स्रो. व्य. तथा प्र. का. पशु सेवा विभाग	
			तरल नाईट्रोजन खरिद (१६०००० लि.)	२.७.१८.३२४	सूचना प्रकाशन सम्झौता तरल नाईट्रोजन वितरण ३१०००० लि.	१८४३८५ २२५९०९			

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
			जमेको वीर्य उत्पादन तथा व्यवस्थापन	२.७.३.१९६	उत्पादन ६६०००० मात्रा	७९३८८४	नेपालगंज		
			कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम	२.७.१८.१	वितरण ६५०००० मात्रा	७३८५६४			
					कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम सञ्चालन	५७७७१९			
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।	१०७	मत्स्य विज उत्पादन कार्यक्रम	२.७.१.२००	ह्याचिलिङ्ग उत्पादन तथा बितरण ११.७५ करोड (हजारमा गोटा)	८६३००.	मत्स्य फार्महरु	केन्द्रिय मत्स्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण केन्द्र, पशु सेवा विभाग	
				२.७.१.१८२	फ्राई उत्पादन तथा बितरण लक्ष्य ५९ लाख(हजारमा गोटा)	४००६.४			

कृषि तथा पशुपन्ध्री विकास मन्त्रालय (पशुपन्ध्री विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
					फिङ्गरलिङ्ग उत्पादन तथा वितरण लक्ष्य ५० लाख (हजारमा गोटा)	४०३९.३८			
					एडभान्स फिङ्गरलिङ्ग उत्पादन तथा वितरण १४ लाख ६१ हजार (हजारमा गोटा)	९७२.८८८			
					शुद्ध नक्षको ह्याचिलिङ्ग उत्पादन तथा वितरण ६० लाख(हजारमा गोटा)	६३००			

कृषि तथा पशुपन्ध्री विकास मन्त्रालय (पशुपन्ध्री विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
				२.७.१.१९०	शुद्ध नक्षको फिङ्गरलिङ्ग उत्पादन तथा बितरण ५ लाख (हजारमा गोटा)	४०८.४८९			
				२.७.१.१८७	सौन्दर्य माछा उत्पादन तथा बितरण लक्ष्य ४० हजार (हजारमा गोटा)	४३.६२१			

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।	१०७	पशुपन्छी तथा पशु उत्पादन सामग्रीको स्रोत बीउ उत्पादन	२.७.१.२३९, २.७.३.१७६	भेडा बाखाको पाठापाठी उत्पादन तथा बितरण २२००	२५३	भेडा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, नुवाकोट र बाखा आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, कैलाली	राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय, पशु सेवा विभाग	
				२.७.३.२०३, २.७.१.२२०	मुर्गा भैंसी र जर्सी गाईको पाडापाडी/ बाच्छा बाच्छी उत्पादन तथा बितरण २६१	४८	गाई आनुवंशिक स्रोत केन्द्र, जिरी		
					कुखुराको चल्ला उत्पादन तथा बितरण १०००००	०			

कृषि तथा पशुपन्ध्री विकास मन्त्रालय (पशुपन्ध्री विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
				२.७.१७.२५१	बंगुरको पाठापाठी उत्पादन तथा बितरण २५००	२१४	गाई आनुवांशिक स्रोत केन्द्र, जिरी		
				२.७.१८.४१	बहुवर्षीय घाँसको बीउ, सेट, वेर्ना, गानु आदि उत्पादन तथा बितरण १५ लाख	हाल सम्म २४५८१० स्लिप सेट्स बितरण	घासेबाली आनुवंशिक स्रोत केन्द्र रंजितपुर, सर्लाही	राष्ट्रिय पशु आहार तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला	
				२.७.१८.४१	बहुवर्षीय घाँसको बीउ उत्पादन तथा बितरण ८५ मे.टन	हाल सम्मको २५.२६४ मे टन उत्पादन			

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।	९२	पशुपन्छीको रोग प्रतिरोधक खोप उत्पादन तथा वितरण (पि.पि.आर, एच.एस बि.क्यू.स्वाइन फिभर, रानीखेत, गम्बरो लाइभ तथा फवल पक्स भ्याक्सिन)	२.७.२.२२, २.७.२.२३, २.७.२.२४, २.७.२.२५, २.७.२.२६, २.७.२.२७, २.७.२.२८, २.७.२.२९	राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रममा निःशुल्क विरतण र विक्रि वितरणको लागी खोप उत्पादन ४१००० (डोज हजारमा), ढुवानी समेत	४ करोड १५ लाख ७५ हजार	राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला	पशु सेवा विभाग	
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१०४	पशु क्वारेन्टाईन व्यवस्थापन						
			पशुपन्छी क्वारेन्टाईन जाँच लक्ष्य ३६ हजार	२.७.२५.३८६		४६७५	पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा	पशु सेवा विभाग	

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
	वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।		पशुपन्छी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम						
		९२	राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (खोरेत रोग, पि पि आर, क्लासिकल स्वाईन फिभर, भ्यागुते र चरचरे तथा रानीखेत)	२.७.२५.६३६.१, २.७.२५.६३६.२, २.७.२५.६३६.३, २.७.२५.६३६.४ र २.७.२५.६३६.५	खोप सख्या निर्धारण रोग नियन्त्रण कार्यक्रममा निःशुल्क विरतणको लागि क्षेत्रीयस्तरका भ्याक्सिन बैकसम्म ढुवानी , खोरेत खोप समेत		पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला, सम्बन्धीत प्रदेश तथा स्थानीय तह	पशु सेवा विभाग पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, पशु सेवा विभाग	खोरेतको समेत

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
					खोप अनुगमन		पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा	पशु सेवा विभाग	
					आउटब्रेक अन्वेषण नियन्त्रण र प्रतिवेदन		पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा		
			राष्ट्रिय रोग नियन्त्रणको लागि सिरोमनिटरिङ्ग लक्ष्य ९०००	२.७.२५.२९९	नमुना संकलन	२०९३	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरु,	पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा	पशु सेवा विभाग
					प्रयोगशालामा नमुना परीक्षण तथा नतिजा अभिलेखीकरण / प्रेषण			पशु सेवा विभाग	
६८	आधुनिकीकरण,	९२	रोग निदान सेवा						

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
	यान्त्रीकरण , विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।		पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरुमा रोग निदान जनस्वास्थ्य संरक्षण कार्यक्रम	२.७.२५.१४१	रोग निदानको लागि नमुना संकलन तथा परीक्षण दूध, फुल, मासुमा इन्सेक्टिसाईड, पेस्टिसाईड, हार्मोन परीक्षण	४१९४७ २४०	पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरु,	पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा पशु सेवा विभाग	
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण , विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।	९२ १०४	पशुपन्छी, पशुजन्य उत्पादन तथा उत्पादन सामग्री गुणस्तर नियमन कार्यक्रम पशुपन्छीको खोप तथा औषधी गुणस्तर परीक्षण	२.७.६.१८२	प्रयोगशाला रिएजेन्ट खरिद तथा व्यवस्थापन		भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि	पशु सेवा विभाग	

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
					औषधि र खोपको गुणस्तर परिक्षण	११२६	नियमन प्रयोगशाला, केन्द्रिय पशुपन्छीरोग अन्वेषण प्रयोगशाला		
		१०४	दूध तथा मासुमा ड्रग रसिड्यु परीक्षण	२.७.६.१८३	प्रयोगशाला रिएजेन्ट खरिद तथा व्यवस्थापन नमुना संकलन तथा परीक्षण २७००	१३४५	प्रयोगशाला		
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड	९८	पशुजन्य उत्पादन (दूध, फूल, मासु) तथा उत्पादन सामग्री (पशुपन्छी दाना, दाना पदार्थ, घांस आदि) गुणस्तर परीक्षण	२.७.६.१६	प्रयोगशाला रिएजेन्ट खरिद तथा व्यवस्थापन दूधमा नमुना संकलन तथा गुणस्तर परीक्षण ५००	१००१	राष्ट्रिय पशु आहार तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशाला	पशु सेवा विभाग	

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
	दिइनेछ ।				दानाको नमूना संकलन तथा परीक्षण ३५००	२३४२			
					घांस तथा दानाको पदार्थको नमूना संकलन तथा परीक्षण ११००	३४७			
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण	१०२	यु एच टि मिलक प्लान्ट स्थापनाको लागि DPR तयार गर्ने	२.५.३.२०२	प्राविधिक स्पेशिफिकेशन तयारी तथा स्वीकृति	तयार भई स्वीकृत भएको	पशु सेवा विभाग पशुपन्छी आनुवांशिक	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
	गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।				सूचना प्रकाशन, सम्झौता, प्रतिवेदन प्राप्ति	प्राविधिक मूल्यांकन र आर्थिक प्रस्तावना मूल्यांकन सम्पन्न भई सम्झौता भएको र हाल काम भइरहको	तथा आर्थिक विश्लेषण महाशाखा		
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।	१०२	कोहलपुर, बाँकेमा धुलो दूध कारखाना स्थापनाको लागि DPR तयार गर्ने	२.५.३.२०२	प्राविधिक स्पेशिफिकेशन तयारी तथा स्वीकृति	तयार भई स्वीकृत भएको	पशु सेवा विभाग पशुपन्छी आनुवांशिक	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	
					सूचना प्रकाशन	प्राविधिक मूल्यांकन र आर्थिक प्रस्तावना मूल्यांकन सम्पन्न भई सम्झौता भएको	तथा आर्थिक विश्लेषण महाशाखा		

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
					सम्झौता प्रतिवेदन प्राप्ति	सम्झौता भएको कार्य भइरहेको			
६८	आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, विशिष्टीकरण र व्यावसायीकरण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा जोड दिइनेछ ।	१०३	सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणामा पशुपन्छी अक्सन मार्केट स्थापना	२.७.१८.१४७	प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसंग समन्वय	प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसंग समन्वय भइरहेको	पशु सेवा विभाग पशुपन्छी आनुवांशिक तथा आर्थिक	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	
					सूचना प्रकाशन	दोस्रो पटक सूचना प्रकाशन भएको तर निवेदन नपरेको	बिश्लेषण महाशाखा		
					मूल्यांकन				
					सम्झौता				

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
७१	कृषि तथा पशुपन्छीजन्य प्रमुख खाद्यबस्तुको उत्पादनमा तीव्र बृद्धि गर्दै मुलुकलाई आत्मनिर्भर बनाइनेछ ।	९४	खसीबोका उत्पादन तथा बजारीकरण कार्यक्रम	५.१.११.२५२	कार्यक्रम विस्तृतीकरण तथा सञ्चालनको मोडालिटीको स्वीकृति प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसंग समन्वय सूचना प्रकाशन सम्झौता	सम्बन्धित १० जिल्ला मध्ये ९ जिल्लामा स्थान छनौट र समिति गठन र अभिमूखिकरण	राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रबर्द्धन कार्यालय	पशु सेवा विभाग	

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
					समिति/ व्यवसायीसंगको साझेदारी पशुकल्याणमैत्री खसीबोका ढुवानी साधन बनाउन रूपान्तरणका लागि अनुदान				
७१	कृषि तथा पशुपन्छीजन्य प्रमुख खाद्यवस्तुको उत्पादनमा तीव्र वृद्धि गर्दै मुलुकलाई आत्मनिर्भर	९४	मध्यपहाडी लोकमार्ग लक्षित दूध उत्पादन प्रवर्द्धन तथा संकलन संजाल विस्तार कार्यक्रम	२.७.१८.१७५	कार्यक्रम विस्तृतीकरण तथा सञ्चालनको मोडालिटीको स्वीकृति	कार्यक्रम विस्तृतीकरण तथा सञ्चालनको मोडालिटीको कार्य सञ्चालन विधि र प्राविधिक मापदण्ड स्वीकृतिको लागि पेश भएको	पशु सेवा विभाग कार्यक्रम समन्वय एकाइ	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
	बनाइनेछ ।				प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसंग समन्वय	प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसंग समन्वयमा अन्तरक्रिया सम्पन्न भएको			
					सूचना प्रकाशन	सूचना रद्द गरी अभ्यर्पणको प्रकृत्यामा रहेको			
					सम्झौता				
					समिति/व्यवसायी संगको साझेदारीमा चिस्यान सुविधा सहित संकलन / प्रसोधनका/दुवानी लागि अनुदान				

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
७१	कृषि तथा पशुपन्छीजन्य प्रमुख खाद्यबस्तुको उत्पादनमा तीव्र वृद्धि गर्दै मुलुकलाई आत्मनिर्भर बनाइनेछ ।	९४	हुलाकी मार्ग लक्षित भैसीजन्य दूध तथा मासु उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२.७.१८.१७४	कार्यक्रम विस्तृतीकरण तथा सञ्चालनको मोडालिटीको स्वीकृति	कार्यक्रम विस्तृतीकरण तथा सञ्चालनको मोडालिटीको स्वीकृतिका लागि पेश भएको	पशु सेवा विभाग कार्यक्रम समन्वय एकाइ	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	
					प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरुसंग समन्वय	प्रदेश तथा स्थानीय तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरुसंग समन्वयमा अन्तरक्रिया सम्पन्न भएको			
					सूचना प्रकाशन	सूचना रद्द गरी अभ्यर्पणको प्रकृत्यामा रहेको			
					सम्झौता				

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पशुपन्छी विकास तर्फ)

बुँदा नं	नीति तथा कार्यक्रमको व्यहोरा	बजेट तथा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बुँदा	मुख्य मुख्य क्रियाकलाप	LMBIS कोड नं	माइलस्टोन	हालसम्मको प्रगति	कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कैफियत
१	२	३	४	५	६	९	१०	११	१२
					समिति/व्यवसायी संगको साझेदारी चिस्यान सुविधा सहित संकलन / प्रसोधनका/ढुवानी लागि अनुदान				
		९२	पशुपन्छी बीमा प्रिमियममा ७५ प्रतिशत अनुदान	५.१.११.१७	प्रिमियममा नेपाल सरकार तर्फको अनुदान भुक्तानी	४१ करोड ढलाख ५५ हजार भुक्तानी भएको	पशुसेवा विभाग, विमा समिति	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय,	

परिच्छेद - ६

६.१ पशु सेवाक्षेत्रका मुख्य मुख्य समस्याहरू

(क) निर्देशिका कार्यविधिको समयानुकूल परिमार्जन तथा निर्माण कार्य

पशुपालन क्षेत्रको प्रवर्द्धनको लागि प्रदान गरिने ५०% सम्मको अनुदानका लागि कार्यविधी स्वीकृत नहुँदा कार्यक्रम सञ्चालनमा बाधा परेको छ। सो कार्यविधी स्वीकृत नहुँदा यस अन्तर्गत रहेका धेरै कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया कार्यान्वयन हुन सकेका छैनन्। मत्स्यपालन व्यवसायमा प्रयोग हुने विद्युत महशुलमा कृषि व्यवसायमा प्रयोग हुने मिटर सरह सहूलियत नभएको कारणले मत्स्यपालक कृषकको प्रतिस्पर्धी क्षमता कम भएको छ ।

(ख) अन्तरप्रदेश तथा अन्तरनिकाय समन्वय सहकार्य

तीनै तहको सरकार बीच पशुपन्छी तथ्याङ्क, कृत्रिम गर्भाधान तथा रोगको रिपोर्टिङ प्रणालीको समन्वयात्मक संयन्त्र नहुँदा यथार्थपरक अवस्थाको विश्लेषण तथा प्रतिवेदन गर्न समस्या भएको साथै राष्ट्रिय तथ्याङ्क व्यवस्थापन एवम् अन्तर्राष्ट्रिय रिपोर्टिङमा समस्या परेको हुँदा संघ, प्रदेश र स्थानीय बीच समन्वय एवम् सहकार्य कानूनबाट नै स्थापित हुन आवश्यक पहल गरिनु पर्ने विषय चुनौतिपूर्ण रहेको छ।

(ग) भेटेरिनरी क्षेत्रको नियमन गर्न औषधी ऐन २०३५ अप्रयाप्त

औषधी ऐन २०३५ले पशुपन्छी तथा मत्स्य स्वास्थ्यसंग सम्बन्धीत औषधीहरूको समेत नियमन गर्ने निकाय औषधी व्यवस्था विभागलाई तोकेकोमा उक्त व्यवस्था अव्यवहारिक देखिएकोले पशुपन्छी तथा मत्स्यसंग सम्बन्धीत औषधीहरूको नियमन गर्ने निकाय पशु सेवा विभाग हुनका लागि आवश्यक व्यवस्था हुन सकेको छैन।

(घ) उपभोक्ताका लागि गुणस्तरिय एवम् स्वच्छ मासु उपलब्धताको चुनौती

खाद्य पदार्थको राष्ट्रिय मापदण्ड तर्जुमा, अनुगमन, निरिक्षणको जिम्मेवारी संघीय सरकारको रहेको छ। खाद्य पदार्थ मध्ये मासु भिन्न प्रकृतिको भएकाले यसका लागि एउटा छुट्टै ऐन भएको तर त्यसको कार्यान्वयनका लागि कुनै संरचनात्मक व्यवस्था छैन। पशु वधशाला र मासु जाँच ऐन २०५५ मा जारी भएको तर हाल २२ वर्ष

बिन्दा समेत कार्यान्वयन हुन सकेको छैन। मासु बाहेक अन्य खाद्य पदार्थको अनुगमन नियमनका लागि छुट्टै विभाग खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग भएको तर मासुको गुणस्तर तथा वधशालाको अनुगमनका लागि संस्थागत व्यवस्था छैन । सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०६२ साल जेष्ठ २३ गते पशु वधशाला र मासु जाँच ऐन २०५५ को कार्यान्वयनका लागि निर्देशनात्मक आदेश जारी भएको तत् पश्चात पटकपटक फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालयबाट कार्यान्वयनका विषयमा ताकेता समेत भैसकेको छ ।

(ङ) पशु कल्याण तथा छाडा चौपाया विषयले निम्त्याएको चुनौति

नेपालको पशु तथा पशुजन्य पदार्थ निर्यातका लागि नेपाल भित्र पशु कल्याण मैत्री पशुपालन हुनु पर्ने विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन एवम अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड रहेको छ। गढीमाई मेला लगायतका बिषय उठाई नेपालमा पशु कल्याणको अवस्था दयनीय रहेको भनि पटक पटक अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा नै आलोचना हुने गरेको छ । नेपाल सरकारले पशु कल्याण निर्देशिका, २०७३, पशु ढुवानी मापदण्ड २०६४ जारी गरेको तर प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । सम्मानित सर्वोच्च अदालतले अधिवक्ता अर्जुन कुमार अर्याल विरुद्ध नेपाल सरकारको मुद्दामा पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ को दफा २७ बमोजिमको समिति तत्काल गठन गर्ने लगायत अन्य जो चाहिने थप संयन्त्र खडा गरी कार्य सञ्चालन गर्नु गराउनु भनी परमादेशको आदेश जारी समेत गरिएको छ ।

(च) पशु पहिचान तथा ट्रेसिबिलिटिको कार्यान्वयन गर्नु पर्ने चुनौति

वैज्ञानिक पशु पालन, पशु रोग नियन्त्रण, स्वच्छ पशुजन्य पदार्थ उत्पादन, छाडा चौपाया नियन्त्रण, पशु पशुजन्य पदार्थको निर्यात व्यवस्थित गर्न International Committee on Animal Recording (ICAR) र विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन को मापदण्ड अनुसार पशु पहिचानलाई व्यवस्थित गर्न जरुरी छ। सम्मानित सर्वोच्च अदालतले समेत मिति २०७६ बैशाख ८ गते सरकारको नाममा प्रदेश र स्थानीय तहहरू समेतको सहकार्य सहयोग र समन्वयमा छाडा पशुको साथै किसानले पालि रहेका पशुपन्छीको तथ्याङ्क संकलन गर्ने, पालिएका सबै पशुहरू पहिचान हुन सक्ने गरी

ट्यागिड गर्ने र कम्प्युटर प्रविधिको प्रयोग गर्नु भनी आदेश भएको गरेको र संघीयताको स्वरूप सहयोगी संघीयता भै स्रोत साधनको मुहान पनि संघ नै हुँदा पशु कल्याण एवम पशु पहिचानको विषयमा समेत संघीय सरकार र त्यसका निकायहरूले उत्प्रेरक सहजकर्ता एवम सहकार्य गर्ने अगुवाको भूमिका खेल्नुपर्ने भनी व्याख्या गरेको छ ।

(छ) भेटेरिनरी सेवालार्ई आवश्यक सेवामा समावेश गरेको

नेपाल सरकारले आवश्यक सेवा सञ्चालन ऐन २०१४ बमोजिम भेटेरिनरी सेवालार्ई आवश्यक सेवामा समावेश भए पनि सो अनुसार संरचना र जनशक्तिको व्यवस्था हुन सकेको छैन। पशु चिकित्सकीय सेवा, भेटेरिनरी प्रयोगशाला सेवालार्ई २४ सै घण्टा सेवा दिनु पर्नेमा सो अनुसार स्रोत साधन विनियोजन हुन नसकेको कारणबाट प्रभावकारी कार्य हुन सकिरहेको छैन । पशु क्वारेन्टाईन, भेटेरिनरी अस्पताल, प्रयोगशाला तथा फार्महरूमा कर्मचारीहरू चौबिसै घण्टा सेवामा खटिनु पर्ने हुँदा नेपाल सरकारकै अन्य निकायहरू भन्सार, अस्पताल, विमानस्थलमा जस्तै आलोपालो कर्मचारी व्यवस्थापन गरी उक्त निकायहरू सरह समान सेवा सुविधा प्रदान गरिनु पर्ने सवाल उत्तिकै महत्वपूर्ण रहेको छ ।

(ज) अन्य समस्याहरू

पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय, सीमा तथा आन्तरिक क्वारेन्टाइन चेकपोष्टमा होल्डिङ्ग यार्ड, विश्राम स्थल, लगायतका भौतिक पूर्वाधार तथा सुविधाको कमी रहेको छ । पशु ढुवानीलार्ई व्यवस्थित बनाउने प्रयास गरिए पनि पर्याप्त हुन सकेको छैन । मरेका पशुपन्छीको शव व्यवस्थापनको लागि उपयुक्त स्थानको अभाव हुँदा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न कठिन भएको छ । भेटेरिनरी प्रयोगशालाहरूको भौतिक पूर्वाधार एवं डायगोनोष्टिक क्षमता सुदृढीकरण गर्नु आवश्यक छ भने पशु आनुवंशिक स्रोत केन्द्रहरूको आधारभूत भौतिक पूर्वाधारको सुदृढीकरण उत्तिकै जरुरी रहेको छ । अन्तर निकाय समन्वय, सहकार्यको समेत प्रभवकारी कायान्वयन गर्न सकिएको छैन ।

परिच्छेद - ७ विविध

७.१ पशुपन्छीजन्य पदार्थको उत्पादनको अवस्था

तालिका ७: विगत ५ वर्षको पशुजन्य उत्पादन विवरण

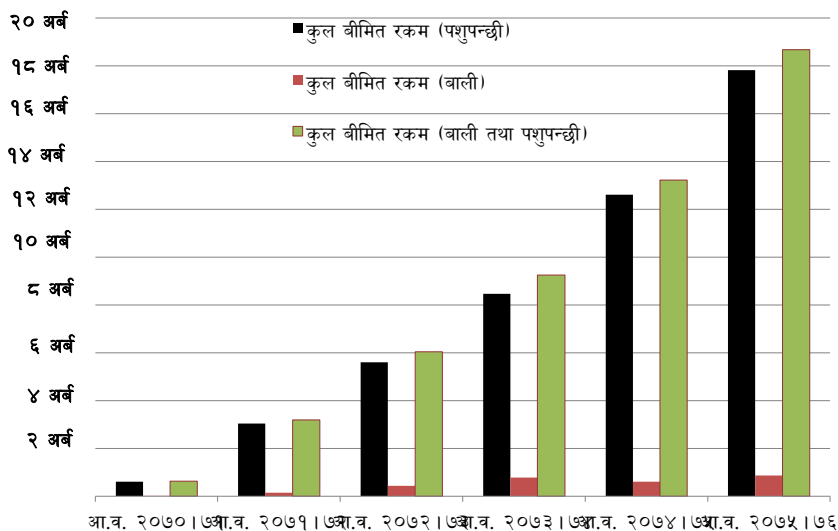
क्र.सं	विवरण	२०७०।७१	२०७१।७२	२०७२।७३	२०७३।७४	२०७४।७५	२०७५।७६	२०७६।७७
१	दूध हजार मे ट.)	१७००	१७५५	१८५४	१९११	२०९२	२१६८	२३०१
२	मासु (हजार मे ट.)	२९८	३०३	३२२	३३२	३४६	३५७	५५२
३	अण्डा करोड गोटा	८८	८७	१३०	१३५	१५१	११५४	१६२

तालिका ८: विगत ५ वर्षको कृत्रिम गर्भाधान, पशुपन्छी खोष उत्पादन तथा सेवा विवरण

क्र. सं		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६।७७
१	कृत्रिम गर्भाधान हजार डोज	४८७.९	४९३.१	५७४.६	५७१.७	६२२.९१९	५७७.७१९
२	पशुपन्छी खोष उत्पादन हजार डोज	२२१००.६९	२५६०६.१०	२७३९४.१५	३५९००.८५	३९३९७.२०	४१५७५.०५
३	पशुपन्छी खोष सेवा हजार डोज	५६००	४३१२	८७५५	१००००	१४१०५	९९८६

७.२ पशुपन्छी तथा मत्स्य बीमा

पशुपन्छी तथा मत्स्य बीमा

आ.व. २०७६/७७ मा बीमाको प्रिमियममा ७५ प्रतिशत अनुदान अन्तर्गत कृषि क्षेत्रको कुल बीमित रकम रु २१ अर्ब ३३ करोड मध्ये पशु सेवा क्षेत्रमा ९४.१८ % अर्थात २० अर्ब ९ करोड को बीमा गरिएको छ।

बीमा ऐन २०४९, बाली तथा पशुपन्छी बीमा निर्देशन २०६९ ले औपचारिक रूपमा कृषि बीमा शुरु भएको हो । नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रमले हाल कृषकलाई पशुपन्छी तथा मत्स्यको बीमा प्रिमियममा ७५ प्रतिशत नेपाल सरकारले अनुदान वापत उपलब्ध गराउँदै आएको छ। पशुपन्छी तथा मत्स्य बिमा प्रिमियममा दिइँदै आएको ७५ % अनुदान वापत आ.व. २०७७/७८ मा रु २० करोड रकम भुक्तान गरिएको छ। पछिल्लो समयमा नेपाल सरकारको बीमा प्रिमियममा ७५ प्रतिशत अनुदान नीतिले पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्रमा व्यवसायीकरण आधुनिकीकरण औद्योगिकीकरण यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन भएको छ ।